

Nemunas

Nr. 4
(898)

2014 m.
sausio 30–
vasario 5 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Albertas ŠVENČIONIS. Iš ciklo „Lietuvos piliakalniai“.

Fotografuoju, kad pamatyčiau

4 p.

9 1770134 314014

nušviesėjimas

*giminės, gentys mieliausie
ménulio šviesa pilnoji
akmenys žemę kilnoja
tamsybių karveliai lesa*

*mainos šviesa į myrio
ledai akyse sublyksi
prarastą angelystę
vaikausi po balso tyrus*

*laikas atbėga it žiurkė
šiepiasi – šoks į veidą
kaulų jėgą ir šiurpą
į kreidą, į kreidą siurbia*

*baltas esu ir atleidęs
kapų patvory palaidos*

Vladas BRAZIŪNAS

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

Nuo laiko aukštumos

Vladimiro BERESNIOVO nuotrauka

Žurnalistas ir literatas, galintis pasidžiaugti pastarajį gyvenimo dešimtmetį išleidęs net tryliką solidžios apimties knygų: monografiją apie išeivijos poetą, publicistą, dramaturgą, lietuviškų operų libretų autoriumi Stasį Santvarą „Atsigrežęs į šviesą“ (2002), noveliją, apsakymų knygą „Atsiprasmias“ (2002), romaną „Sakmė apie knygnešių“ (2004), biografinę apybraižą apie dailininką Vladimirą Beresniovą „Žengiantis su laiku“ (2004), prisiminimų esę „Neblėstantys susitikimai“ (2005), legendų romaną „Kryžiau, priklaės mane“ (2006), atsiminimų knygą apie tragiško likimo rašytoją ir dramaturgą Raimundą Samulevičių „Likimas paspendęs spastus“ (2008), apie žinomo žurnalisto, kraštotoyrininko, šiuo metu dar vis redaguojančio Kaišiadorių rajono laikraštį J. Laurinavičiaus gyvenimą ir kūrybą „Pilnatvė“ (2008), romaną „Įskelti titnagą“ (2008), eskizų knygą „Kol veda viltis“ (2009), leidinių apie žinomą respublikos spaudos ir televizijos žurnalistų šeimą Vidą ir Teklę Maciulius „Pašaukimas – žurnalistika“ (2011), apsakymų ir improvizacijos knygą Stasio Santvaro gyvenimo motyvais „Skyré ir jungė Atlantas“ (2011) ir romaną „Skardis“ (2013). Jis pelnė visus Lietuvos žurnalistų sąjungos skiriamus apdovanojimus už žurnalistinį darbą, buvo pagerbtas ir ne viena literatūros premija. Taigi Vaižganto premijos (2010) laureatas kaunietis Juozas KUNDROTAS švenčia aštuoniasdešimties metų jubiliejų. Tą proga ji kalbina LŽS ir kauniečių žurnalistikos senjorų klubo MES narys Povilas Antanas KAUNAS.

– Kad ir kaip gudrautum, išsisukinėtum, vis tiek ateina metas, kai nori nenori privalai nors apčiuopom peržvelgti ir įvertinti savo gyvenimą. Kokį pažymį sau parašytum penkiabalėje?

– Trejetą... Dar ir su minusu.

– Kodėl taip kukliai?

– Greitosiomis atsakyti nelengva. Būtų ilga kalba... Kažkoks savęs skrodimas be skalpelio. Nagais... Be to, save vertinti keblu. Gyvenu tarp žmonių, jie kiaurai mato. Gali girtis, pliurpti, ką nori, nepagudraus. Tu irgi esi vienas iš tų „matančiųjų“. Juk mus prieš daugelį metų suvedė žurnalistika, paskui „Varpo“ leidyklos vežimą vilkom...

– Žurnalistikai atidavei trisdešimt trejus... Kaip ji paveikė tavo asmenybę, sąmonę, savimonę?

– Ši profesija man patiko, siejosi su romantika. Turbūt vilijo nuo vaikystės. Tada, žinoma, rašinėdavau eilėraščius. Pirmuosius sukūriau pirmoje klaseje, kai mokiausi Kauno VI gimnazijoje. Ką ten pirmuosius – visą storą sasiuvinį pripyškiniu! Buvo pokario laikai. Kortelių sistema. Tokias maisto korteles gaudavo ir gimnazistai. Juokas ima iš šių kulklių „dovanėlių“. Viskas skaičiuojama, sveriama tik gramais... Tėvai, vyresnis brolis atveždavo iš namų. Mano gimtinė – pusiaukelėje tarp Vilniaus ir Kauno, ties Elektrėnais. Taigi maisto pristatymas buvo nemenka problema. Dėl to, tėvų paragintas, toliau mokiausi Žasliuose. Čia man nusamdė butą. Gyvenk ir žvenk! Miestelis pilnas stribų, milicijos ir besišlaistan-

čių miestelio chuliganų, tik ir žiūrėk, kad negautum į sprandą. Dažnai ant grindinio tysodavo išniekinti partizanų kūnai... Sunkiai sąmonė aprēpia, nors laikas ir nutolino tą kraupumą...

Visas išganymas – knyga. Miestelyje veikė biblioteka, o ten – vien smetoninių laikų knygos su vyturio spalvos viršeliais. Griebėm, kas buvo geriausia. Ryte prarijom visus Karlo May’aus rastus, šio bei to rasdavom Vinco Krėvės, Antano Vienuolio, Lazdynų Pelėdos knygose... I rankas pateko Antano Molio romanas „Knygnešio tragedija“. Du kartus perskaičiau, ašarą nubraukiau. Pasisventimas idėjai ir tragiska mirtis stipriai paveikė, jau tada pasižadėjau: privalau ką nors parašyti apie knygnešius. Tada ir išvydau save su žurnalistu bloknotu...

– Ką atrastume juos pasklaide? Kiek man žinoma, pažado rašyti apie knygnešius nepamiršai, nenukėlei geresiems laikams.

– Knygnešystė – vienas gražiausių, kilniausių, tauriausiu mūsų istorijos tarpsnių. Širdis suvirpa, kai mąstau apie žmones, kurie pasiaukojo tokiam kilniams darbui. Todėl pirmiausia pasišoviau išleisti apybraižą knygelę. Puoselėjau slaptą mintį parašyti ir šį tą stambesnio apie garsiausią knygnešį Jurgį Bielinį. Todėl jau 1970 m. liepos 2 d. pradėjau keliones knygnešių takais. Tam paskyriau visas atostogas. Kelio pradžia – irgi simbolika: J. Bielinio gimtinė Biržų rajone. Paskui – Pasvalio, Panevėžio, Kėdainių takai, takeliai... Iš

čia kelias vingiavo į Raseinius, Viduklę, gilyn į Žemaitiją. Ir taip kasmet, vis per atostogas. Nežinau, kaip galėčiau nusakyti dar vieną nušvitimą. Klajojant Kėdainių rajone, klausinėjant apie knygnešius, viena senolė pasuko pokalbi man netikėta linkme: „O tu, vaikeli, pakelk akis į kryžių... Jį padirbo toks Svirskis...“ Ji mane pavadino vaikeliu, nors man buvo per trisdešimt. Senolė, pakilusi nuo suolelio, pritaisyto prie gryčios sienos, nužingsniavo prie kryžiaus, stovėjusio gale darželio, ir taip švelniai lietė rankomis jo stovą, tarsi kokį gyvą daiktą. Ji buvo pirmoji, papasakojusi apie garsujį kryždirbij, kuris gyveno jos namuose, kol drožė, pasak senolės, šventą daiktą. Nuo to karto mano bloknotas ēmė pildyti ir Vinco Svirskio gyvenimo nuotrupą. Parašiau vieną kitą novelę į stalcių. Netikėjau, kad jas įmanoma publikuoti. Bet sykį tuometinio „Nemuno“ vyr. redaktoriaus Laimono Inio paklaustas, ką dabar rašau, pusiau juokais atsakiau, jog ši tą turia apie V. Svirskį. Laimonas labai rimtu tonu liepė atnešti į redakciją. Nunešiau nelabai tikėdamas, kad išspausdins. Po poros mėnesių, žiūriu – yra! Tai buvo patrys tamsiausiai sąstingio laikai – 1984 m.! Laimonui aš be galio dékingas. Ta publikacija mane paskatino atkakliau atsidėti V. Svirskio temai. Taip susiklostė novelių romanas „Kryžiau, priklaės mane“, savaip skynėsis kelią į šviesą net anapus Atlanto.

– Atrodo, 2005 m. Čikagoje leidžiamo laikraščio „Lietuvių balsas“ literatūriname konkurse ši knyga dar rankraščio pavidalu pripažinta viena geriausiai ir laimėjo premiją?

– Taip.

– Taip ir nepasakei, kad gražią duoklę atidavei ir knygnešystei, išleisdamas keliais knygas, tarp jų – „Knygnešių šventa gadynė“, romanus „Sakmė apie knygnešių“ ir „Įskelti titnagą“. Pilkasermėgių knygnešių paveikslai sušmėžuoja knygę „Kol veda viltis“, jau minėtoje „Kryžiau, priklaės mane“, kitur.

– Deja, ne tiek, kiek paauglystėje buvo užsimota.

4 Vyksmas

Nuo laiko aukštumos

Atkelta iš 3 p.

– Esi išleidės per trisdešimt knygų: apybraižų, apsakymų, apysakų, net penkis romanus. Kaip tavyje sutaria žurnalistas ir literatas?

– Pirmiausia užgimė literatas su netikusiais eilėraščiais, todėl jų anksti atsisakiau. Literatas atvedė į žurnalistiką, bet čia žurnalistas gerokai prismaugė literatūrą. Jam atskivépti leisdavo tik šeštadieniais ir sekundiadieniais. Taigi savaitgaliai, visokie šventadieniniai skirti rašymui. Rašiau nuo ryto ligi vakaro, viši stalčiu, retkarčiais išleisdamas vieną kitą knygelę.

– Kaip nutiko, kad nuo 1994-ųjų taip dažnai imtos leisi tavo knygos? Viena po kitos?

– Visada laikiausi principo: daryk, ką gali, ir niekada nenuleisk rankų. Rašiau. Retkarčiais vienas kitas dalykėlis pastrodydavo „Tiesoje“, „Komjaunimo tiesoje“, „Nemune“, „Valstiečių laikraštyje“, „Kauno tiesoje“. Redaktoriams galvos nekvartuinau. Vis galvoju: ateis laikas! Svarbiau – rašyti. Bet vieną kartą, puikiai prisimeni, kaip buvo: tavo automobiliu grįžom iš Vilniaus, sutvarke kažkokius reikalus Kultūros ministerijoje, spaustuvėje. Tada darbavomės „Varpe“. Buvai generalinis direktorius. „Varpas“ – oho koks – leidybinis susivienijimas! Leidome kauniečių raštojų knygas: L. Inio, V. Baltuškevičiaus, G. Jankaus, R. Keturakio, A. Dabulskio, M. Rakausko, M. Macijauskienės, J. Noak, P. Palilionio, A. Žeko, profesoriaus A. Vitkaus etc. Bet aš nutolau... Taigi važiavom iš Vilniaus į Kauną. Velnioniškai snigo, drible drio drėgnas sniegas. Sūkuriai! Matém ne vieną mašiną griovye. Toks likimas ištiko ir mūsų automobili. Tik pravažiavus Elektrénus, mūsų „Žiguliai“, leidžiantis nuokalnėn, išviro į gilią griovę. Paskui susimąsciau, kad gyvenimas gali nutrūkti kiekvieną akimirką, ir tie mano tekstai niekam nerūpės. Ėmiau traukt iš stalčių, dairytis, kas galėtų padėti išleisti...

– Naujausia tavo knyga – romanas „Skardis“ ir spaudoje, ir elektroninėje erdvėje sulaukęs palankių vertinimų, atsiliepimų. O ko tikėtis ateityje?

– Keblu žadéti. Gali ir neišspūpdyti.

– Vis dėlto, pažindamas tavo charakterį, manau, nesėdi sudėjęs rankų?.

– Primygintai nori išspausti.

– Žinoma, ir be jokių išsisukinėjimų, drumzlinų filosofijų.

– Turiu šį tą... Nemenkā pluoštą apsakymų. Parašiau per keletą metų, bet vis nedrįstu leisti. Dar yra kitokiu tekstu. Viena knyga būtų skirta gimtinei. Ją „lipdau“ labai atsargiai, vis prilaikydamas save, kad nepasimesciau sentimentų jūroje... Kol kas tiek.

– Paskutinis klausimas – šeimoje likote dviese: tu ir žmona Regina. Abu Lietuvos žurnalistų sajungos nariai, literatai. Regina irgi parašius nemazai knygų – devynias. Štai mano rankose naujausioji. Kaip tituliniame parašyta, „beveik apsakymų“ rinktinė „Atviras laukas“. Darbo kambarje – tik vienas rašomas stolas. Kaip juo dalijate?

– Dar yra stalelis miegamajame, stalas kitame kambarje... (juokiasi). O iš tikrujų mes labai gražiai sutariame, vienas kitą paremiame. Ne tik kūryboje. Pavyzdžiu, jeigu ji nebūtų paraginusė dalyvauti „Lietuvos balso“ literatūriniam konkurse, neturėčiau tos prestižinės premijos. Galiu pateikti dar desimtis kitų pavyzdžių, bet ar reikia? Todėl noriu pasakyti svarbiausia: mūsų aura – santarvė, kuri lydi visą gyvenimą. Štai pagrindinis laimingo gyvenimo ir produktyvios kūrybos variklis.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kad paliestų kaip vėjas

Ankstyvojo laikotarpio skulptūrinė kompozicija.

Sausio 24 d. P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejuje atidaryta Irenos Peleckienės meninio stiklo paroda „Šviesos ir stiklo aritmetika“. Tai ne itin dažnai vaizduojamiesiems menams skiriama erdvė, nes šviesos joje ne tiek, kad pakaktų ką nors gerai ižiūrėti. Tačiau I. Peleckienės stiklui užtenka vieno iš tamsos išnyrančio intensyvios šviesos pluošto, ir jis sužvilga visu savo grožiu. Autorė prisipažsta, kad natūraliai apšviestoje erdvėje jos darbai atrodo visiškai kitaip, o muziejaus prieblandoje jie priverčia nurimti ir susikaupti beveik kaip sakralioje vietoje.

„Spiralė, sukinys, aritmetinė progresija – gamtos suprojektuoti kūrimai. Jie inspiruoja, nutiesia paraleles į vizualinius, garsinius, jausminių potyrius. Stiklas – išskirtinė medžiaga, kurios esmę atskleidžia šviesos šaltinį. Jo nulemti stiklo paviršiai įgauja pavidaļą, konstruoja erdvę, gylį. Šviesos sklaida, šešeliai, atspindys, dėl to atsirandanti dinamika – visa tai šviesos ir stiklo aritmetika“, – teigia autorė, kūrybos medžiaga laikanti ne tik stiklą, bet ir juo sugaunamą šviesą.

Nors menininkė pirmiausia domina vaizduojamojo stiklo plastika, vizualinės visumos kūrimas, dirbinio forma niekada nelemia idėjos – visuomet tik atvirkščiai. Tiesa, būna, kad įnoringu medžiaga priverčia improvizuoti ir nuneša visai nežinomais keliais. I. Peleckienės darbai prasideda nuo labai aiškius, beveik juntamo būsimo kūrinio vaizdo pasąmonėje, o ne ant popieriaus lapo ar kompiuterje. Tuomet kelias šio aiškius tikslu link apsipina netikėtomis variacijomis, naujomis galimybėmis ir sprendimais. Tačiau ne visi jie veda į sėkmę ir pergalę – parodoje, kaip teigia menininkė, gal tik trečdalis to, kas daryta. Taip, dažnai kruvinai sunkus darbas baigiasi nesėkmė ir paskatinimu imtis naujų bandymų. „Tačiau pavykės rezultatas atperka visas nesėkmes. Jei mėgsti darbą, jis beveik virsta malda. Fizinis triūnas apvalo mintis“, – netiketai aplink sklandančią sakralumo atmosferą patvirtina ir autorė.

Kolega, meninio stiklo dailininkas Artūras Rimkevičius prisipažino – anksčiau gerai susipažinęs su I. Peleckienės kūryba ir jos stilistika, labai nustebė

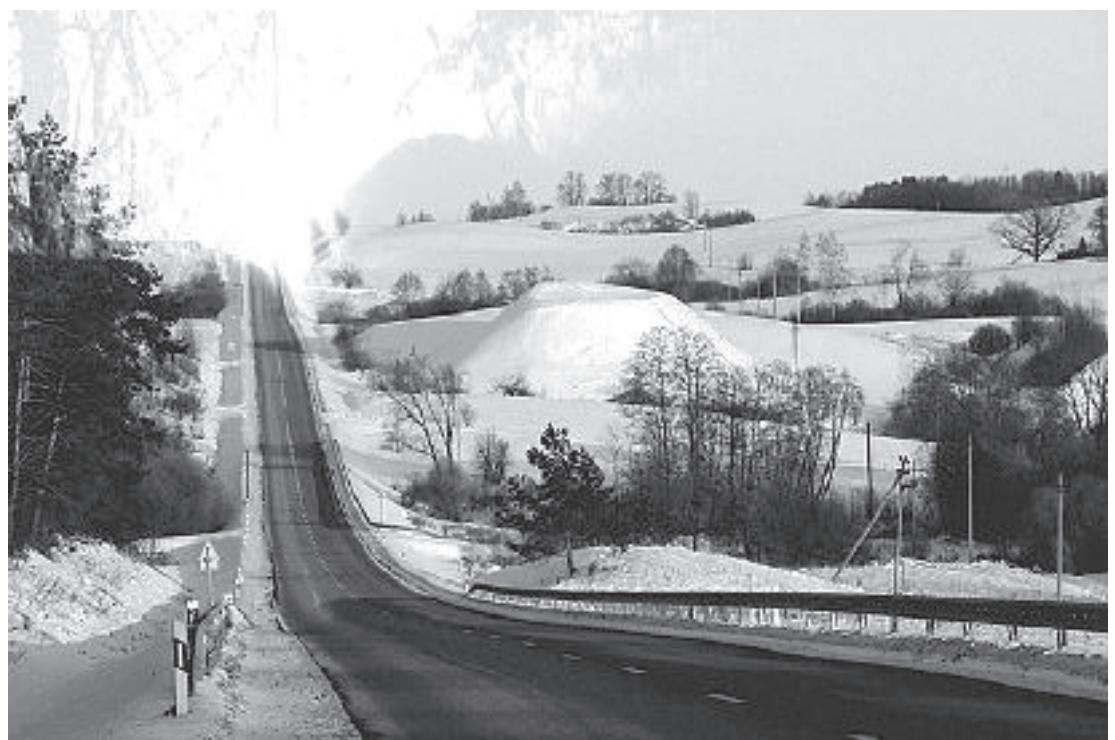
Fotografuoju, kad pamatyčiau

Nuo sausio 16 d. galerija „Aukso pjūvis“ Kauno klinikose pristato Alberto Švenčionio fotografijų parodą „Lietuvos piliakalniai“. A. Švenčionis baigė Kauno politechnikos institutą, o nuo 1983 m. yra Lietuvos fotomenininkų sąjungos narys.

Visą ši laiką intensyviai dirbęs, autorius sukūrė ne vieną fotografijų seriją: „Juventus“, „Karo veteranai“, „Ubagų žygis“, „Deportuoti žmonės“, „Taučinės šventės“, „Ties riba“, „Eksperimentai“. Už kū-

rybinę veiklą menininkas pelnė svarbių tarptautinių apdovanojimų. Nesenai A. Švenčionis publikai pristatė fotografijų ciklą „Lietuvos piliakalniai“, kuris gerokai skiriasi nuo ankstesnių darbų. Jis pradėjo kurti nuo 2005 m. Parodos šia tema jau eksponuotas Kaune, Vilniuje, Birštone, Prienuose, Marijampolėje.

Peizažas – vienas populiausiu žanru Lietuvos fotografijoje. A. Švenčionio pasirinkta piliakalnių te-

apsilankės personalinėje parodoje. Joje viskas beveik kardinaliai pasikeitė ir i gerąj pusę. „Ši kartą svarbus ne tik vaizdas akims, bet ir garsas, jūdesys. Stiklas sudaro puikią dermę su videomedžiaga. Autorė nepriekaištingai pritaikė erdvę savo darbams, todėl labai džiugu, kad surengta išsami paroda, o ne kelios mažos, kaip anksčiau buvo galvota“, – įspūdžiais dalijosi A. Rimkevičius, nuolat rengiantis grupines stiklo menininkų parodas. Jis prisipažino, kad jose dalyvauti I. Peleckienės niekaip nebuvu galima prisikvesti, nes ji vis sakesi neturinti kūrinį, dirbanti kai ką kita. Tačiau per tą laiką spejo susidėlioti labai įvairi ir didelė darbų kolekcija. A. Rimkevičius teigė, jog autorė išskiria nepaprasta energija ir savitumą. Nuo pat kūrybos pradžios nedideles stiklo detales ji jungė su grubia metalo faktūra, todėl jau tuomet išryškėjo ne tik plokštuminis, bet ir puikus trimatis erdinis mastymas. Ši kartą parodoje taip pat daug skulptūrų kompozicijų, kuriose stiklas atskleidžia labai skirtinges savybes. Jis žvilga, persišviečia, spindi įvairiomis spalvomis, krinta skaidriais lašais, kitur matiškumas imituoją audeklą, ankstesniuose kūriniuose jis tarsi „keičia“ metalą, plastmasę, nes stiklo masė preciziškai nušlifuota. A. Rimkevičius pastebėjo, kad parodoje „Šviesos ir stiklo aritmetika“ menininkė atskleidė beveik visas stiklo apdirbimo galimybes – jis čia labai įvairus. Videoinstaliacijoje matome pačią pradžią – virimo procesą, o vėliau ir tai, kas iš medžiagos gali būti suformuota. Taip kiekviename darbe atskleidžia naujas pasaulyo matymas, kitoks žvilgsnis. I. Peleckienė ėmėsi derinti stiklą ir videoinstaliacijas siekdama vengti medžiagiškumo dominavimo – juk menas, jos nuomone, yra vėjas, kuris turi kalbėti apie esminius dalykus, kelti klausimus, o ne rodyti konkretybes. Taip, galima sukurti labai gražių formų, bet ne jos yra svarbios.

„Kūrybinės kančios“.

„Preliudija dviem“.

Tiesa, tiek forma, tiek idėjos visuomet eina greta ir kinta kartu su gyvenimu. Todėl šiuo atveju galime kalbėti ir apie konkretias įtakas, postumių. „Mūsų stiklo tradicijai itin svarbus Stasio Ušinsko palikimas, jo vitražai, idėjos, tačiau mus visus tiesiogiai mokė Vytautas Janulionis. Todėl jo įtaka ryškiausia. Savo idėjas jis atsineš dar iš Talino dailės insti-

tuto ir paskleidė tarp mūsų. Tai iki šiol labai stipriai juntama, nors kiekvienas ieškome savo kelio. Manau, Irina ji jau surado“, – bendras stiklo menininkų darbų tendencijas pastebi A. Rimkevičius.

Tikros stiklo meistrystės pavyzdžių galite ieškoti Kauno senamiestje, ten apsilankę spręsti stiklo ir šviesos aritmetikos uždavinius.

Kai vyksti aplankyt piliakalnių – kol tau kas nors neužduoda tokio klausimo – visai negalvoji, kodėl tai darai. Dabar galiu pasakyti, kad ten nuveda vidiinis balsas, tačiau tikrai nežinau, kodėl tai įvyksta.

– Ciklas pradėtas dar 2005 m. Vadinas, daug važinėta po Lietuvą, ieškota. Papasakokite, kaip dirbate, kokį laiką tam renkate, kaip atrandate tinkamus objektus, o gal tiesiog jie patys atsiduria kelyje? Galbūt ciklą kuriate kaip savo iškāpą katalogą, kuriame siekiate užfiksuoti kuo daugiau piliakalnių?

– Fotografo darbo laikas – valanda prieš Saulėtekį iki Saulėlydžio...

O piliakalnai atsiranda įvairiai. Kartais patys pastoja kelią, kartais metai iš metų lankau juos įvairių švenčių progomis, tačiau dažniausiai paprasciausiai susirandu internete ir nuvažiuoju apžiūrėti.

Neturiu tiklo piliakalnių kolekcionuoti. Atvykės net nežinau, ar pasiseks ką nors vertinga jamžinti, bet šiuo atveju visuomet padeda senas patikimas draugas – vidinis aš.

– Jūsų fotografijų tikslas – išsaugoti istorinę at-

minti? O gal kvietimas mums visiems ja daugiau domėtis?

– Senosios baltų šventyklos – tai kalvos, medžiai, ugnis. Todėl jos ir neišliko iki mūsų dienų. Tačiau vis dar galime džiaugtis piliakalniais.

Istorinę atmintį, manau, sudaro visuma – tie, kurie čia gyveno iki mūsų, mes, gyvenantieji šiandien, ir dar tik ateisiantys po mūsų. Kokios čia dar gali būti snykos apie tai, jei esame lietuviai...

– Kas yra vykės fotografijos peizažas, ką akcentuojate, i kokius kraštovaizdžius žvelgiate? Ką jame galime rasti kitokio nei tapybos darbe?

– Pavykės, įtaigus ir prasmingas gali būti ir peizažas, ir įvykio fotografija. Fotografuodamas peizažus turiu puikią progą pamatyti kiek galima daugiau savo mylimo krašto, kuris ištisies nuostabus.

Fotografija sustabdė laiko tėkmę ir išlaiko nepakitusi realų vaizdą. O tapyba – tai dažai, drobė, tepukas, žmogaus ranka ir, svarbiausia, vaizdo transformacija per tapytojo aš.

Kalbėjosi Gabriele DAMBRAUSKAITĖ

ma aktualizuoją ne tik gamtovaizdį: gamtos motyvas jo fotografijoje susijungia su istoriniu kontekstu, pilies ar piliakalnio fiksavimas žadina istorinę atmintį, o fotografijos, pasak autoriaus, kuriamos „diktuojančios intuicijai, vidiniams balsui“. Ši subtilė dermė suteikia A. Švencionio darbams išskirtinumo.

– Anksčiau daugiausia domėjotės dokumentine fotografija, kuri verždavosi į judraus gyvenimo sūkuri, sekdamo juo. Dabar eksponuojate daug ramesnį ciklą. Papasakokite, kokie fotografijos principai jums svarbiausi, ar laikui bėgant jie keitėsi?

– Pagrindinis principas – stengtis, kad žūrinčiam į fotografiją būtų įdomu, kad norėtusi tyrieti ir suprasti jos turinį, o tuomet – pasvarstyti, kam ir kodėl ji sukurta, ką gali duoti, kaip praturtinti.

– „Lietuvos piliakalniai“ – visai neseniai miestiečiams pristatytas ciklas. Kodėl ēmėtės tokios temos?

– Šios temos krikštatėvis yra poetas Gintas Dabrišius. Tai jis mane atvedė į šį kelią.

6 Kūryba/Jaunieji

Valdas LATONAS

Virsmas

Žmogus, pavarde Livinas Gerdvinas, tebuvo mažo miestelio teisėjas. Didesniame mieste jis pasiklystu net paprasciausioje geležinkelio stotyje. Bet čia, Karavinolėje, jis buvo labai svarbus prasikaltusiems, bausmės laukiantiems žmonėms. Vos atvykės Livinas Gerdvinas tapo ryškiausia ir reikšmingiausia miestelio asmenybe.

Viskas prasidėjo dar studijų laikais. Kartą, grįžęs po nesėkmingų sesijų, kambaryste ant stalą rado maišelį su užrašu „Šerno širdis“, ir jokių paaškinimų. Livinas Gerdvinas ypač nemėgo paslapčių, todėl neįmanymas, ką daryti, ėmė ir suvalgė.

Suvalgė tai suvalgė, po valgio reikia pagulėti, o tik prigulė – ir užmigo. Sapnavo, kaip jis virsta šernu. Kad ir kaip keista, pabudęs tikrai pasijuto tarsi šerno jėga ir išverme persiémęs. Tą naktį Livinas Gerdvinas nemiegojo – mokėsi. Taip pradėjo kilti karjeros laiptais. Daug ir įvairių širdžių suvalgė, kol atrado tinkamiausią variantą – elnio, lapės ir jaučio. Užtekdavo vieną kart per savaitę praryti šiuos kąsneliaus, ir viskas eidavo kaip iš pypkės...

Nors, matyt, ne viskas buvo, kaip jam atrodė. Jis atsidūrė Karavinolėje, tolokam valstybės užkampy. Bet teisėjas, kadangi čia buvo vienintelis, greit ėmė elgtis kaip Ponas Dievas. Pinigų turėjo, tad kasdien valgydavo kieno nors širdį. Naminį gyvulių stengėsi neliesti, mat tie – buki ir paklusnūs, na, nebent jautukas... Dirbo, reikia pasakyti, devynis prakaitus liedamas – bausmes daliuoja kaip obelis vaisius. Žmonės jo bijojo ir nekentė; jis niekad niekam nieko nebuvo atleidęs! Gyventojams atrodė keista ir tai, kad maistą teisėjas parsisiunčia iš kitur. Jie nežinojo, ką Livinas Gerdvinas valgo, tad neišmanė, kaip jis būtų galima nugalabuti nesukeliant įtarimo. O jau reikėjo. Pastaruoju metu Karavinolės teisėjas tarsi sužvėrėjo. Tad miestelio gyventojai ryžosi aukai. Surado jam nepaprastai gražią jauną mergelę – vylési, kad meilė Liviną Gerdviną pakeis...

Deja, meilė jo nepakeitė, nors merginą pamėgo – su ja elgesi gražiai. Šiaip gyveno tikrai žvėriškai. Teisėjui nepakako vien žvérių širdžių, dešertams pasitekdavo kokio žmogžudžio širdį. Ilgai taip testis negalėjo jau vien dėl to, kad gražioji mergelė pietaudavo kartu su teisėju. Ji žinojo, kuo minta šis baisūnas, vadinas, – žinojo ir miestelis.

Netrukus į Livino Gerdvino duris pasibeldė keistai apsitaikę žmogus.

- Kas ten? – sušuko teisėjas.
- Raganius iš už marių.
- Raganių jau seniai išdvės...
- Atidaryk ir pamatysi.
- Nešdinkis velniop, – riktelėjo atidares duris. Raganius net nemirkelėjo ir štai ką pasakė:
- Aš žinau tavo troškimą, bet jei veji, tai eišiu, – ir nusisuko.
- Palauk, – sulaikė. – Pasakyk, turi??!
- Turiu, – grįžtelėjės atsakė.
- Širdj?!
- Dievo širdj.
- Nejau...
- Taip, imk ir atmink: kas beldžiasi, tam atidarama.

Pastaruoju metu Livinas Gerdvinas mito tik žmonių širdimis, ir nuo tokio energijos šaltinio jam buvo gerokai aptemės protas – juk žmogui mirus visi jo žemiški norai lieka širdyje... Todėl nė akimirkos nedvejodamas čiupo ir prarijo. Nieko nenutiko, tik Raganius, nusiemės gaubtą, atvirto į paprastą miestelėnā ir garsiai kvatodamas kalbėjo:

- Ei, teisėjau, jūs ką tik prarijote susenusios vištos širdelę, – ir springdamas juokais pridūrė: Teisėjau, aš laukiu, kada jūs imsite cypseti...
- Niekšas... – sugargaliavo Livinas Gerdvinas ir... puolė sau po kojomis lesti trupinius.

Dar visai nesenai kalbėjo, kad jo įsitikinimų niekas nepakeis, nes tai jo gyvenimas... Bet per kelias dienas Livinas Gerdvinas, Karavinolės teisėjas, nugaišo kaip susenusi višta: parkritęs ant šono, stipriai trūkčiodamas kojomis.

Nutautėjusi kiaunė ir karkvabalė Jonas

Kiaunė gyveno šile. Patogumo dėlei netoli kaimo. Dieną miegodavo, vakarais kaimiečių vištides aplankydavo. Tuomet ji buvo tikra kiaunė.

Karkvabalės miegodavo tik paryčiais, išitaisės ant kokio karklo. Obelų žiedų pakrimsdavo ir višą dieną lakiavado, kur panorėjės. Dar ir naktį tai šen, tai ten paskrisdavo. Taikart lėkė pro jam gerai bažiustumą sodybą. Cia gyveno penki žmonės – du dideli ir trys maži. Iš dviejų didelių – vienas liekjas skardžiu balsu, kitas kresnas ir turėjo žemą balsą. Tas karkvabalui ypač patiko. Ir jis norėjo toks būti. Lieknajam nesimpatisavo, nes šis ne kartą taikės jį numušti, o dar tas balsas...

- Jonai, – suspiegė lieknasis.

Regimanto TAMOŠAIČIO nuotrauka

- Jonai, Jonai, kas dar? – suburbėjo kresnasis.

Tiek ir tenugirdo karkvabalis, nes jis pasiciupo vėjas. Tačiau to pakako...

- Joonnnai, – mašliai suzyzė. Ir liko tuo patenkintas. O kadangi buvo vakaras, nulékė pas kiaunę.

- Labas, kiaune!

Ši buvo ką tik pabudusi, todėl įtarai apsidairė ir, pastebėjus vabalą, piltai suniurzgė:

- Ko tau, karkvabali?

- Nuo šiol aš ne šiaip koks, o karkvabalė Jonas! – išdidžiai pareiškė.

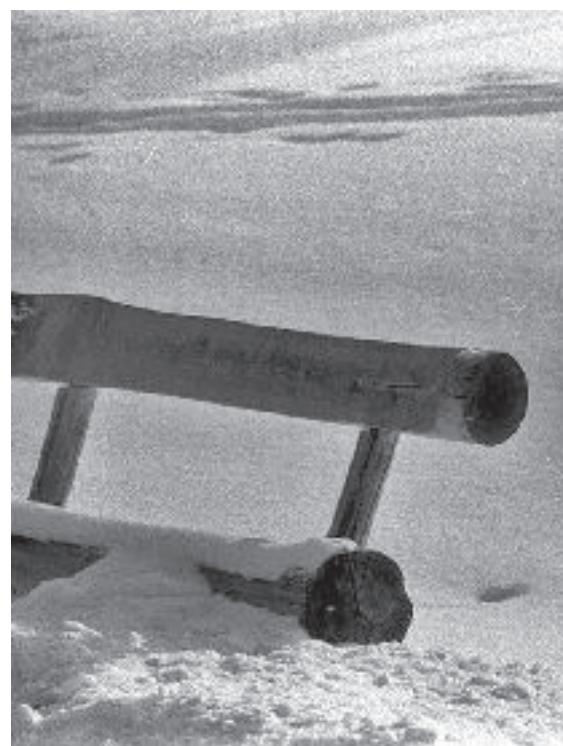
Kiaunė, visiškai išvaikiusi miegus, taip pra-bilo:

- Gerai, – kiek patylėjo, – labai gerai.

- Jei sakaisi esąs karkvabalė Jonas, turėtum žinoti, kad tikras Jonas tik tas, kuris skraido ne šiaip kur panorėjės, o tiksliai žinodamas, kur ir ko!

- Taip, taip, – entuziastingai supliurpė karkvabalės.

- Tai štai, – tėsė kiaunė, – jei nori būti tikras Jonas, nuo šio vakaro turėsi atskristi pas mane ir

pranešti, ką kokioje sodyboje matei – gal yra pa-
linkas pravirras langelis, neužvertos durys. Ir... – iškilmingai nutęsė, – kur kokių paukščių esama.
Ar supratai, karkvabali Jonai?!

Šis tiesiog tirpo iš malonumo, kad galės būti „tikras Jonas“, todėl nė nedvejodamas subirbė:

– Tikrai taip, kiaune! Lekiu!

Ši vos spėjo letenėlėm užspausti snukutį, kad nesusijuoktu, ir tik tyliai suprunkštė...

Deja, tą pačią akimirką iš tikros kiaunės ji virto nutautėjusia. Užuot pati šniukštinėjusi, vartėsi pievelėje ir laukė karkvaballo Jono. Žinoma, kiaunė nesuvokė, kad nustojo daryti tai, kas jai priklauso, liko betautė, bet tai visų nutautėjusiu problemą. Nieko nepadarysi.

Karkvabalis Jonas, smagiai sau zvimbdamas, landžiojo po sodybas ir viską, ką matė, dėjos galvon, vis neužmiršdamas pasisakyti:

– Aš tikras Jonas, karkvabalis Jonas.

Néra prasmės pasakoti, kad savaitė prabėgo pui-
kiai – tiek karkvabaliui, tiek nutautėjusiai kiau-
nei, bet... Kaip visada, tokiais atvejais, įsikišo li-
kimas.

Nerūpestingai kažką niūniuodamas karkvaba-
lis skrido pro žmogaus Jono sodybą, ir tik plekšt...

– Pakliuval tu, dykaduoni! Nebeesi obelų zie-
dų, – patenkinta sušuko Jono žmona.

Tuo metu nepatenkinta nutautėjusi kiaunė iš-
ėjo ieškoti to nelemtu karkvaballo. Ir pasitaiky-
tu man, bindzeno kaip tik pro Jono sodą. Tik
taukšt...

– Žmonai bus kailiukas, – sumurbėjo Jonas.

Taigi teisingumas buvo įvykdytas. Karkvaba-
lis Jonas už bendrininkavimą vagiant vietas gavo
šlapiu skuduru per sprandą, o nutautėjusi kiaunė
sulaukė galo už tiesioginių pareigų nevykdymą
ir vabalų kvailinimą.

Nei tylus, nei garsus

Didžiausias niekšas dažnai būna visų tyliausias, neišmanėlis – garsiausiai rėkiantis.

Pasirinkau dvejetą: triukšmingiausias ir ty-
liausias. Tarkim, tai kraštinės ribos. Ne kartą
esame girdėjė apie vidurio kelio taisykłę, kad ja
naudojasi išmintingiausieji. Tačiau nesunku pa-
stebeti – kažin ar šikart jis tiks. Kodėl? Pradėkim
lengva bégsenėle...

Kodėl garsiai rėkiantis yra neišmanėlis? Pa-
prastai žmogus, kuris nors retsykiai pamąsto apie
tai, ką žino (tieki apie save ir apie kitą, tiek apie
aplinką su visais joje glūdinčiais reiškiniais), ne-
truks pastebėti, kad yra aibė dalykų, apie kuriuos
mažai ką išmano, o išsamiau – tik apie vieną kitą.
Toks žmogus tikrai nešauks norédamas ką nors
pasakyti.

Ką daro neišmanėlis?? Dažniausiai kelia balsą
palydédamas jį plačiais rankų mostais, kartkar-
tém plekšteldamas delnu į delnā, o jei po ranka
pakliūva stalas, nedvejodamas trinktelės kumš-
čiu ir į jį. Dėl ko? Mat reikia kaip nors patraukti
žmonių dėmesį! Jei ne žiniomis ir mintimis, tai
ben garsumu ar plačiais mostais. Neišmanėlis
trokšta būti dėmesio centre, jis versis per galvą,
kad tik ten atsidurtų. Deja, kaip tik todėl jis labai
parankus tylijam niekeliui.

Palengva didiname bégimo tempą. Kad suman-
nytum nemenką niekšybę, pripažinkim, reikia
patylėti. Rankomis čia nepamostaguosi. Dėme-
sio taip pat stengsies išvengti, nes reikės susi-
kaupti, paskaičiuoti tikimybes bei galimybes.
Kaip tik dėl to niekšai dažnai tampa nepastebimi-
mi. Todėl ir pavadinai juos pačiais tyliausiais.
Mąstytojus, svajotojus ar net tuos, kuriuos lai-
kome kuoktelėjusiais, pamatome iš karto, mat
jie išsiskiria elgesiu, apranga, išsiblaškymu. Bet
tylusis niekšas tokios prabangos negali sau leisti.
Jis mielialu imasi pilko žmogučio vaidmens.
Tik įgyvendindamas kėslus, kai jau mažai kas
gali sutrukdyti, sužaižaruojas visomis vaivorykšt-
inėmis spalvomis...

Atleiskite, bet čia jau kita tema, tad, užuot bė-
gę tollyn, kirske miško keliuką ir pasiekime
garsiai šaukiantiją.

Kaip žinome, niekšai savo tikslų siekia meluo-
damis. Koks parankiausias žmogus melui skleisti?
Neišmanėlis! Tik jis drėsta garsiai dėstyti kitų min-
tis tarsi savo, tik jis mušdamasis į krūtinę tvirtina,
jog žino, ką sako, ir skardžiu balsu prižadina kitus
neišmanėlius, kurie savo ruožtu skuba pareikš-
ti taip pat neginčytiną nuomonę... Tylijam niek-
šeliui lieka sulaukti tinkamo momento ir kelias
juvelyriškai tiksliais žodeliais ar judesiukais už-
baigtį sumanymą.

Priminsiu: triukšmingajį ir tylujį pasiūliau kaip
du kraštinumus. Ar reikia užsiminti apie viduri-
nijį kelią? Nebent jums reikalinga tyla, kad su-
manytumėt niekšybę, o triukšmas, kad ją įgyven-
dintumėt... Beje, elgdamiesi nei pernelyg tyliai,
nei pernelyg garsiai, kaip tik ir turime aukso vi-
duriuką.

Tad dabar patiemis sau netikėtai pasileiskime,
kiek kojos neša, kad švilpiant vėjui ir tankiai
dunksint širdžiai neturėtume laiko prisiminti,
kadai elgėmės nei pernelyg tyliai, nei pernelyg gar-
siai...

Suirzusio tešmens istorija

Nereikia net sakyti, kad jis nebuvo įmušęs nė
vieno įvarčio, bet žiūrovams patikdavo.

– Varyk, Tešmenie! – audrindavosi sirgaliai. –
Spirk kamuoli!

Gatvėje jo nepažintum, bet čia, aikštėje, ne-
pastebėti negalėjai. Kiek per tuklus kaip spor-
tininkas, jis blaškėsi po veją, keistai mataruo-
damas rankomis ir nenustygstančiomis kojo-
mis. Iš čia ir pravardė – jis labai priminė kar-
vės tešmenį. Tikslumo dėlei reiktų pridurti, kad
ant galvos neturėjo nė vieno plaukelio. Kata-
loginis tešmuo, nieko nepridursi. Žinoma, tas
futbolininkui nelabai patiko, bet prieš vėjų ne-
papūsi. Ką gamta davė – tuo ir džiaukis. Jis
buvo neprastas žaidėjas, komandai reikalingas.
O žmonės vėliau kalbėjo: futbolas iki Tešmens
ir po Tešmens. Taigi iškili asmenybė, nėr ką
sakyti.

Rungtynės éjo į pabaigą. Tešmuo, išmušęs var-
žovui kamuoli, ryžtingai pasuko vartų link...

– Teš-muo, Teš-muo!!! – skandavo tribūnos.

Žiūrovai negalėjo žinoti, kad jų numylėtinis
pries pat rungtynes gerokai apsipyko su myli-
maja. Mat toji iširdusi dėl nutrauktų glamonių
rézē:

– Tu tikras Tešmuo! Ir tavo galas – kaip spe-
nys, nors imk ir melžk!

To jau per daug. Apie tai galvodamas Teš-
muo veržesi vartų link. Keli apgaulingi jude-
siai – ir jis vienas prieš vieną su vartininku. Spy-
rė. Pataikė. Tiesa, pirma į vartininką, paskui ka-
muolys nuriedėjo prie virpsto ir tik nuo jo atsi-
mušęs vangiai prigludo prie tinklo. Pergalė.

– Teš-muo, Teš-muo!

– Taip – aš Tešmuo, aš toks. Aš galiu, aš tikras
Tešmuo. Teš-muo, Teš-muo, – negalėjo suval-
dyti jaudulio žmogus... Ir pravirko.

– Monika, – suvapėjo.

– Monika, – sušnarptė garsiai, – kodėl?! –
subliuvo.

To žiūrovai neišgirdo. Jiems ir nesvarbu.
Trauk devynios tą jo paną! O Tešmuo klūpoda-
mas keikė likimą. Kam jis toks, kam? Vargšas
suirzės Tešmuo.

Rūkas

Kartą naktį išėjo Ežiukas į laukus sužinoti, iš
kur pievoje rytais atsiranda rūkas. Dar iš vakaro
kuprinę susidėjo, apžiūrėjo, kur arklys pievoje,
kad po kanopomis nepatektų, sulaukė vidurnak-
čio ir iškeliaavo.

Gerą galą nuo miško nuėjės, prisėdo ant kups-
to, pypkutę išsitraukė, žoliu žiupsnelį iš kuprinės
paém – užsirūkė ir užsigalvojo. „Na, iš kurgi tas
rūkas rytais atsiranda?“ Tai jam buvo didžiausia
mišlė. Kiekvieną rytą grožėdavosi tuo reginiu, bet
niekaip negalėdavo suprasti. Sédėjo ant kupste-
lio, sédėdamas rūkė, o rūkydamas kojytėm sūpa-
vo ir galvojo. „Gal iš dangaus nukrinta, kaip kar-
tais žvaigždės?.. Bet ne... – ryžtingai numykė. –
Dangus gražus, ko jam leistis iš pievelė?“

– Tikrai ne iš ten, – dar kartą balsai prabilo.

„O gal nuo jūros atslenka? Kažin... Kad ir kur
eičiau, nėkart nesu girdėjės jos ošimo. Juk paukš-
čiai pasakojo, kad jūra labai garsiai ošia – iš toli
gali atpažinti... Ne. Nėr ko rūkui vaikščioti to-
kias tolybes naktimis, o juk dar atgal reikia grīž-
ti. Tai iš kur jis?“

Vis sédėjo, rūkė ir mąstė, kojelėm tabalavo, o
suprasti negalėjo. Ėmė aušti, o dar labiau prašvi-
tus Ežiukas pasijuto rūke besėdės...

– Naktis buvo tokia tamsi, kad nieko nega-
lėjau sugalvoti, o juo labiau pamatyti, – teisi-
nosi jis.

– Ech, – atsiduso ir, užsimetęs subliūškusių
kuprinę, patraukė atgalios miškan. Tačiau lau-
kas buvo didelis, o rūkas labai tirštas – ēmė ir
pasiklydo. Taip belapnodamas sutiko kitą ežiu-
ką, kuris nakčiai irgi apie rūką galvojo. Persime-
tė abu kelias žodžiais ir patraukė kas kur. „Na
štai, pirmieji miško medžiai“, – pamanė Ežiu-
kas, kažin ką rūke įžvelgės, bet...

– Arklyyss!!! – nesavu balsu kad suriks. –
Visai iš galvos išgaravo...

Ir puolė strimgalviais bėgti, kūrė nieko ne-
matydamas, trenkdavosi į pasipainiojusį kitą
ežiuką, keldavosi ir skuosdavo toliau, kol ga-
liausiai pasijuto trobelėj esas...

– Taaiip... – atsiduso ir užmigo giliu ežiuko
miegu.

Saulė jau kabojo aukštai, rūkas buvo išsi-
klaidės, o arklys vis dar galvojo: „Kas tiems
ežiamas? Nakti sulenda į mano pievą, sėdi, rūko,
o paryčiais klaidžioja pirmyn atgal, kol mane
pamato... Tada bėga, griūva ir dar šukalioja... Ko
jiems čia reikia? Nesuprantu aš jų...“

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

Paula URBONAITĖ

Maksimo BORIŠENKO nuotrauka

Išnokus

Sode bambteli obuolys, tėtis krūpteli, o paskui taria:

– Dabar labiausiai krinta, tuoju jau kabaničių neliks.

Šypteliu ir sakau, kad turėsim mes tų obuolių, jau prisirinkę žiemai, tėti, nesijaudink. O jei ir pri- trūksim, nusipirk galim, ne bėda. O tėtis susiima už veido, trina visaip lyg prausdamas, sako, ne, ne, Emilija, na, kaip tu nesupranti, dabar obuolių kritimo metas. Aš juokiuosi, o tėtis mane tildo. Nesijuok, Emilija, čia rimti dalykai, grūmoja pirštu.

Paskui prašo, kad ateiciu i garažą, bet as nenoriu, prieštarauju – negi mane tapysi, tėti, turi daug užsakymų, spėsi dar su manim, ko užsispirei būtini dabar. O jis apkabina per pečius, vedasi garažo link ir sako: „Tu labai graži mergina, Emilija, noriu atsiminti, kokia žavi mano dukra buvo aštuoniolikos, ateik.“ Tėtis vedasi, kažką kalba, turbūt apie obuolius, kaip visada, ir apie mane – irgi kaip visada. Dar priduria, kad dabar labai tinkamas laikas. „Kaip ir su obuoliais, noksta noksta, o prinokė beveik iškart krinta, – atsidūsta ir priduria: – Einam, Emilija.“

Tėtis pasodina mane ant taburetės pačiam garažo centre ir liepia nejudeti. Atsidūstu, kiek susikūrinu, o jis bara – išsiliesk. Gražiai sėdēk, vaikeli,

susikaupk. Paskui ima teptuką ir užlenda už molberto. Tik kartais kyšteli galvą, pažiūri į mane, kažkā pasitikrina ir vėl dingsta, o as sėdžiu ir žiūri priešais. Už tėcio nugaros – lentyna, kur sudėti dažai, teptukai, paletės. Pačiam viršuje – obuoliai. Nedideli, dailūs, tačiau visi žali, neprinokė. Dažnai, kai vaikštom su tėčiu, jis sustoja po obelim ir taria:

- Pažiūrėk, Emilija, kokie gražūs obuoliai.
- Dar neišnokė, – sakau.
- Tai kas? – klausia.
- Rūgštūs.

Tėtis juokiasi, glosto man galvą, priglaudžia prie krūtinės.

– O tie, kurie ant žemės, tai suskilę, – sako, – žemėti.

– Bet šitiems irgi per anksti, – rodau į kabantį žalią obuoliuką.

Tėtis šypteli, dešine ranka jį nuskina ir rodo man:

- Bet norisi.
- O man – ne, – atšaunu ir pastebiu, kad tėtis kiek nurausta.

Vakare verdu košę, tėtis sėdi prieš mane ir stebi kiekvieną judesį, atrodo, akimis kaip ir as matuoja, kiek pieno, vandens, kiek kruopų. Paskui nustebęs kiek prasižoja, kai įdedu sviesto, nes visad pamirštu, ir jis juokiasi iš manęs, sako, matai, tu dar prasta

šeimininkė, jei nežinai, kad į košę sviesto reikia dėt. Piktinuosi, atrėžiu, aišku, žinau, o tėtis erzina – nagi, jei žinai, ko nededi? O as tik palenkia galvą virš puodo ir burbteliu: „Tai pamiršau.“ – „O šeimininkė nepamirštu“, – atkerta.

Bet šiandien košė gražiai burbuliuoja, né kiek nebija, kad prisivils ar susoks į gumuliukus, labai užtikrintai maišau. Ji garuoja, kvepia, o tėtis stovi už nugaros ir žiūri į puodą. Kai užgesinu ugnį, košė supukši paskutinių kartą ir nurimsta, tėtis atsidūsta.

– Išvirei, – sako.

– Išviriau, – patvirtinu ir imu dubenėlius.

Košė gardi, su obuoliais ir cinamonu, dar kiek karšta, tad mes ją valgom vien nuo dubenėlio krašto, kur labiausiai atvésus.

– Skanu? – klausiu.

Tėtis linksi.

– Skanu, vaikeli, skanu. Tik obuolių jau tuoju nebus.

– Taigi rasim kuo pakeist, – sakau, o tėtis atsarai kabina šaukštu pači viduriuką ir gūžčioja.

Nakti išsmunku pro langą, o Lukas laukia už namo kampo. Juokiasi, kai kelis paskutinius žingsnius atšuoliuoju, sako, kur taip skubi, juk nedingi. Apkabinu jį, braukiu delnais per nugarą, tiks-

Etažerė

Kristina Tamulevičiūtė „Pasakojimas apie vieną miestą“: esė. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013.

Bosnija mano atmintyje išliko mišlingai egzotiška dėl gamtos nedrausmingumo, pastatų sienos perskrodusių kulkų žymių, kurios liudija prieš du dešimtmečius vykusios revoliucijos ženklus, išlikus ne sutarimą tarp katalikų ir musulmonų. Viename aplankytame mieste nustebino atsityktinai sutiki vetyniai jaunuoliai, ištarė: „Sunku išgyventi, bet čia mūsų namai.“ Užuot išsvaikščioję, jie liko. Šiuos accentus man priminė Kristinos Tamulevičiūtės eseitinis „Pasakojimas apie vieną miestą“ (Sarajevo), kuris įtiskverbia į artimas realijas, atskleisdamas autentišką svetimšalės bandymą tame atrasti save.

Eseistikos leidinys Pirmosios knygos konkurso kontekste nėra pirmasis. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla šioje serijoje paskutininką ja palepino seniai – 2005 m. išleistu Gabrielės Klimaitės „Liūdnus malonumu“. Tačiau dar apsidraudžiant bei užraštant „novelės ir esė“, nors iš tiesų joje spaustintos tik trys kiekybiškai eseistikos nustelbtos novelės, bet tokšanro indikavimas galėtų liudyti tuomet brendusį

eseistikos santykį su skaitytoju. Dabar jos padėtis pakitusi, o K. Tamulevičiūtės pirmoji neatrodo netipinis komisijos pasirinkimas, mat tekstai išties literatūriški, turintys gyvą, nesumeluočia turinį, kurį jauna autorė išmointingai derina su bosniška istorija bei šian-dienia.

Viename interviu K. Tamulevičiūtė yra sakiusi: „Nemégstu fotografuoti(s), todėl vietoj fotoaparato nešiojuosi sasiuvinį, kad, kur nors užklydisi, ką nors pamačiusi, išgirdusi ar prisiminusi, išpūdį kelias sakiniais įamžinčiau raštu. (...) Kitaip tariant, raštu (PA)MATAU, rašymas man padeda suvokti save ir savo ryšį su tam tikra vieta.“* Visa tai pastebima „Pasakojime apie vieną miestą“, kuriamo nesiekiamas Sarajevo atviruiskai aprašyti, o iji tarytum išiskverbiam. Kalbėjimas nukreiptas į pasakojant subjektą kaip į kompleliotą stebimą ir besidairančią sudedamają Sarajeko dalį. Svetur gyvenant pasakotoja pažymėta „minusu“ – tarsi neturi specialybės, nes šalyje nėra aptakaus filologijos išsilavinimo supratimo,

ji turi nuolat prisiregistravoti, kad išleistų, pritaptų. Iš nechronologiskai dėliojamų tekstų nesunku suprasti, kad palengva pavyksta. Susitelkimas į buvimo ki-toje kultūroje patirtį skatinia klausti: „O kurgi pasa-kojimas apie miestą?“ Tik pirmoje ir paskutinėje eseje jis tampa pagrindine teksto ašimi, atskleidžia svarbū momentą: kai į Sarajevą sugrįžtama arba iš jo trum-pam iškeliaujama į Lietuvą. Siedu knygos struktūrą jungiantys lemias lemia subjekto neišsižadama tapatybę. Gimtuoj Siuilių, studentiško Vilniaus nesiil-gima, nes reikšmingesnė branginamos močiutės pa-sakų, istorijų, sapnų prisodrinta praeitis, o Sarajevas – samoningai pasirinkta realybė, net jei joje „miegas atimtas iš šio miesto. Išsprogdingas“ (p. 46). Todėl leidinio pavadinimas neatrodo taikliai parinktas – esė ketinama aprėpti daugiau, nei kalbančiosios žvylgsniu užkliudytos sienos.

Nepaisant to, K. Tamulevičiūtės knygoje, rodos, nėra nieko atsitiktinio. Dažnai pasirinkti sumanūs, išnaudoti pasikartojuantis motyvai (vilkas, skaičius 3, rupūžė ir kiti) yra į teksto verpetą įtraukiantis ir visumą siejantį būdas pasakoti. Nors kai kada tų motyvų perkrautas, jis esė teksto audinių daro ne tokį perregimą, asociatyvų ir žaismingai atstoja panai-kintą siuzetą – tai laikyčiau knygos privalumu. Daugelių pasakojimų pagrįsti prisiminimui, lietuviška re-alija, juk jos išnyra tarsi atsitiktinai, pasitikrinant savimi, pavyzdžiui, klausimai ir įtikimai suliejamas at-sidūrimas. Satrijos kalno bei apgruviusios bosniškos bobslėjaus trasos nuokalnėse. Vaizdiniai salytis veikia panašiai kaip autorės savaiip įvardytas mitas – „kas kažkada seniai nutiko ir paskui cikliškai kartojasi daugybė kartų“ (p. 11). Enciklopediškai ta-

liau, per odinę striukę, užuodžiu tabaką ir muilą. Siek tiek atsitraukiu.

– Tu kvepi, – tariu.

– Tu irgi.

Juokiuosi.

– O kuo aš?

– Obuoliais, – šypteli ir priduria: – ir namais, ir koše.

Pakartojo „obuoliais“, nusisuku nuo Luko ir įsižiūri į obelis. Ryškėja jų kontūrai, girdžiu, kaip kažkur nukrenta vaisius. Paskui dar vienas.

– Krinta, tai net išsigasti, – sako Lukas, – toks jau metas.

Atsisėdam ant žolės, remiamės į namo sieną ir apsikabinę žiūrim priešais. Lukas pasuka mano galvą į save ir pabučiuoja. Šypsausi, kai jis nuvelka striukę ir prasega palaidinę, kai paima krūti ir suka nykštį apie patį centrą, vos priliesdamas. Ir aš segu jo marškinius, nors tiksliai nežinau, ką darau, kas po tos sagos, kas po kitos. Užkišu ranką už marškinį, šildau delnā ir vedžioju per jo krūtinę, visai neraumeningą, bet man labai gražią, nors gal tik taip įsivaizduoju, nes prietema, o aš nieko nematau. Lukas bučiuoja man kaklą, aš šypsausi ir slenkuosi nuo jo, nes kuteina, ir kiek per garsiai sukikenu, o jis šnabžda ausin: „Ša, Emilija, ša.“ Stengiuosi tyliau, bet negaliu susilaikyt, o jis baksteli man smilium į nosį ir sako:

– Vaikiukas dar tu.

Sode bumbtelis obuoly.

– Gal nori? – klausiu.

Tėcio rankos dabar visada kvepia obuoliais ir dažais, jis sėdi garaže kiaurą dieną į ateina tik tada, kai pakviečiu valgyt. Visada erzindama klausiu, koks ten ypatinges projektas, kad reikia tiek dirbt, o tėtis man:

– Laiko mažai.

Paskui, kiek patylėjės, teiraujasi:

– O kaip tavo Lukas?

– Gerai.

– Matei, jo pirštai trumpi.

– Tai ką? – nesuprantu.

Dedu ant varškės porą šaukštų uogienės, kiek pamaišau ir nunėšu jam.

– Tau juk nepatinka darbininkų pirštai.

Juokiuosi. Pažiūriu į aliejiniai dažais išteplio-

tus tėcio pirštus, dailius ir ilgus, gūžtelius pečiais.

– Turbūt. Na, nesvarbu.

– Tai jau nesvarbu?

– Ne, jau nesvarbu, – šypsausi. – Ar skani varškė?

Tėtis sukioja šaukštą toj varškės ir uogienės mašėj, kilsteli akis.

– Skani, vaikeli, skani, bet einu. Tapyt.

– Tai nors pabaik, – sakau.

– Ne, ne, nespėju.

Tėtis stoja nuo kėdės, aš žiūriu jam į nugara ir lepteliu:

– Obuolius reik saugot?

– Kur jau, vaikeli, saugot, neapsaugosi. Sunokę, pats skanumas.

Pietums pilu tėciui sriubą į dubenelį ir palieku virtuvėj ant stalo, kad atauštų. Pas mane ateina Lukas ir iš sodo atneša obuolių, labai dailių, turbūt skintų, nes švarūs ir nesusimūšę. Valgom, sėdim mano kambaryste ant lovios, tokios mergaitiškos, užtiestos rožiniu užtiesalu. Lukas sako, kad skanūs. Aha, sakau, tik nukritę būna saldesni.

– Kai ėjau pas tave, šiutis iškart pastebėjau ir nusiskyniau, – Lukas gūžtelius pečiais. – Nemačiau kitu.

Padedu graužtą ant stalelio, o Lukas pakšteli man į skruostą, o kai atsisuku į jį – ir į lūpas. Suktai šypsteliu, tada bučiuoju aš, man atsegia palaidinę, numauina kelnes, jaučiu, kaip slysta nuo kojų ir darosi gėda, gal dėl rausvos antklodės, o gal dėl apatinės su meškiuku prieky – mojuojančiu ir besiypsantiu. Lukas juokiasi – kiek tau metų, Emilija? O aš nei iš šio, nei iš to sakau, kad jau aštuoniolika.

– Tai parodyk.

Sutrinku, pažiūriu žemyn; meškiukas mojuoja, nežinau, ar man, ar Lukui, bet vis mojuoja, šypsosi, atrodo, mirksi akimis – nesuprantu, šaiposi ar rimtais. Matau, kaip jo galva ima spaustis nuo viršaus, dingsta akys, o po ausų – iškart sąmokslis kaip šypsnėlė, bet ir ji dingsta, lieka ausys ir iškelta letena. Lyg kokia vėliavėlė, gal žalia.

Paskui meškiukas dingsta ir tik Luko nykštiai, užkabinti ant apatinės krostų, laiko juos kažkur ore, per vidurių šlaunų.

– Nori? – klausia jis.

Romualdas Rakauskas „Fotovi(t)ražai“: žvilgsnis į 2006-2012 m. fotografijos albumus. – Kaunas:

„Kauko laiptai“, 2013.

Atsivertusi Romualdo Rakausko „Fotovi(t)ražus“, netrukau suprasti, kad „viražas“ nėra išmoningas poetizmas. Tai fotomenininkų triukas, kai chemiškai nuspalvinami bespalviai atvaizdai. Per šešerių metus fotomenininkas, prisiėmės apžvalgininko vaidmenį, atskleidė, jog taip galima elgtis ir peržengiant foto- ribą – su žodžiais. Ilgokas laikotarpis leido keturiems dešimtmetyje šešias „Nemune“ skelbtas publikacijas sujungti į vitražą. Nesvarbu, kad knygoje jų iš publikuojamų aptariamų fotoalbumų viršelių sudėliotume tik nespalvotą. Juk būtent tokiu būdu atsiskleidė ir išiamžino žydintis fotografas R. Rakauskas.

Kai tekstas lieka be publikavimo datos ir bibliografinių nuorodų, intensyvėja objektų pajėgumas ir svarba kalbėti bet kada. Šis leidinys ne vien nurodo, kokia gausi, įvairi ir neprasta yra Lietuvos fotografia, leidžiama skirtinės sumanybus realizuojančias albumais, kokios yra fotografų kartos. „Fotovi(t)ražai“ gime vartant metraštį „Lietuvos fotografia: vakar ir šiandien“ iš noro nesutiki su madingo-

Guliu viena, susisupusi į rausvą užtiesalą, kai jei na tėtis, prieš nosi matau jo pirštus, gelsvus ir žalius. Jis džiaugiasi, sako, ateik, Emilija, pažiūrėsi, manau, kad spėjau. Pasisuku į graužtukus ant stalo, jie guli – susiglaudę ir parudavę.

– Ar susirgai? – klausia.

– Aš? Ne, nesergu.

– Blogai jauties?

– Ne, ne, tėti. Tik pavargau.

Tėtis žiūri į mane, nesuprantą.

– Na, Emilija, tai ateik minutėlei.

– Gerai, – sakau, – tik apsirengsiu.

Jis išeina, o aš susisuku į chalatėlį ir paleidžiu plaukus, kad nesimatytų kaklo, nes jis margas kaip tėcio pirštai šiandien.

Jis laukia manęs, padėjės paveikslą ant taburetės. Prieinu arciau, nes nesuprantu, kas nutapta. Iš paveikslų rima, suspaudusi lūpas, pakreipusi galvą žiūri mergina – lyg aš. Didelės akys tarsi kvečia ir bijo, nes išsiplėtusios. Peržiūriu kūną, atrodo, kad savo, bet jis visas geltonas, tik kur ne kur žaliai dėmėta, o virš galvos – obuolio kotelis.

– Kas čia?

– Tu, Emilija.

– Aš – obuolys?

– Obuoliukas, sakyčiau, – džiaugiasi tėtis.

– O kur raudona? Obuoliai ir raudoni būna.

– Ne, ne, nebūtum obuoliukas tada, pažiūrek, kokie gražūs, – džiaugiasi tėtis.

Obuoliai tėvo garaže tvarkingai sudėti ant lentynų, tik dabar užuodžiu, kaip viskas čia kvepia, lyg rūsy, kai žiemą atidengi senais kailiniais apgobtas dėžes ir valgai dar nenuplautus, nes labai norisi ko nors žalio ir sultingo.

– Matai, kokie gražūs, – sako tėtis, – visi švarūs. Sunokę.

– Kaip kvepia, – sakau.

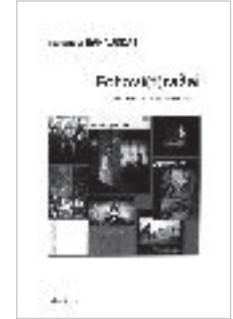
– Aha, – linksi tėtis, – ir tu kvepi.

Gūžtelius ir nueinu prie spintelės su dažais, pamiu storaiusią teptuką ir įmerkiu į raudoną dažų dėmę tėcio paletėje.

Prieinu prie paveikslų ir ten, kur labiausia žalia, ištėškiu didelį tašką.

Tėtis prasizioja į žiūri į mane. Aš – i jį.

– Gal košės? – klausiu tėcio. – Nevalgei šiandien. Išvirčiau. Su sviestu, kaip šeimininkė.

riant, mitas dar gali aiškinti pasaulio sąrangą, žmogaus prigimtį. K. Tamulevičiūtės rašymo atveju individualus „cikliniai pasikartojimai“ atlieka simbolinius aktelius, padedančius pereiti į kitą sąmoningumo tarpsnį, kuriamo žmogui su „minusu“ nėra betikslio ateities laukimo: viskas pildosi čia ir dabar, tereikia gyventi. Tekstuose daug kuo autoironiškai, patikliai tikima it pasakose, nes „Bosnijoje kaip prižadėjai, taip turi ir įvykyti“ (p. 56). Nelaimės apibūdinimo K. Tamulevičiūtė vengia, ją pažiūtinai vadina atsitikimais, nors ant kalvų nusidriekęs miestas pulsuoja kasdienybė virtusiu pokariniu pavojumi – neišminuotais takais, tamsiomis pakampėmis, gyventojų sielvartu. Sarajevas pasaikoja tapęs smalsumo, baimių atsisakymo ir, svarbiausia, meilės vieta, kurioje lemta suvokti: „Staiga ima ir suteimsta, tik vieni iš tos tamsose išeina, paskutinį kartą spirdami į pilvą, kuriamo glaudėsi devynis ménésius, o kiti į tą tamšą ateina“ (p. 40). Apie tai esė perskaitai tarsi netyčia, mat čia įrašomi kasdieniški įvykiai, kuriais neketinama bauginti, netgi prajuokinama – dažniausiai jie perteikti kaip pozityvioji nebijančiosios klysti kultūrinė patirtis. Ir nebūtina viskuo aklai tikėti ar mėginti įmanysti, kiek siekiama atsiversti, o kiek išlaikyti fiktyvaus eseistinės rašymo galia, nes iš tiesų vienos dalykas nekinanta – tai noras perjaustyti Sarajevą. Šiuo debitu daugiaiyp iš gyvą gyvenimo Bosnijoje pulsą autore perteikė gana simpatingai.

* „Išmintis skaitytojo rankinėje“, Šiaurės Atėnai, 2013-12-01. Prieiga internetu: <http://www.satenai.lt/2013/12/01/ismintis-skaitytojo-rankineje/>

mis, individualizmą nublankinanciomis šiuolaikių nėmis tendencijomis, kai prieinama kokybiška technika skatina pasijusti „triakiai“ gyvenimo sugaudytojais. R. Rakauskas lieka ištikimas savo vertybėms elgtis pagal klasikinius etinius ir estetinius principus. Žiūrėk, kokiam puslapyje vis įrašytas pokytis: „Atrodyt, geras daiktas pats save pagirs. Bet si senovisko taisyklė dabartiniams laikams viškai nebetinka“ (p. 64). Kartais liūdina, jog „viskų pateisina naujas požiūris“ (p. 53), tačiau jis nėra kategoriskai atmetamas. Tokių ir panašių pasakymų nelaikyti vien kartą ar pasaulėžiūrų nesutarimu, senstanciomis ištaromis, nes juose esama tiesos apie placiųjų tiražuojamą tuštumos pripildytą kadrą.

Ne kartą esu pagalvojusi, koks skirtinės yra menininkų ir akademikų požiūris, prisiliečiantis prie to paties objekto. „Fotovi(t)ražai“ laviruoja, ieško terpės būti tarp jų.

Jaučiuosi esas inžinierius

Rašytojas Kazys Almenas Antrojo pasaulinio karo vėjų buvo nugintas į Jungtinės Amerikos Valstijas, bet Lietuvai atgavus nepriklausomybę grįžo į tévynę. Šiuo metu Vilniuje gyvenantis branduolinės inžinerijos profesorius gimė lietuvio žemaičio ir šveicarės šeimoje, kuri 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos, o 1949-aisiais įsikūrė Nebraskoje. Ten, už Atlanto, fizikas ir parašė pirmuosius kūrinius. VDU Lietuviai išeivijos institute su prozininku K. Almenu kalbėjomės apie gyvenimą preriju krašte, išcivio patirtį bei kūrybą.

– Pradékime nuo DP stovyklų. Autobiografijoje minėjote, jog būtent čia pradėjote kurti. Savo istorijas pasakojote bendraamžiams, o vėliau užrašete. Kokios tai istorijos? Apie ką?

– Tada buvau vaikas, todėl jos priminė pasakas. Bet labiau panėšėjo ne į Brolių Grimų kūrinius, o į nuotykinės istorijas. Galima sakyti, įkvėpimo sėmniaus iš tuo metu Vokietijoje labai populiaus rašytojo Karlo May'aus. Jo kūriniai buvo pasiekę ir Lietuvą. Jis rašė apie indėnus, arabus, piratus. Tai vienas tų autoriu, kurie niekur nekeliaavo, bet pasitelkę vaizduotę ir prisiskaitę kitų kūrinių parašė aibę knygų.

– Iprasta manyti, kad Amerika – svajonių šalis. Kokia jি atrodė jums 1949 m., kai būdamas paauglys atvykote į „pažadėtają žemę“?

– Amerika man neatrodė svajonių šalis. Vokietijoje gyvenome skurdžiai, bet niekada dėl to nesiaučiau blogai, nes DP stovyklose turėjau daug draugų. Nesinorėjo jų palikti, tačiau vykau kartu su tėvais. Žinoma, Amerika atrodė turtingesnė nei Vokietija, nes jos ekonomika buvo labiau pažengusi.

– Anot Jūratės Sprindytės, jūsų novelių rinki-

niuose „Amerikos tikrovė natūraliai akceptuoja ma kaip sava, nepatiriant tremties kompleksų.“¹ Ar tikrai jų nebuvu? Kas padėjo prisitaikyti prie naujos aplinkos?

– Padėjo DP stovyklose įgyta patirtis. Atvykę įsikūrėme praktiškai Amerikos viduryje, Nebraskos valstijoje. Aplinkui – prerijos, ūkininkai, jų auginami galvijai. Atstumai tarp miestelių – nemaži. Mokyklos iš pradžių nekaip sekėsi, tačiau netrukus pastebėjau, jog gyvenimas Lietuvoje ir Vokietijoje davė naudingos patirties, nes beveik visi mano bendraklasiai amerikiečiai nebuvu išvykę iš miestelio, kuriame gyveno.

Be to, į Ameriką atvykau ne kaip į tuščią erdvę, bet kaip į šalį, kurioje jau buvo lietuvių bendruomenės židinių. Su šeima dalyvaudavome jų organizuojamose šventėse bei kituose susibūrimuose, susipažindavau su daugybe naujų žmonių. Ten ir antrają pusę sutikau.

– Kiek laiko stalčiuje pragulėjo jūsų novelės, sudėtos į rinkinius „Bégiai“, „Gyvenimas tai kekė vyšnių“? Ar šiuose kūriniuose yra autobiografinių elementų?

– Tuo metu Amerikoje lietuvių bendrija sten-

gesi palaikyti ir skatinti lietuvių rašytojus, todėl ilgai laukti, kol bus išleisti novelių rinkiniai, neteko.

Jei kalbėtume apie „Bégiai“, tai novelė „Ketvirtadienis – bjauri diena“ atspindi aplinką, kurioje praleidau vieną idomią vasarą. Dirbau privačioje „Burlington“ geležinkelio kampanijoje. Taisėm tiltą Vajominge virš Gyvatės upės. Darbas pavojingas, nes leistis žemyn – keli šimtai metrų, o šalia – alkoholių mėgstantys visokio plauko bendradarbiai... Autobiografinių detalių yra ir novelėje „Geltonas biuikas“. Čia pasakotojo pozicija atspindi tuo metu vyravusį mano požiūrį į tokius žmones, kurie, atsidūrė tam tikroje padėtyje, pradeda savotiškai elgtis. Pavyzdžiu, kaip vienas iš pagrindinių šios novelės veikėjų, slovakas Vladžio, matomas jo draugo, pasakotojo, akimis. Tokiais atvejais, mano nuomone, lemiamą vaidmenį suvaidina nevisavertiškumo jausmas. Jei jautiesi nevisavertiškumas, tai ir pradedi savotiškai elgtis.

– Ar jūs jautėtės nevisavertiškumas?

– Mano tėvas sakydavo, kad yra dviejų tipų žmonės: žemaičiai ir tie, kurie norėtų būti žemaičiai. Mes buvom žemaičiai, todėl apie jokių nevisaverti-

Straipsniuose neturima ambicijų įtvirtinti vienvaldė vertybų skalę, įvesti metodą, nes jie tikslinai pristatomi kaip „žvilgsnis į fotografijos albumus“. O jis besalygiskai gyvas, neįpareigoja, kupinas subjektyvių klausimų. Toks, koks yra apžvalgų žanras, juolab kad santykį su skaitytoju kuria menininkas, galintis pasiūlyti (ir, beje, kartais neįkyriai siūlant) pora laipsnių pakreipti objektyvą. Sykiu pasitikint, polemizuojant su menotyrinkų, įvairiais albumų sudarytojų, autoriu žodžiais:

„Sutinku, kad aplinka ir kūrinių kartais daugiau pasako apie kūrėją nei jo portretas ir gyvena ilgiau už jį. Tik niekada kūrinių nepranoko autoriaus (...)“.

Kažin. Talentingiausiai kūrinių dažniausiai „pranoksta“ žmogiškias kūrėjų buveines.“ (p. 182)

Šiakart žvilgtelėjimai, kuriems nesvetimas noras aiškintis, atleidžia nuo griežto kritiko vaidmens, turbūt nederančio prie žemaitiško R. Rakausko veido. Jo apžvalgos virsta eseistinė diskusija apie fotografiją, nepastebimai nubrėžiančia netikėtus Antano Sutkaus ar Aleksandro Macijausko portretus: juose nestingu gyvenimiško būtiškumo ir atidaus darbų peržiūrėjimo, kurį gali parodyti artimiau su fotografais susidūręs asmuo. Tačiau kartais ir nemaloniai nuteikia ižy-

mybes, nes siūlo diegiantį atvirumą („Albumas Dievui! Neregėta puikybė“, p. 166). Bet kokiu atveju nenutolstama nuo esminio tikslu – kalbėti apie fotoalbumus; ir tai geriausiuose tekstuose, manyčiau, pavyksta mėginant aprépti žinomus kontekstus, tiek supažindinant nežinėlį (pvz., su fotožurnalistikos ir meninio kadro skirtumais), tiek praplečiant žinančiojo akiratį naujomis ižvalgomis.

Susidūrus būtent su vizualiųjų menų aptariamu, nėra vietos jokiems vertės ir pirmenybės posūniams bei podukroms: svarbi aprašymo ir vaizdo, sudarytojo vaidmens ir poligrafijos kokybės dermė, mokanti kantriai vartytis leidini, neapsištoti ties pirmuoju arba primetamu išpūdžiu. Tad „Fotovi(t)ražai“ įtikina, kad albumo sekムe lemia visuma. Teksteliaudamas R. Rakauskas ne kartą atsiveria kaip *homo ludens*, gebantis pamatyti, jautriai gérētis ir išryškinti kad ir „suteimiausia“ spalvos savybę ar suteikti fotografui „nykos fotoniūno“ vardą. Aptariamų atskirų fotografijų „Fotovi(t)ražuose“ neberegėti (iliustracijos buvo publikacijų pranašumas), tačiau tekstas dažniausiai vaizdingas, tarsi būtų pasitelktas pradžioje minėtas viražas. Gal todėl skaitant knygą man nekyla mintis ginčytis su autoriumi. Jų turbūt sudrausmintų ir pagirtų fotožmonės, kuriems savotišku metraščiu virtusi rubrika galėtų tapti atspirtimi kitiems apmąstymams apie lietuvių fotografiją.

Elena Karnauskaitė „Užpustomi“: eilėraščiai. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013.

Šiandien poetai labai daug kuo susirūpinę, kartais, atrodo, taip labai, kad net panirę į vizijų, sapnų, praeities konstruktų gelmes. Kartais dar ypač susirūpinę gera forma. Todėl malonu skaityti poeziją, kuria iš pirmo žvilgsnio nesiekiamą skaitytojo priebloki. Elenos Karnauskaitės, poetės iš „Galudinių“, eilėraščiai tarp jų atrodo ištisë kasdieniški ir neįmantrūs. „Užpustomi“ – jau šeštoji jos knyga, apgaullingai prigludusi prie ankstesnių. Joje lengvai atpažįstamas tas pats pasaulio krašto, kosminės žemos motyvas, nekomunikatyvi šiandienai, užplūdusi nepavaldi kasdienybė, kurioje subjektas iriasi, būdamas „tas / kuris atsilaiko ir tas kuris / paklūsta bet kokiam vėjui“ (p. 60). E. Karnauskaitė jau atradusi ir pripratinusi prie savo rašymo stiliaus – ganetinai paprastos kalbos srauto, primenančio vidinį monologą, kuris skverbiasi poezijos paslapties link.

tiškumo kompleksą negalėjo būti nė kalbos. Niekad jo neturėjau. Apskritai Amerikoje nesijaučiau diskriminuojamas ar panašiai. Kai atvažiavau į Lietuvą, man buvo keista, kad nevisavertiškumo čia labai daug: oi, ką mes galim... oi, tai čia kitur... kaip čia baisu ir t.t.

– Kokį vaidmenį jūsų gyvenime atlieka intuicija? Ar rašydamas galvojate apie skaitytojų lūkesčius?

– Nemažą gyvenimo dalį praleidau universitete, todėl rašiau palyginti daug. Esu parašės du vadovėlius. Didžiąja laiko dalį skyriau moksliiniams straipsniams, todėl prozos tekstai užima gal tik trečdalį šios veiklos. Rašant moksliinius darbus turi būti labai aiškiai žinoma auditorija, kuriai jie skirti, jos supratimo lygis bei terminologija. Moksliiniai leidiniai tol nepriima darbo, kol jis neatitinka konkrečiam adresatui keliamų standartų: aiškumo, užbaigtumo, atitinkamo terminų vartojimo. Rašydamas vadovėlius irgi turi aiškiai suvokti, kad jie neskirti placiųjų visuomenei, bet labai specifinei žmonių grupei. Todėl negali išlieti jausmų ar pan. Šiuo požiūriu rašydamas vadovėlių tu praktiškai negizstuoju. To laikui bėgant išmokstama. Tad į klausimą, ar rašydamas atsižvelgiu į auditoriją, galiu atsakyti – taip, ir labai griežtai.

– O kurdamas prozą sau keliate tokius pačius reikalavimus?

– Anksčiau rašydamas apie tai nesusimąsciau. Tiesiog kūriau, kaip sugebėjau. Pavyzdžiu, noveolių rinkinyje „Gyvenimas tai kekė vyšnių“ man buvo savotiškai įdomu perteikti tas kalbėjimo maineras, kuriomis pasižymėjo tuo metu Čikagoje gyvenantys žmonės, su kuriais bendravau.

Tačiau dabar apie skaitytojų lūkesčius galvoju. Pirmasias dvi „Skomanto“ serijos knygas „Belaisvis“ ir „Vilkė“ taip pat parašiau mąstydamas apie skaitytojus. Mūsų nepriklausomybės pradžioje matčiau, kad trūksta nuotykių, su lietuvių istorija susijusių pasakojimų, tokius kaip Pietario „Algimantas“, todėl bandžiau šiek tiek prisdėti ir šias knygas skyriau penkiolikos devyniolikos metų jaujimo kartai.

– Savo autobiografijoje teigiate, jog esate „rašantis žmogus“², bet ne rašytojas. Kodėl?

– Matot, aš inžinierius. Niekad nesitikėjau, kad būsiu „rašytojas“. Nenoriu ko nors menkinti, bet yra toks dalykas kaip profesija. Iš jos turi išgyventi. Man buvo aišku, kad niekad neišgyvensiu iš rašymo. Nusprendžiau, jog tai bus tik tam tikra pra-

moga arba dėl kitų tikslų plėtojama veikla. Todėl daugiausia pastangų skyriau profesijai. Užtai ir dedu kabutes. Bet tikrai ne blogaja prasme.

– Jūs esate tarsi dviejose barikadų pusėse: ir rašote, ir skaitote. Domina ne tik pirmoji, bet ir antroji sritis, tad norisi klausti, koks jūs skaitytojas?

– Nors esu pensininkas inžinierius, o ne koks nors literatūrologas, kaip skaitytojas esu labai išrankus. Prisimenu Titą Antanaitį ir Rimvydą Šilbajorį, kuriuos itin gerbiu. Jie perskaitydavo visus tekstu. Aš jokiu būdu neturiu tokios pareigos, kuri mane verstu viską skaityti nuo pradžios iki galio. Todėl pradedu kokį nors tekstą, paskaitau pusę puslapio, du ar tris ir, jei neįdomu, padedu į šalį. Atvirai kalbant, nedaug yra knygų, ypač tarp lietuvių rašytojų, kurių perskaitytai iki galio.

– Kodėl?

– Užtai, kad dauguma rašytojų yra arba iš Dievo malonės, arba taip išsivainiuojantys. Jų tikslas – atskleisti tam tikrus savo išgyvenimus. O man įdomu skaityti, kai žmonės pateikia informaciją ir aprašo. Kitaip tariant, kai sukuria pasakojimą.

Apskritai rašymas yra dvejopas. Man atrodo, nė vienas jų nėra nei blogesnis, nei geresnis. Vienam tipui priklauso tie autoriai, ypač poetai, kurie teigia: „Aš negaliu nerašyt.“ Na, Dieve mano, jei negali, rašyk į sveikatą. Aš galiu nerašyt. Mano rašymas atskirtas nuo profesijos, nes kaip asmuo, kaip žmogus jaučiuosi esąs inžinierius.

– Ką, jūsų nuomone, reikėtų žinoti pradedantiesiems rašytojams? Ką galėtumėte jiems patarti, kad jūs literatūrinis keliais būtų lengvesnis?

– Pirmiausia, be jokios abejonių, reikia rašyti apie tai, ką gerai pažįsti, kas domina. Jei pažįsti tik save, nieko kito neišeina, rašai apie save. Tokių kūrinių yra apsčiai, daugeliui tai įdomu. Labai gerai, bet aš tokį knygų neskaitau, man visiškai nerūpi, ką ten kas išgyvena.

Pradedantiesiems reikia žinoti, jog rašant lietuvių kalba šalia reikės dirbtis ir visokius kitokius darbus. Lietuvoje skaitytojų auditorija per maža. Galima bandyti rašyti angliskai, bet tai nelengva. Kad būtų lengviau, reikia pasakoti. Nes iš tiesų čia yra erdvės. Apskritai, jei esi iš tų, kurie negali nerašyt, rašyk.

– Yra manančiųjų, jog „literatūros dirvonai išvaikščioti skersai ir išilgai“, tačiau skaitant jūsų kūrinius taip neatrodo. Kaip jūsų kūryboje atsirando istorinės temos?

– Pirma, istorija man buvo įdomi. Antra, ją modeliu, nes tam tikrą istorinių žinių bagažą gavau dar mokykloje. Žinoma, pats žmonijos raidos klausimas yra labai jau didelio masto. Tad, jei nesu siaurinsi istorinės tematikos, pasimesi. Tačiau, kai pačiupinėji istoriją, ivertini, kad esi lietuvis. Gali svarstyti, kaip ši tauta sugebėjo išlikti, kaip konkrečioje situacijoje elgtasi, kaip ir kas čia vyko. Si atkarpa taip pat nėra paprasta, bet istorinį pasakojimą lengviau parašyti negu dabartinį. Kodėl? Jei rašai apie XIII šimtmetį, tada ir profesorius E. Aleksandravičius, kuris istorinių žinių turi daug daugiau negu aš, per daug su manimi nesigincys, nes šio laikotarpio šaltinių mažai. Vadinas, galėjo būti taip, galėjo būti ir kitaip.

– Kuo, jūsų manymu, skiriasi ankstesnių kūrėjų ir šiuolaikinė proza?

– F. Dostojevskio, M. Prousto bei kitų klasikų kūryboje buvo galima ižvelgti tam tikrą gyvenimo supratimą. Tačiau jau seniai praėjo laikai, kai proza buvo gyvenimo mokykla. Dabar ji tokia negali būti, nes rašytojai, bendrai paėmus, labai mažai supranta gyvenimą. Jie beveik visiškai neišmano fizikos. Kaip gali galvot, kad ką nors supranti, jei nesuvoki antro termodinamikos dėsnio? Ne, rimta. Reikia žinoti, kaip pasaulis „sustatytas“.

– Ar gaunate skaitytojų laiškų? Jei taip, kokios temos ir problemos jaudina jūsų kūrinių skaitytojų?

– I vieną „Skomanto“ serijos knygą buvo iðdėtas išplėšiamas lapas, kuriame skaitytojų prašoma pasidalinti nuomonėmis. Grįžo ne taip mažai – šimtas trisdešimt anketų. Mane nustebino auditorija. Maniau, nejaugi tokie mano knygų skaitytojai: daugiau kaip pusė – moterys. Na, buvo ta vadinamoji target audience. Jaunimas, daugiausia iki dvidesimties. Bet stebétinas skaičius – moterys nuo dvidesimties iki penkiasdešimties. Niekad nemaniau, kad keturiadasdešimtmetės, penkiasdešimtmetės tiek skaito. Tačiau gal ne tiek daug jų skaitė, gal tie siog joms buvo lengviau atsakyti į anketas.

– Dėkoju už pokalbį.

Kalbėjosi Ieva KUDAŠEVIČIŪTĖ

¹ Sprindytė J. Almenas Kazys // *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius: „Vilspa“, 2001, p. 17-18.

² Antanaitis A. T., Mickienė A. *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1994, p. 25-31.

Žodis netrukčioja, nesiveja tavęs skaitančio, kad ekspresyviai pervertę emocijų grandine. Šie eilėraščiai yra vienos iš atvejų, kai raiška sutampa su pilktelėjusi, t. y. rutina paženklintu, turiniu, kuri jį panaudoja savai metaforai sukurti. Tačiau ar juo gebama pasakyti ką nors naujo, kai taip nesunku įvardyti, kas autorės tekstuose atpažištama? Man atrodo, „Užpustomi“ siūlo teigiamą atsakymą.

Šiame rinkinyje subjektui labiausiai rūpi „šią išsitrynusių ryto valandą / laikytis už nesamo šiaudo / klausytis plakimo stojančios / laiko širdies - - - -“ (p. 35). Tekstai pulsuoja instinktyvi noržinoti, kas slypi po sutankėjusia kasdienybės patina, daugeliu atvejų neapsiriboti tik nuotaikos įrašymu. Joje kalbančioji atsilisinusi, nepanaši nei į lyrišką, nei lengvai „sumedžiojamą“: virsta „jūržole tarp kitų jūržolių“, o sykiu palengva persikū-

nija į kareivėlę. Eilėraščiuose jungiamas laiko praeinumas, esamuoju momentu išryškinantis jį kaip kaskart suvokiamą laikinumo nuojautos aši – tai visada yra eiga. Buities apvalkalas tarsi nesi keičia, bet už jį guvesnis vidinis gyvenimas, patiriantis virsmus, aptakiai sakant, nuo pakilio iki abejingumo, rezignacijos. Gal todėl tekstuose keiskart aktualizuojamas susidūrimas su veriančiu paukščio žvilgsniu, pastebimos jo laiko juostas, sezonus kertančios judėjimo trajektorijos: „anadien mačiau du / sunkū įmirk yrési į liūtį / vedami kažin kokio aiškaus / nenumaldo žinojimo įrašyto / kiekvienoj plunksnoj ir jokiu / žemėlapių gpr̄s ar kitų krypties / nuorodų“ (p. 21). Kalbėjimas iš dabarties sukuria nuolatinę dvejenę, susitaikymo reikalaujančią situaciją, kurias poetė linkusi pabrėžti: „iš pradžių dairiomės sutrikę o paskui / atrodo kad taip ir turėjo būti“ (p. 41), „lieki netikėtoj vienatvėj visai nesvarbu / bedugnėj ar kalno viršūnėj“ (p. 45). Nepaisant to, E. Karnauskaitės poezijoje neklausiamai, ar žmogus gyvena teisingai, ar ne, tik iš detalių galima dėlioti atsakymą, kas lemia jo būseną (atsikartojantis išrūkis, kiles iš pakitusio socialinio ryšio su kita, nemeilės išgyvenimo). Gyvasties eilėraščiui semiamasi iš daugeliui atpažystomas beprasmybės slėgio, kurį potėtes žodis turi racijos paversti sujudinancią vilčių. Tad esmingiau „Užpustomoje“ nuskamba ne noras ką nors keisti, bet tokioje terpėje gyventi toliau:

būti savo gyvenimo mitiniame laike nepasiduoti pigioms punktryb arba linijinėms provokacijoms išgyvenus atšiaurią kosminę žiemą skleistis geltonais violetiniais krokų žiedais (p. 75)

Knygos struktūrą susieja neprišamai išiterpusi universaliai būsenas „reguliujant“ metų laikų formulę. Vasarą kalbėtojų gali dusinti karščio blokada, žiemą numanomai – šalčio, bet „Meditacijų“ skyrelis branduoli užima atskirkartojantis ryto ir pavasario laukimą, jo išsipildymas sužydėjimais. Buitiškiausiai nuskambančioje knygos dalyje („Ciuožiko diena“) vėl grižtama prie išalo jutimo, kapituliacijos, tačiau tylos, padažnėjusio kvėpavimo, širdies ritmo ar kraujagyslių suktinių neleidžia ignoruoti gyvenimo. „Užpustumuoje“ sukuriamas bangoujantis įspūdis turi ambicijų prilygti besiplakančiam autorės mėgstamos jūros ritmui, taupia simbolika sugobusiam ir kilimą, ir krytį.

E. Karnauskaitė poeziją rašo neprastai, apgalvotai. Pasirodo, apie pagrindinį knygos saitą – laiką – galima byloti ir be būtino nostalgijos asistavimo, kad galėtum susivokti esąs. Net jei „peizažai jau nieko neprimena“, blyškuma vis tiek slepia harmonijos galimybę ir lūkestį, „kad tas pinigėlis – pažadas / būti pažadas likti – nenuvertėtų netekutų / Charonui kai peržengi ribą“ (p. 26).

Neringa BUTNORIŪTĖ

Dovilė ŠČERBAVIČIŪTĖ

Etinis psichoterapeuto reglamentas, arba kaip galima „panaudoti“ pacientų istorijas

Genovaitės Bončutės-Petronienės novelij rinkinys „Pas kūnigą ir detektyvą – psichologo kabinete“* išskiria lietuvių autorų literatūros kontekste. Tarp blizgių įmantrių viršelių neįmanoma nepastebėti to, kuris patraukia įspėjamujų, pavojingas medžiagą nurodančią spalvą deriniu. Toks vizualus knygos pateikimas, ko gero, neatsitiktinis?

Akylesni lietuvių grožinės literatūros gerbėjai pastebi – autorės pavardė jau ne tik girdėta, bet ir spėjusi nuskambėti spaudoje. Tai viena įdomiausiai šių dienų kūrėjų, atradusi savita kūrimo stilių ir, be abejø, gerbëjų būri. G. Bončutė-Petronienė – ilgametė patirti turinti medicinos psichologė, psichoterapeutė. Autorė debiutavo 2007 m. egzistencinių novelij rinkiniu „Laukiniai prisiminimai“, vėliau paraše psichoterapijos praktikos knygą „Idomioji psichoterapija mokytojams ir tévams“ (2009), „Gerujų žmonių šešeliai – psichologinės išpažintys ir esė“ (2010), o 2011-aisiais skaitytojai sulaukë romano „Neivykusi terapija“, galiausiai 2013-aisiais – novelij rinkinio „Pas kūnigą ir detektyvą – psichologo kabinete“.

Knygos idéja, anot G. Bončutės-Petronienės, – atskleisti realius, pas ją, kaip psichologę, per pastaruosius dvejus metus besilankiusių žmonių psichoterapijos atvejus. Keliantiesiems klausimą apie medicinos etiką ir pacientų teises į privatumą skubu pamineti, kad toks istorijų viešinimo atvejis pateisintas gydytojos internetiniame tinklalapyje pateikta pastaba: „Klientams garantuojamas konfidentialumas (...) pokalbių informaciją pagal etinių psichoterapeuto reglamentą naudoju tik su kliento sutikimu.“

Kūrinio turinys – įvairiapusis. Autorės pateikiamos istorijos tuo pat metu ir labai rimtos, pavyzdžiu, obsesinės-kompulsinės neurozės sindromas (novelėje „Paslaptys dirbtuvėje“), ir itin nuotaikings, tarkim, susidūrimas su energiniu vampyru (novelėje „Vištos protas“). Atsižvelgiant į teksto kuriamas nuotaikas ir galimas interpretacijas, tampa akivaizdi autorės strategija – parašyti knygą apie šiuolaikinį rutinos įkalintą žmogų ir jo psichologines problemas. Novelij veikėjai – eiliniai mus supantys žmonės: studentas, dėstytojas, žmona, vyras, meilužė, menininkas ir pan. Šie paprasti įvaizdžiai tekštą daro įtaigų, mat kiekvienas skaitytojas aprašomas istorijas gali pritaikyti sau, atpažinti savo asmenybės paveikslą, patirtas psichologines problemas. Pavyzdžiu, ar nešokiruot, jei keliose istorijose aptiktumėte vienokių ar kitokių pažištamu situaciją, sakykim, stresą, valgymo sutrikimus, nemigą, panikos priepluius ir pan.? Šie nuolat knygoje vardijami simptomai kartu su išnašose medicininiais terminais paaškintomis jų diagnozėmis: *depersonalizacija, narcisizmas, nervinė bulimija* ir t. t. bei visa reali informacija nejučia tarsi skverbiasi į protą ir net į kūną, gali sukelti paniką

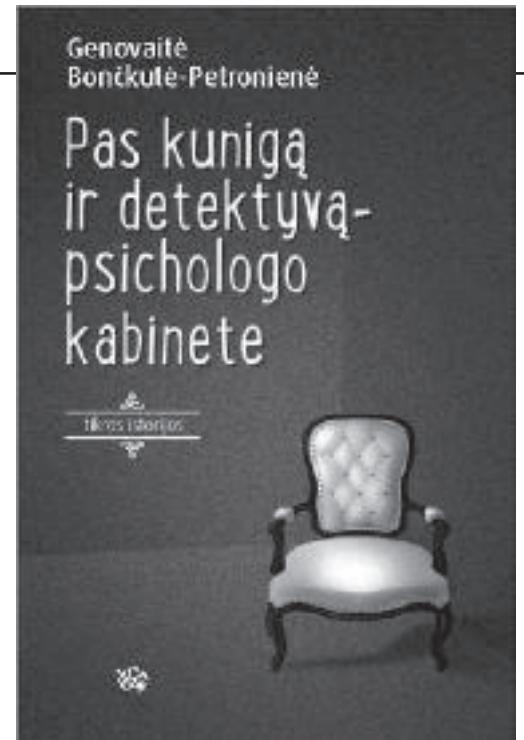
dėl *realios* savo sveikatos ir priversti toje *realių* istorijų akivaizdoje „praregēti“: *ir aš sergu*. Atsižvelgiant į šią autorei sukurto teksto galia, tampa aiškus ir simbolinis knygos viršelio vaidmuo, spalvų kombinacija reiškiantis pavojingas medžiagas, kurių negalima liesti, valgyti, o šiuo atveju – rizikinga ir skaityti...

Taigi ligų tekste vis daugėja, bet ar įmanoma vienam skaitytojui susirgti visomis? Niekaip nепaleidžia nuo jauta, kad autore – demaskuota. Nejučia skaitymas tampa panašus į dienraščio sklidymą – kažkas emigravo, kažką skriaudė mama, kažkas daug ruko, barbena pirštais į stalą, siūbuoja koja... Kasdienis „aktualių“ nenutrūkstamų įvykių srautas – publicistiniuose straipsniuose aprašoma, kaip pavienės istorijas sprengžia teisėsauga, o šiose novelėse jas gvildena psichologė (kunigė, detektyvė).

Nežinia, ar dėl to, kad šiai laikais madinga, o gal dėl asmeninių paskatų knygoje dažnai aptinkama autorei savireklama, kurią ji pateikia herojų ar net savo žodžiais. Pavyzdžiu, paciente teigia: „Perskaičiau tavo novelij knygą. Mane ji sukrėtė. Juk tai visiški dienoraščiai! (...) Jie nežmoniškai atviri!“ (p. 133-134); pati autore: „Ar tu prisijungės prie mano psichologinio puslapio *feisbuke*? Ten dedu skelbimus apie psichologijos straipsnius ir knygas“ (p. 184) ir t. t. Galima rasti net kito psichologo nekokybisko darbo aprašymą. Klausimų kelia ir pastebimas autorei šabloniškumas, kurio galbūt neleidžia išvengti profesija. Jis pasireiškia įvardijant novelėse minimų pacientų bėdų „*kaltininkus*“, jie ir šios knygos neskaitanciam žmogui kasdienybėje kelia problemų. Akivaizdu, kad tokiu būdu autore siekia atkreipti skaitytojų dėmesį į elementarius dalykus, smulkmenas – jų sukeliamas psichologines bėdas ir galima gydymą. Nors minėtieji G. Bončutės-Petronienės kūrybos bruožai kelia abejonių dėl tekštų perspektivumo šiandienos literatūroje, tenka sutikti, kad terminą „psichoterapijos populiarinimas“ tam tikra prasme realizuoja.

Nenugincijamai juntama, kad autore-gydytoja puikiai suvokia galimų pacientų veiksmų planus pastebėjus nerimą keliančių simptomų, o tai vargu ar sązininga skaitytojų atžvilgiu. Daugelis žmonių pirmiausia bando gydysis patys. Galbūt emocinius sunkumus padeda spręsti literatūra. Novelij rinkinio pavadinimas pats kuria aliužias į pasitikėjimą, privatumą, užuojautą – „Pas kūnigą...“, pagalbą pastebėjus „*īkalcius*“, bet nerandant „*kaltininko*“ – „... ir detektyvą – ...“, pataria, kur reikia kreiptis sumišiam – „... psichologo kabinete“. Kiekvienas perskaitęs šią knygą galės nuspresti, ar juri „biblioterapijam“ kūrimui būdingų bruožų.

Reikia sutikti, kad sergentijų ši knyga gali pastūmėti kreiptis į psichologą arba pažvelgti į pro-

blemas iš šalies, jas įvertinti, analizuoti. Pasitikėjimo jausmą kelia autorei cituojamos garsios moksllinkų pavardės, gydymo metodų išmanymas ir pritaikymas konkretiems atvejams, taip pat akivaizdžiai perteikiamas itin rimtas asmeninis požiūris į darbą ir pacientą. Minėti aspektai, ko gero, liudija apie psichologės kompetentingumą, kuris ypač svarbus ieškančiajam tokio specialisto. Visgi išlieka klausimas, kokią reakciją šiandieniniam skaitytojui sukels jau ir literatūroje maksimaliai juntama reklama – pasitikėjimo ar atsiribojimo?

Ligindami šį kūrinį su pirmuoju novelij rinkiniu „Laukiniai prisiminimai“, pastebėtume, kad autorei rašymo stilius savitas ir beveik nepakitus. Modeli, apibūdinantį minėtajį kūrinį poeto ir knygų redaktoriaus Justino Kubiliaus žodžiai, galima pritaikyti ir naujausiajai G. Bončutės-Petronienės knygai: „Keistokos psichinės būsenos, ireali sapnų erdvė ir realiatyvus laikas, spengianti emocinę įtampa, o čia pat – droviai nusmelkiantis intymumas, neišsakyto jausmo sunkybė, kone iracionalus žmogaus gerumas kitam žmogui. O kartu buitiška, labai tikroviška gyvenimo medžiaga, ruopi kasdienybę“ (p. 110). Stilistiniu aspektu autorei kūryba išlieka labai artima eseistikai. Tai, tikėtina, dar papildo skaitytojų būri, juo labiau kad dabar autore pereina nuo egzistencializmo analizuojamų žmogui aktualių problemų prie kur kas geriau suvokiamų dažnesniams skaitytojui – asmeninės santykų krizės, bedarbystės, neištikimybės, facebook'o, darboholizmo ir pan.

Galiausiai intriguoja dar vienas knygos bruožas – galimybė patenkinti smalsumą apie asmeninį gydytojos santykį su pacientu ir jo aplinka. Čia aptinkamas psichologės požiūris į fiziškai nepatrauklą arba, priešingai, labai įspūdingai atrodantį žmogų, dar tokį, kuris gydos akliai pasikliaudamas ir net tikėdamasis intymesnių santykų ir pan. Idomus G. Bončutės-Petronienės žvilgsnis ir į pacientų artimuosius, kurie neretai pernelyg kritiskai vertina šių specialistų veiklą. Ko gero, tokios teksto detalės skaitytojui labiausiai padeda pajusti santykį su autore.

Psichologė kūryje užduoda klausimą: „Siūlydamas gydymo sutartį, psichologas pasižada stengtis priimti klientą, tačiau ar paskui būna su juo visa širdimi, o gal stebi ji iš patogios rezervuotos proto pozicijos?“ (p. 163). Nesvarbu, dėl ko kreiptis pagalbos – ar norint smalsiai pasižvalgyti po šių gydytojų pasauly, ar dėl svarbesnių motyvų – į šį klausimą skaitytojas galės atsakyti tik paméginęs panirti į realias psichologės G. Bončutės-Petronienės novelės.

* Genovaitė Bončutė-Petronienė, *Pas kūnigą ir detektyvą – psichologo kabinete*. – Vilnius: „Vaga“, 2013.

Alina RAMANAUSKIENĖ

Jubiliejinis mostas

Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras mini 25-ąjį gimtadienį! O regis, kolektyvas ką tik susibūrė. Ką tik buvome liudininkai pirmojo šio sambūrio koncerto, kuriame skambėjo Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ir Ludwigo van Beethoveno kūriniai. Atrodo, visai neseniai nedidelė Kauno filharmonijos salė vos sutalpino norinčiuosių išgirsti pirmajį debiutuojančio orkestro pasirodymą, o klausytojų susirinko tiek, kad neliko vietos uodui praskristi.

Iš visų pusų skrido tylūs (juk... konertas) šnabždesiai: „Koks jaunas dirigentas! Koks žavingas! Kaip nuostabiai groja tie jauni susikaupę žmonės, oriai ir pagarbiai sėdintys prie pulčų. Puiku, kad Lietuvoje atsirado alternatyva iki šiol buvusiam vieninteliam simfoniniam orkestrui“...

Viesulo greičiu, apsigaiginės klausytojus (o dar labiau klausytojas), jų širdis ir protus, į mūsų kultūrinių gyvenimą 1989 m. sausio 30 d. išsiveržė Lietuvos valstybinis orkestras (tuomet vadintas Lietuvos jaunimo orkestru) ir jo ikūrėjas bei vyriausasis dirigentas Gintaras Rinkevičius. Naujo Lietuvos orkestro gimimas sutapo su mūsų valstybės Atgimimu, o tuomet tai buvo beveik iki šventumo pakilę dalykai.

Nauja ir įsimintina žinia publikai

Tiesą pasakius, per 25-erius metus esu girdėjusi visokiausią Lietuvos valstybinio orkestro koncertų, geriau ir prasciau pavykusiu kūrinii interpretacijų. Blogų – né vienos, vidutiniškų – būta, tačiau daugiausia tai – geri arba labai geri renginiai. Visuomet su naujai ir įsimintinai skeležiamą žinia publikai. Prisiminkime pačias svarbiausias.

LVSO pirmasis Lietuvoje atliko visas (!) L. van Beethoveno ir Gustavo Mahlerio simfonijas. Orkestras grojo daugiau nei 1200 koncertų ne tik Lietuvoje, bet ir svetur – valstybių bei tarptautinių festivalių sąrašas išpudingas ir nepaprastai ilgas (statistikai, metraščiu, dienoraščiu, bet ne spaudai). O kiek tarptautinių muzikos pasaulyje ižymybų yra koncertavę su LVSO!

1999 m. švēsdamas veiklos 10-metį kolektyvas išskyrė Kongresų rūmuose. Pastato salė, talpinanti 1000 klausytojų, – didžiausia akademinių muzikos koncertų erdvė Lietuvoje.

2006 m. reikšmingu orkestro meninės veiklos įvertinimu tapo Japonijos vyriausybės kultūros premeija – daugiau kaip 1 mln. litų naujiems instrumentams įsigytu.

Neištikėtinai gausų simfoninių kūrinii sąrašą pildo dar ir intriguojantys sceninių veikalų pastatymai. LVSO parengė apie 20 operų (ir sceninių, ir koncertinių) premjerų.

Reveransai Jos Didženybei Operai

Didžiai dalį LVSO atliekamų operų teko matyti. Drįstu tvirtinti, kad būtent muzikiniai spektakliai, o ne simfoninių kūrinii interpretacijos giliai ir jautriau įsirėžusios mano atmintyje. Siūlau kiek praskleisti prisiminimų uždangą.

Kauno valstybinis muzikinis teatras. Čia vyko Richardo Wagnerio operos „Skrajantis olandas“ premjera. Tašyk pagrindinės partijas puikiai dainavo Irena Milkevičiūtė ir Vladimiras Prudnikovas, malonai nustebino visai jauno Oskaro Korsunovo rezistūrą.

Kauno valstybinė filharmonija. Giuseppe's Verdi'o operos „Otelas“ koncertinė versija: jaudinanči I. Milkevičiūtės sopranas ir dramatiškai visus Venecijos mauro konkistadoro tragedijos niuansus pajutės orkestras. Pridėkime dar banguojančią, permaininčią, spalvingų akvarelių potėpiais besilejantį tragediją.

dijos foną, kuriamą Kauno valstybinio choro dainininkų. (Kokia raiški „gyva“ dekoracija!)

Kongresų rūmų salė. Rugiero Leoncavallo operos „Pajacai“ premjera. Itin kuklus scenovaizdis, tačiau pastatymas išsiskyrė netikėtais sceniniais atsvėrimais: režisierės Dalios Ibelhauptaitės debiutu Kongresų salėje ir... pirmasyk scenoje ne tik dainavusiais, bet ir vaidinusiais Kauno valstybinio choro dainininkais.

Kongresų rūmų salė. Subtiliai ir jaudinamai papasakota Mimi ir Rudolfo trapios meilės istorija (Giacomo Puccini'o opera „Bohema“). Nuostabūs joje skambėjė jaunu solistų Sandros Janušaitės, Asmik Grigorian, Edgara Montvido balsai.

Kongresų rūmų salė. Wolfgango Amadeus Mozarto opera „Užburtoji fleita“ ir joje aukso spindesiui bei įmantria prabanga sušvitęs kostiumų dalininko Juozo Statkevičiaus talentas.

Tai vos keli potėpiai, akcentai, glaustai atspindintys didžiulę LVSO sceninę patirtį.

Dirigentas

Tikiuosi, siam mano atvirai išsakytam vertinimui iš dalies pritars ir orkestro ikūrėjas, dirigentas G. Rinkevičius. Juk maestro muzikinis talentas pradėjo skleistis Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menu mokykloje, chorvedybos skyriuje. Jokia paslaptis – tie, kurie jaunystėje susižavė dainavimo kerais, slėpininiais saitais su jais susyja ilgam. Galbūt visam gyvenimui...

Vėliau G. Rinkevičius dirigavimą studijavo žymioje Peterburgo N. Rimskio-Korsakovo konservatorijoje. (Beje, šią aukštąją muzikos mokyklą yra baigę beveik visi žymiausieji Lietuvos simfoninių orkestřų dirigentai.) Tarptautinis pripažinimas atėjo 1985 m., kai 25 metų lietuvis tapo Herberto von Karajano dirigentų konkursų laureatu. Po kelerių metų G. Rinkevičius pradėjo burti Jaunimo simfoninių orkestrą (daug kas pamiršo, kad buvo rimtų svarstyti: ar „neapgyvendinus“ šio kolektyvo Kaune?). Žinoma, sostinė nugalejo, o kolektyvas netrukus įgijo Lietuvos valstybinio orkestro statusą. 1994 m. jaunasis orkestru vadovas apdovanotas Nacionaline premija! (Nuo tos iškilmingos ceremonijos praėjo lygiai 20 metų...)

Nuveikta neištikėtinai daug: diriguota Rygos ope-

roje, koncertuota Europoje, Honkonge, Taivanyje. Šiuo metu maestro yra Novosibirsko simfoninio orkestro vyriausasis dirigentas ir meno vadovas.

Gyvenimo ir kūrybos tempai milžiniški. Sukauptas didžiulis repertuaras: nuo roko, džiazo iki sudėtingiausių simfoninių manuskriptų, nuo miuziklo iki R. Wagnerio, Richardo Strausso operų.

G. Rinkevičius pasižymi savybėmis, kurios sukuria didžių dirigentų – temperamentu, vidiniu menininko laisvės pojūčiu, įsiautimui, ypatinga visa perkūnijančio prisilietimo dovana, absoliučia klausia ir fenomenalia muzikine atmintimi.

L. van Beethoveno 9-oji simfonija – jubiliejinio koncerto ašis

Sausio 29 d. Kauno filharmonijoje, o 30 d. Kongresų rūmuose trečiojo Vienos klasiko 9-oji simfonija LVSO pasitinka jubiliejinių gimtadienį. Šis yra orkestro ir dirigento G. Rinkevičiaus partneriai bus Kauno valstybinis choras (vyriausasis dirigentas ir meno vadovas Petras Bingelis) bei keturi puikūs solistai: Irena Bespalovaitė (sopranas), Jovita Vaškevičiūtė (mecosopranas), E. Montvidas (tenoras), Mikhailas Kazakovas (bosas).

L. van Beethoveno veikalas pasirinktas neatsitiktinai. Jau buvo užsiminta, kad LVSO veiklą pradėjo pirmajame koncernte atlikdamas šio kompozitoriaus 5-ąjį simfoniją, o kolektyvo repertuaras šiandien, galima sakyti, aprėpią visą L. van Beethoveno simfoninių palikimą: devynias simfonijas, uvertūras, penkis fortepijoninius koncertus, koncertą smuikui, Fantaziją chorui, fortepijonui ir orkestrui.

Be to, 9-oji simfonija – visapusiskai išskirtinis kūrinys muzikos istorijoje, uždėjęs triumfo vainiką visiškai apkurtusiam, vienišam, skausmu kamuojamam, tačiau jau visame pasaulyje pripažintam genijui, didingu akordu užbaigusiam muzikinio klasicizmo epochą. Šis veikalas yra L. van Beethoveno filosofiškos, dramatiškos, konfliktiškos simfoninių kūrybos reziumė, cia pirmasyk simfonizmo istorijoje panaudojamas vokalas – solistai ir choras. Paskutinėje 9-osios simfonijos dalyje skamba nemarioji „Odé džiaugsmui“ (tekstas poeto Friedricho Schillero), kurią kiekvienas mūsų žino ir kaip nūdienos Europos Sąjungos himną.

LVSO archyvo nuotraukos

14 Tapatumo teritorijos

Jūratė IVANAUSKIENĖ

Paralelės: Maironis ir Bernardas Brazdžionis

2013 m. minėjome Maironio literatūrinio darbo 125-ąsias metines. 2014 m. – Bernardo Brazdžionio literatūrinio darbo 90-metis. Metų sandūroje prasminga prisimininti šiuos du kūrėjus, atgimimo žadintojus, poetus. Jiems neteko susipažinti, tačiau abu gyveno arba dirbo rūmuose, kuriuose šiuo metu veikia Maironio lietuvių literatūros muziejus.

Poetas Bern. Brazdžionis – pirmasis Maironio muziejaus vadovas, dirbęs 1940-1944 m. Viešėdamas Lietuvoje poetas dažnai lankydavosi muziejuje, o 1991 m. birželio 17 d. svečių knygoje įraše: „Džiaugiuosi, kad Maironio namai ne tik muziejus, ne tik archyvas, bet ir literatūros sodas, kur skamba poetinis žodis.“ Tad po jo mirties žmona Aldona Brazdžioniene literatūrinį bei memorialinį palikimą nusprenādė persiusti į Maironio lietuvių literatūros muziejų.

Bern. Brazdžionis planavo, kad ateityje jo archyvas pateks į muziejų. Nors būta ir kitokių pavarstymų. Štai 1986 m. rugėjo 1 d. laiške rašytojui Česlovui Grincevičiui poetas pritarė šio minčiai Jaunimo centre Čikagoje įrengti „memorialinių“ kambarių, kuriame būtų saugomas jo archyvas. Tačiau Lietuvai atgavus Neprikalauomybę keitėsi ir poeto nuostata. Siandien – tai pats didžiausias, vertingas, įvairiausią netikėtumą gausus muziejaus rinkinys, kurio medžiaga atskleidžia Bern. Brazdžionį visose jo gyvenimo ir veiklos srityse. Antrasis patikimų duomenų šaltinis – muziejaus veiklos archyvas. Jame saugomuose dokumentuose fiksuoti Bern. Brazdžionio – pirmojo Maironio muziejaus vadovo – veiklos faktai.

Bern. Brazdžionis buvo darbui, literatūriniams ir kultūriniams reikalams atsidavęs žmogus. Pirmiausia reikėtų paminėti jo begalinį rūpinimąsi Maironio reikalaus.

Vadovauti muziejui Kaune Bern. Brazdžionis pa-skirtas 1940-ųjų kovo 1-ają.

Iki 1939 m. rudens šiuose rūmuose dirbo Tautosa-kos archyvo komisija, todėl muziejaus priežiūra buvo pavesta komisijos pirmininkui dr. Jonui Baliui. Tautos archyvo komisijai išsikėlus, muziejas liko be priežiūros, todėl 1940 m. Švietimo ministerija pirmuoju muziejaus vadovu paskyrė poetą Bern. Brazdžionį. Buvo įvykdyta testamentinė Maironio valia, kad „muziejaus užvaizdą skirtų švietimo ministeris, bet žmogų dorą ir rimtą, ypač literatą“.

Pradėjės dirbt Bern. Brazdžionis tuo pat pasirū-

Prie Maironio kapo. Kaunas, 1991 m. gegužės 8 d. Kitoje nuotraukos pusėje – Bern. Brazdžionio užrašas: „Prie Maironio antkapio, pridengto „balta dėme“, kurios iki šiol negali nuimti. Kodėl? Ar Maironis vis dar ne „Lietuvos prisikėlimo dainius“, o tik prelatas?“

pino, jog būtų patvirtintas Muziejaus statutas, numatęs plėsti muziejaus veiklą, t. y. rinkti ir kitų rašytojų medžiagą: „Prie Maironio Muziejaus gali būti organizuojami ir kitų jo amžininkų rašytojų skyriai.“ Šis statuto punktas nulémė muziejaus ateitį.

1940-ųjų sovietų okupacija sukėlė daug nerimo. Slėgė pirmoji trėmimų banga, Brazdžionių namuose buvo atlikta krata, jie žinojo, jog yra sekamai.

Muziejaus iš patalpų neiškėlė, Bern. Brazdžionis ir toliau liko Maironio muziejaus vedėju. 1940 m. lapkričio 10-11 d. Antanui Vaičiulaičiui Bern. Brazdžionis rašė: „Mair.[on]o muziejus, iki šiol Šv. Minist. globotas ir remtas, visų siems metams numatyti resursų nustojo; nuo spalio 1 d. jis paliktas iki N. Metų tik vegetuoti. Išlaidos sumažintos: namus nacionalizavus, už patalpas neberekis mokėti, vedėjui atlyginimas mėnesiui paliktas tik 200 litų. (Jis ir sargo atlyginimas Muziejui duodamas kaip pašalpa, kol m. bus perorganizuotas, ar įsteigtas literatūros muz., ar pan. Kol kas tikro nieko nežinia.“)

Tame pačiame laiške A. Vaičiulaičiui išdėsto ir savo prašymą, susijusį su Maironiu: „Kol dar tebesu savo vietoje, prisiminė man vienas dalykas, kurį darbar Pats, būdamas Vatikane, galėtum Maironio garbei padaryti. Gal atsimeni, kad jis (t. y. Maironis), rodos, 1908 metais buvo numatytas kandidatas į vyskupus ir vieno lenko ar lenkomano buvo bjauriai apšmeižtas. Tas šmeižiantis dokumentas su M. poezijos ištraukomis, kur vietoj mylimos-tėvynės gerbiamas skaistybės gynėjas įsodino mergelę, turėt būti kur nors Vatikano archyvuose. Jei pačiam pasisektų užtilki, nurašyti ar kaip kitaip nuimti, padarytum didelį Maironiui patarnavimą. O šis vyras dar atgims kartą mūsų tautai. Dar gyvos jo dainos žmonių ir jaunimo širdyse. Su dideliu pakilimu suskamba dar „Lietuva brangi“, „Marija, Marija“ ir kiti jo kūrybos posmai. Ir tai vienintelė paguoda.“

Kitą vasarą – jau nauja vokiečių okupacija. 1941 m. muziejas pavadintas Maironio literatūros muziejumi ir perduotas Lietuvos mokslo akademijai. Bern. Brazdžionis kartu su jo konservatoriumi žurnalistu Petru Rimkūnu rinko eksponatus ne tik apie Maironį, bet rūpinosi ir kitų rašytojų medžiaga, susirašinėjo su Valstybine leidykla, Pabėgusių asmenų turto paskirstymo valdyba ir praše perduoti į Rusiją pasitraukusių rašytojų rankraščius, nuotraukas, knygas. Tais pačiais metais lankytuojams atidaryta didžioji Maironio svetainė. Bern. Brazdžionio rinkinyje saugomi du darbo muziejeje pažymėjimai, išduoti 1942 m., kuriuos buvę vadovas išsivežė traukdamasis iš Lietuvos ir išsaugojo visose tremties kelionėse.

Muziejas veikė, reikėjo tvarkyti esamus eksponatus, rinkti naujus, priimti lankytuojus... Taip pat –

vykdysti įvairius okupacinių valdžios nurodymus: rašyti etiketes vokiečių kalba, rinkti aukas ir kt. Daudyby laiko atimdavo rūpinimasis papildomomis maisto kortelėmis, piniginių priedais už vaikų auginimą, algų išmokėjimu, pranešimų Mokslo akademijai apie algų gavimą, „pakvitavimų“ siuntinėjimais. Dėl įvairių buitinų prekių stygiaus teko rūpintis ir darbuotojų buitimis. Susirašinėta vokiečių arba vokiečių ir lietuvių kalbomis. Bern. Brazdžioniui labai pravertė dar pradžios mokykloje išmokta ši kalba.

Karo metais muziejui kilo įvairių grėsmių: 1941 m. liepos 4 d. Bern. Brazdžionis ir vokiečių, ir lietuvių kalbomis rašė Kauno miesto komendantui, prašydamas „padėti gauti iš Feldkomendanto pažymėjimą, kad vokiečių kariuomenė Literatūros muziejaus patalpų neužimtu karos reikalams. Visi esantieji Muziejeje daiktai, pavyzdžiui, Maironio, Vaižganto buto apstatymas ir kit., kaip eksponatai kasdieniam vartojimui negalimi, o kitur juos iškelti taip pat neįmanoma“. Bern. Brazdžionis, kaip religinės ir antitarybinės poezijos kūrėjas, turėjo autoritetą, todėl muziejus buvo išsaugotas.

Muziejaus veiklos archyve esančiuose dokumentuose fiksuota, jog 1942 m. Bern. Brazdžionis rūpinosi gauti lėšų muziejaus išlaidoms, rašte Lietuvos mokslo akademijai nurodė metams reikalingų išlaidų sąmatą, kurios suma buvo 6600 RM.

Išlaikyti muziejų buvo sunku, todėl 1942 m. birželio 10 d. vedėjas raštu praše akcinės bendrovės „Spaudos žodis“ finansinės paramos Maironio 10-ųjų mirties ir 80-ųjų gimimo metinių parodai, kurios suma buvo 3500 RM. Parodos išlaidų sąmatą sudarė vitrinos, paveikslų ir piešinių reminišmas, dailininko darbas, diagramos ir lentelės apie Maironio kūrybą, nuotraukos. Taip pat už 1500 RM planuota pagaminti Maironio biustą ir jį pastatyti namų prieangio nišeje.

Maironio namai buvo paskutinė vieta, kurioje, prieš pasitraukdama į Vakarus, glaudėsi Brazdžionių šeima.

Gyvendamas Vokietijoje, Ravensburge, laiške dailininkui Jonui Steponavičiui (1948.10.24) Bern. Brazdžionis rašo, kad pasitraukdamas pasiėmė medžiagos apie Maironį. Ruosiasi leisti poeto tomą, praše jį iliustruoti: „Man yra pasiūlyta suredaguoti Maironio Kūrybos (poesija ir poemos) tomas; prie jo aš šiuo metu dirbu. Tomas išeis apie 700 psl. Tai bus „kapitalinis“ veikalas. Negalėsi jo atlikti kaip norėčiau, kaip priderėtų, nes daug ko po ranka redaguojant trūksta, bet darysiu, kas galima. Jo vidus bus iliustruotas keliais autorius portretais ir paveikslais, faksimilėmis bei fotografijomis (antkapis),

Tapatumo teritorijos 15

ką pats pasiėmiau iš Lietuvos, ar ką čia rasiu. Reikia gero viršelio. Dėl jo ir kreipiūosi į Jus, prašydamas neatsisakyti. Kadangi knyga bus stora, tai būtinai reikalinga ir nugarėlė piešta; ji juk knygų lentynoje ir sudaro visą grožį, „reprezentuoja“ knygą.“

J. Steponavičiuui sutikus, kitame laiške (1948.11.3) Bern. Brazdžionis smulkiai išdėsto planus: „(...) noriu manyti, kad šis bendradarbiavimas turėtų būti ne paskutinis, bet tik bendradarbiavimo pradžia, kadangi aš esu numatęs išleisti puikiai, gausiai iliustruotus Pavarasario Balsus, kaip kad seniai juos jau priderėjo išleisti. Jei tauta nei jos valdžia nesirūpino savo atgimimo dainium, pasirūpinsim atskiri žmonės. Ilgą laiką aš neradau pas mus dailininko, kuris galėtų Maironių, tą mūsų klasiką ir romantiką, dar XIX a. rašytojų tinkamai jo dvaisiai iliustruoti. Ir pagalaiu sustojau prie Jūsų. Aš manau, kad ir Jums asmeniškai nėra toji dvasia svetima. Tai, žinoma, didelis darbas; reikytų jam atsižeti bent porą metų, mažiausiai metus, bet užtat tada turėtume Maironių, kuris būtų miela į rankas paminti ir šilta širdžiai, jį bevartant; ir pačios eilės daugiau pasakyti, ypač tiems, kurie tos gadynės savo akimis nebebus matę. Bet tai, sakau, ateities klusimas, ir prie jo plačiau sustosime baigę šį darbą. (...) Manau, gal reikšt knygą daryti (...) kaip leidžia rimtesnius veikalus vokiečiai. (...) Jei jau leisti, tai leisti, o ne taip, kaip išleido Vaizganto Pragiedrulius, – gėda į rankas paminti.“ Gaila, bet dėl nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių spaudai parengta knyga nebuvo išleista. Tačiau dailininkas prašymą įvykdė: Bern. Brazdžionio rinkinyje saugomos J. Steponavičiaus iliustracijos – knygos „Maironio kūryba“ viršelis su dailininko paaikiinimais ir knygos nugarėlė su Bern. Brazdžionio pastabomis. Piešta paprastu pieštuku ant permatomo popieriaus.

Bern. Brazdžionis Maironių laikė vienu iš savo mokytojų, jo kūrybą ypač vertino. Los Andžele, poeto darbo kambaryste, priešais rašomajį stalą ant sie nos kabėjo Maironio portretas, papuoštas Bern. Brazdžionio sode užauginto laurų krūmo šaka. „Maironis! Tas vienas žodis talpina save poetą – Dainių, Lietuvos laisvės šauklį – pranašą, skaidriaušios lietuvių lyrikos kūrėją, vienintelio lietuvių epo (poemų) autoriu, Tėvynės meilės bardą, Lietuvos tautos istorijos išreikšėją poezijoje, lietuvių kalbos grožio eileraštyje puoseletoja, visuose tautos vergijos metuose vilties, ištvermės ir laimėjimo vaivorykštę“, – tarsi giesmė skamba jau gyvenant Amerikoje Bern. Brazdžionio parašyti žodžiai apie klasiką.

Maironių minėdavo tuomet, kai reikalas būdavo labai svarbus, nevengdavo su juo palyginti vienus ar kitus įvykius, poelgius. Viename „nenaudotame“ (taip

kamputuje užraše pats autorius) rankraštyje 1998 m. Bern. Brazdžionis rašė: „O, kad turėtumėm dabar kas kokią autografuotą Maironio, Vaižganto, Žemaitės, Šatrijos Ragano ir kitų mūsų rašytojų klasikų knygą! Labai reta rasti anų laikų autografuotą knygą (...) Autoriai savo knygą kam nors užrašydavo nebent kokia nepaprasta proga: didelių švenčių, minėjimų arba dideliems ponams. Pavyzdžiu, Maironis net savo seserims nėra užrašęs savo „Pavarasario balsų“ ar „Jau nosios Lietuvos“. (...) Šiaisiai laikais (...) autografai byra kaip pelai iš maišo! Ir tikrai gražu, kad skaitytojai juos vertina, knygas su autografais saugo.“

Reikšt prisiminti, kad Bern. Brazdžionis kūrybinio kelio pradžioje kritikų buvo gana žiauriai pasveikintas ir netgi palygintas su Maironiu. Štai 1931 m. lapkričio mėn. „Židiny“ (Nr. 11) A. Jakštės rašė: „Teesie vyrai mūsų jauni poetai ir *tepagamina dar šaunesnių poetiškų šedevrus!* Tai bent bus džiaugsmo iš atsiekto pažangos. Ir jis galima. Parodė tai anksčiau Putinas, dabar K. Inčiūra, tikrai pralenkė Maironių kalbos turtngumo ir eliauvimo technikos didesniu tobulumu. Bet kai po Rafaelio madonų mums bruka ma šlykščios Zikaro ar Ušinsko Megeros, kai Maironio vieton rekomenduojama mums išvairūs Būdavai, Keciorai, Brazdžioniai, tai čia jau nebepažanga, tik *didžiausias regresas*, nedovanotinas slinkimas žemyn, atgal, bjaurumo šlykštumo linkon (...)“

Ir vėliau įvairose situacijose ne kartą buvo lygintas su Maironiu.

Jonas Grinius recenzuodamas eileraščių rinkinį „Svetimi kalnai“ 1946 m. (J. G. Miliušio slapyvardžiu) paminėjo: „(...) Bern. Brazdžionis atliko ir atlieka didelę, tautiškai visuomeninę pareigą, kokią pries 40-50 metų vykdė Maironis.“

Tomas Venclova rašė: „Okupaciniu periodu Brazdžionis įgijo tautinio poeto statusą ir tapo beveik tok pat populiarus, kaip ankstyvesnėje epochoje buvo Maironis.“

Prieš tris dešimtmecius, 1982 m. gegužės 25 d., antradienį, JAV leidžiamas lietuvių laikraštis „Draugas“ rubrikoje „Aplink mus“ išspausdino žinutę: „Poezijos dienos Chicagoje, Jaunimo centro kavinėje, šiemet įvyks gegužės 28 d., ateinančių penktadienį, ir gegužės 29 d., šeštadienį. Abu vakarus programos pradžia 8 val. vak. Siemetinė programa skirta Maironio ir Brazdžionio sukaktims (...)“

Artimai su poetu bendradarvė rašytojai Alė Rūta ir Petras Palilionis pasakoja, kad neretai Bern. Brazdžionis girdėdavęs sakant, kad jis yra antrasis Maironis, arba – kitas po Maironio. Visais atvejais jis atsakydavęs maždaug taip: „Aš nesu antrasis Maironis, aš esu pirmasis Brazdžionis.“

Interviu P. Palilionui pats save lygina su Maironiu sakydamas, jog abiejų kūryboje yra ironijos (knygoje „Tautos šauklio aidai“), taip pat teigia: „Daug kas dabar prieina prie manės. Aš prie Maironio nedrjsau prieit.“

Laiške Danutei Lipčiūtei-Augienei 1976 m. Bern. Brazdžionis rašė: „Šiek tiek pridėjės pirštus prie Maironio muziejaus tvarkymo, vėliau visą laiką labai émiau į širdį įvairius dalykus ir faktus, susijusius su Maironio palikimu.“

Išties taip ir buvo: rūpinosi tinkamu Maironio atminimo įamžinimu, jo antkapio užrašo pakeitimui, „Pavarasario balsų“ leidimais, poemos „Nuo Birutės kalno“ vertimui ir išleidimu. O kur dar straipsniai, kalbos, minėjimai, kuriuos ne tik pats organizuodavo – jis buvo kviečiamas skaityti pranešimų ir paskaitų apie Maironį visoje Amerikoje...

Bern. Brazdžionio bibliotekoje išlikusi 51 Maironio knyga, 16 „Pavarasario balsų“ laidų. Ypač reta septintoji, išleista 1940 arba 1941 m. Lietuvoje. Bern. Brazdžionis teigia: „VII laida. Bolševiku cenzūra spausdinti neleido. Atspausta ir įrišta tik 10 egzempliorių.“ Nekyla jokių abejonių, jog šią knygą Bern. Brazdžionis kartu su brangiausiais ir vertingiausias daiktais išsivežė 1944 m. traukdamasis iš okupuotos Lietuvos.

Apie kitą unikalią dyvilką, sutrumpintą laidą Bern. Brazdžionis rašė: „XII laida – 1944 metais. Iš vokiečių valdžios gautas leidimas išleisti kariams. Bombarduojant Weimarą, subombarduota spaustuvė ir visas „Pavarasario balsų“ rinkinys. Liko tik korektūrų lapeliai“ (2009 m. šią knygą restauravome – aut. past.). Apie Maironio rinkinį „Pavarasario balsai“, išleistą 1944 m. Veimare, 1981 m. dailininkas, leidėjas Vladas Vijeikis rašo, jog pats yra „suseges“ tris tos knygos egzempliorius. Vieną, sprendžiant iš susirašinėjimo, perdarė Brazdžioniui, kuris 1982 m. Rašytojų suvažiavimo proga rengė klasiko parodą ir šios knygos neturėjo.

Bern. Brazdžionis atsakingai skaičiavo ir tyrinėjo „Pavarasario balsų“ laidas: beveik į kiekvieną knygą įdėti mašinraščio lapeliai su trumpu aprašu – laidos numeris, išleidimo metai, leidėjas, tiražas, dailininko ir įžangos autorius pavardės, trumpas komentaras.

Vokietijoje pasirodė kelios „Pavarasario balsų“ laidos, kurių numerius Bern. Brazdžionis vėliau perskaičiavo: minėta XII laida 1944 m.; laidoje, išleistoje 1946 m., užrašyta X laida, tačiau Bern. Brazdžionis pažymėjęs, jog tai yra 13-asis leidimas. Vėliau, 1947 m., susirašinėdamas su dailininku A. Vaičaičiu dėl viršelio iliustravimo, praše iliustruoti Maironio poeziją, taigi – rūpinosi nauju jo poezijos leidimu. Išties 1947 m. Vokietijoje pasirodė net du „Pavarasario balsų“ leidimai, abu jie pažymėti X laida. Tiesa, antrojo 1947 m. leidimo knygos pabaigoje įdėtas Bern. Brazdžionio paaikiinimas apie laidų numerius. O rinkinys iliustruotas ne A. Vaičaičio, bet iš ankstesnio, 1942 m. Kaune išleisto, leidimo paimtais dailininko T. Kulakausko piešiniais. Tais pačiais metais sovietų Lietuvoje taip pat išleista, Bern. Brazdžionio nuomone, „labiausiai suniokta“ „Pavarasario balsų“ laida.

Poeto rūpesčiu iš lenkų kalbos išversta ir išleista Maironio poema „Nuo Birutės kalno“. Prisiminkime, kad Maironio poema „Z nad Biruty“, parašyta lenkų kalba, pasirodė 1904 m. Brukline (JAV). 1949 m. ir Bern. Brazdžionis, ir F. Kirša persikėlė gyventi į JAV, abu įsikūrė Bostono. Bern. Brazdžionis įkalbėjo F. Kiršą išversti šį kūrinį į lietuvių kalbą, planuodamas jį publikuoti Maironio poemų tome. 1950 m. birželio 15 d. laiške Bern. Brazdžioniui F. Kirša rašo: „Aš pats netikėjau, kad įveiksiu paties pasiūlytą Maironies „Z nad Biruty“ lietuviškai atskleisti. Bet pasitaikė atliekamo laiko. Kol sirginėju ir nedirbu įmonėje, tai paskubėjau ir padariau.“

Nukelta į 16 p.

Bernardo Brazdžionio darbo kambario fragmentas. Los Andželas, 2002 m.

16 Tapatumo teritorijos

Paralelės: Maironis ir Bernardas Brazdžionis

Atkelta iš 15 p.

Tačiau Bern. Brazdžionio sudarytame ir redaguotame tame tome „Pavasario balsai. Lyrika“, išleistame Romoje 1952 m., Kiršos išversta poema nepublikuota. Tiesa, knygos pabaigoje yra platus redaktoriaus komentaras ne tik apie iki tol pasirodžiusias „Pavasario balsų“ laidas. Bern. Brazdžionis detaliai aiškina šios, bibliografiškai jau XVII, „Pavasario balsų“ laidos sudarymo ypatybes, paaikina, jog tekstai imami iš VI laidos. Aptardamas kai kurių eilėraščių taisymus, pakomentuoja, kodėl atsirado vienas ar kitas skyrius, kodėl rinkinyje vietoj 131 liko 129 VI laidoje publikuoti eilėraščiai (i rinkinį nepateko du tekstai iš poemų „Mūsų vargai“ ir „Kame išganymas“). Pridėjus devynis eilėraščius, spausdintus po Maironio mirties, iš viso susidarė 138 kūriniai. Atskirai aptaria 1947 m. rusų okupuotoje Lietuvoje išleistą „Pavasario balsų“ laidą, suredaguočią „sovietinių leidinių metodu“, o „pats tekstas labai jau suspaustas į bolševikinę „prokrusto“ lovą, plačiau neminint ižanginio žodžio, kuriame sužalotas ne tik poeto kūrybinis „veidas“, bet ir „siela“ (...).

Dėl 1952 m. „Pavasario balsų“ leidimo Bern. Brazdžionis turėjo daug rūpesčių, tikėjosi gerokai meniškesnio leidinio. Sužinojęs, kad viršelį apipavidalins Romoje gyvenanti dailininkė Irena Pacevičiutė, tarėsi su dailininkais ir skubiai rašė laišką (1952.08.01) prelatui Ladui Tulabai į Romą, kuriamė išdėstė savo nuogąstavimą: „Pasitarus su dailininkais, jie man ėmė reikšti abejonių, nes minėtasis asmuo nesas grafikas, ir dėl to viršelio pobūdis labai nukentėtų. (...) Laukiau leidėjų kooperavimo. Maniau ir manau, kad leidėjams taip pat rūpi estetinis knygos vaizdas. Būtų labai nesmagu, jei, knygai išėjus ir kritikos ugniai pasipylus, pasikartotų priekaištai, kaip jau savo laiku viena „Pavasario Balsų“ laida yra jų sulaukusi.“ Laiške aptaria ir skyrių vinjetes bei Maironio nuotrauką. Tą patį rugpjūtį prelatas atsakė, jog „spausdinimo darbas atliktas neblogai. Bet meninė pusė yra silpna. Knygas iliustruoti reikia specialisto. (...) Pacevičiutė tokia néra. Kreiptis į specialistus negalėjome, kadangi mūsų finansinėi ištekliai buvo labai riboti.“

Po gero dešimtmečio, 1961 m. spalio 5-ąją, Bern. Brazdžionis Kiršai rašo: „... Jei Liet. Dienų žurnalus Jus pasiekė, matote, kad pasinaudojau Jūsų versitos Maironio poemos fragmentu. Ačiū tariu post facitum. Ir galvoju, kad dabar būt proga išleisti visą poemą. Nors ją esu prašęs išversti Maironio poemų tomai, bet manau, kad nebūsite prieš, jei poema Nuo Birutės kalno būt 100 metų sukakties proga išleista atskirai. Tuo tarpu dar neturiu mecenato. (...) Jei susirastų didesnis mecenatas, ieškočiau ir dailininko, kuris padarytų keletą iliustracijų.“

Tų pačių 1961 m. spalio 21 d. „Draugas“ išspausdino Bern. Brazdžionio straipsnį „Prasideda šimtmečio Maironio metai“, kuriame rašoma: „Sukakties proga būtų gera išleidus liuksusinę „P. Bern.“ laidą, didelio formato, gausiai iliustruotą, kaip kad turime Donelaičio „Metus“.“

1982 m., praėjus aštuonieriems metams po vertėjo F. Kiršos mirties, poema buvo išleista: Bern. Brazdžionis paraše knygai „Pagynos žodžių“, surado mecenatus ir „Lietuvos dienų“ spaustuvėje surinko tekštą. Leidinį iliustravo honoraro atsisakiusios dailininkės Ados Korsakaitės-Sutkuvienės darbai. „Lietuvos dienos“ Maironio poemą „Nuo Birutės kalno“ atskira knyga išleido minint Maironio 50-ąsias mirties metines.

1983 m. kovo 11-ąją Bern. Brazdžioniu atiteko garbinga 1982 m. Maironio premija, kurios mecenatas buvo Juozas Gabė, rašytojos Nelės Mazalaitės vyras. Lietuvių rašytojų draugijos sudaryta komisija (Leonardas Andriekus, Paulius Jurkus ir Vytautas Volertas), ivertinus 5 rankraščius ir 4 spausdintas knygas, 1000 dolerių Maironio premiją skyrė Bern. Brazdžioniui už jo eilių rinkinį „Vaidila Valiūnas“. Poetas komisijai vertinti buvo pateikęs rankraštį.

Bern. Brazdžionis ne tik rūpestingai skaiciavo „Pavasario balsų“ laidas. Lapelius su pastabomis arba naujomis eilėmis, parašytomis pagal Maironį, buvo įdejės ir į kitas jo knygas („Raštai“, „Rinktiniai raštai“, „Mūsų vargai“). Nukentėjusius leidinius pats bandydavo gelbėti, „restauruoti“: klijuodavo lipniomis juosteles, lenkdavo įvairiais aplankais.

Net pačiose Maironio knygose Bern. Brazdžionis rašė pastabas, žymédamas praleistas ar pakeistas strofas, žodžius, kablelius. To daryti nevengė ir kitų autorų knygose – brūkstelėdavo pastabų, pasibraukdavo svarbias, o kartais abejones keliančias mintis, prikaišiodavo spalvotų lapelių su replikomis, kartais net eilėraščiais, kurių sukūrimą inspiravo perskaityta mintis ar frazė. I. Slavinskaitės knygoje „Maironis“, išleistoje 1987 m. Vilniuje, puslapiai mirga nuo pabraukymų, klaustukų, šauktukų, yra viena pastaba.

Tais pačiais metais Kaune išleistoje I. Slavinskaitės knygoje „Maironis“ jokių pastabų nei pabraukymų nėra. Tačiau 91 p. greta eilucių „Metus prieš mirtį Maironis gavo iš Vatikano protonotaro garbės titulą. Laiške bičiuliui jis rašė: Pats aš asmeniškai neturiu kuo labai džiaugtis, ypač tuščiu titulu ir teise pasipuošti violetiniais rūbais. Galėjo tai sudaryti man šioką tokį malonumą prieš 15 metų: dabar senatvėje vanitas vanitatum (tuštybių tuštybė)“ buvo įdėti lapeliai su Bern. Brazdžionio eilėraščiu:

*Mes džiaugiamės titulais, tartum
Juose visą išmintį matom,
Kol laikas ateina, kad tartum
Vanitas vanitatum.*

*Mes džiaugiamės postais, medaliais,
Gerbėjų būriais apsistatom...
Ir matom ne darną,...
Vanitas vanitatum.*

*Mes džiaugiamės datom gimimo,
Garbe vainikuojančiom datom,
Tikroji data – tik mirimo,
Bet patys jau jos nebematom.*

Bern. Brazdžionis nuolat domėjosi ir rūpinosi Maironio antkapinio paminklo lento pakeitimui, nes originalią, pritvirtintą po klasiko mirties, sovietai pamañinė kita, kurioje neliko žodžių „Didysis Lietuvos atgimimo dainius“.

1989 m. Bern. Brazdžionis su turistine grupe atvyko į Lietuvą. Tąkart jis tapo Poezijos pavasario laureatu. Dalyvaudamas pirmajame šventės renginyje prie ką tik atstatyto Laisvės paminklo atvirai išreiskė didelę pagarbą Maironiui. Įvyki knygoje „Tautos šauklio aidai“ apraše P. Palilionis: „Lydimi vis gaujėsinos minios, valandėlę parymojom prie Aukuro kritusiemis už Lietuvos laisvę ir neprisklausomybę. Nutilenkę karžygių, Kudirkos, Basanavičiaus, Daukanto atminimui, grėsmingai siaurėjančiu gyvuoju koridorium patraukėm prie žmonių jūroje skendėjusio Laisvės paminklo, kur netrukus turėjo prasidėti pirmoji vieša Bernardo Brazdžionio poezijos valandėlė Kaune. Praeitamas pro Maironio biustą, poetas netikėtai stabtelėjo, priklaupė...“

Su muziejaus konservatoriumi rašytoju Petru Rimkūnu prie savo namų. 1943 m.

Nuo to laiko beveik kiekvienais metais Bern. Brazdžioniai grįždavo namo į Lietuvą, gyveno savo namelyje Kaune. Paskutinį kartą čia lankėsi kartu su vaikaitė Dalyte ir jos dukrele Teresete 2001 m. vasara.

Didžiulis Bern. Brazdžionio nuopelnas – surinkta ir išsaugota unikali medžiaga ir vertingais eksponatais papildyti Maironio lietuvių literatūros muziejaus fondai, kuriuose saugomas visas poeto archyvinis ir memorialinis palikimas.

Bern. Brazdžionis archyvą kaupė ir tvarkė kaip tikras muziejininkas: dauguma laiškų tvarkingai sugrupuoti, rankraščiai sudėti į aplankus. Rinkinyje yra knygų, kurias galima laikyti bibliografinėmis retenybėmis. Tai jau minėti du „Pavasario balsų“ leidimai, seniausios memorialinės bibliotekos knygos – Šilerio „Raštai“ vokiečių kalba I tomas, išleistas 1877 m. Štutgarте ir Leipcige, bei J. H. Ingramo knyga „Edgaras Alanas Po“, pasirodžiusi Londone 1880 m.

Išlikusios dvi vertingos dvikalbės religinės knygos vokiečių-žydų kalbomis: „Maldų knyga: vokiečių maldos šeimos ir viešoms pamaldoms“ bei „Iškilmingos žydų maldos visuomeninėse pamaldose ir žydų maldos namuose Vienoje ir keliolikoje kitų parapijų / Su vokišku J. N. Mannheimerio vertimu“ (pažodiniai pavadinimų vertimai).

Bibliotekoje – 32 maldynai. Ypač vertingos vyskupo Valančiaus kantickos, išleistos Tilžėje 1919 m.

Iš nedidelio Brazdžionių namelio Kalifornijoje į muziejų parkeliavo įvairių meno kūrinių, tarp jų Vytauto Kasiulio, Viktoro Petravičiaus, Kazio Simonio, Petro Rauduvės, Domicelės Tarabildienės, Antano Kučo, Jono Rimšos ir kitų autorų darbai. Netikėtai voke tarp laiškų rasti du J. Rimšos piešinių.

Bern. Brazdžionis rinkinys dar tyrinėjamas, sisteminamas. Tačiau jo darbai, skirti Lietuvių ir Dievui, jau įvertinti: Bern. Brazdžionis, Kauno ir Pasvalio miestų Garbės pilietis, Vytauto Didžiojo universitetė literatūrologijos Garbės daktaras, apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino I laipsnio ordinu, Šaulių žvaigžde, Šv. Grigaliaus Didžiojo Riterių Komandieriaus ordinu bei Popiežiaus Jono Paulius II medaliu PRO ECCLESIA ET PONTIFICE („Už bažnyčią ir popiežių“).

Džiugu, kad Kaune yra garbus poeto vardu pavadinta gatvė, kad Kauno miesto savivaldybė įsteigė solidžią Bern. Brazdžionio literatūrinę premiją, kad mažieji vilniečiai gali mokyti Vytes Nemunėlio pradinėje, o kauniečiai – Bernardo Brazdžionio pagrindinėje...

Tiek daug rūpinėsis tinkamu Jono Mačiulio-Maironio atminimo saugojimui, poetas, iškeliaudamas Anapilin, paliko daug prasmingų ženklių, kurie atsieria Maironio namuose saugomuose rinkiniuose.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus archyvo nuotraukos

KINO KALENDORIUS

Gediminas JANKAUSKAS

Prancūziškai su gruzinišku akcentu

Sausio 24 d. prasidėjės jau devintasis kino festivalis „Žiemos ekranai“ ši kartą siulo ne tik pažiūrėti dešimties naujausių prancūziškų filmų programą, bet ir nori priminti trių garsių kinematografinių jubiliejus. Prieš šimtą metų gimusios rašytojos Marguerite Duras kinematografinis palikimas pristatomas keturiais filmais. Prieš šimtą metų Vilniuje gimės rašytojas Romainas Gary pagerbtas vienu seansu, kuriame parodyta jo romano „Moters šviesa“ ekranizacija (1979 m., režisierius Costa-Gavrasas). O vasario 2 d. aštuoniasdešimtajį gimtadienį pasitinkantis gruzinų režisierius Otaras Joselianis pats atvyko į Vilnių pristatyti savo filmą, statytų ir gimtojoje Gruzijoje, ir Prancūzijoje, kur režisierius gyvena bei sėkminges kuria jau nuo 1982 m.

Sovietmečiu gruzinų režisierius O. Joselianis iškūnijo kilnią kaukazišką dvasią. Kažkuo panasus į Niko Pirosmanio tapytus personažus jis visa da buvo laisvas menininkas, ištikimas svarbiausiam savo kūrybos *credo* – matyi žmonių bei daikto esmę ir suvokti gyvenimą su liūdna išmintimi, saulėtu dosnumu bei subtilia ironija. Pirmieji jo vaidiniai filmai „Lapams krintant“ (1966 m.) „Gyveno strazdas giesmininkas“ (1970 m.) ir „Pastorale“ (1975 m.) buvo tikri poetinio kino šelevrai.

„Kinas – rimtas reikalas“

Kalbėdamas apie savo gyvenimą O. Joselianis dažnai sakosi esąs laimingas, nes dar užtiko paskutinę XIX a. kartą ir spėjo pajusti jos tradicijas. Būsimo režisieriaus motina auklėta kilmingsų mergelių institute, o tėvas buvo Rusijos imperijos karinininkas, sovietmečiu, kaip ir dauguma tokių žmonių, represuotas. Otarą nuo vaikystės supo moterys – motina, senelė, teta. Nuo tų laikų jis moterims jaučia begalinę simpatiją, kuri jo filmuose pasireiškia ne tradiciniu kaukaziškai „džigitisku“ dėmesiu, bet kur kas subtilesniais jausmais, ir jie, reiktų pažymėti, yra abipusiai. Moterys irgi dievina ši imponuotiško stoto džentelmeną, vis dar puikiai reprezentuojantį jau seniai nebūtin prasmegusią nuostabią epochą. Kad tuo išsitikintum, pakanka prisiminti kitados per LRT rodytą prancūzų filmą „Nuo to laiko, kai Otaras išvyko“ (2003 m., režisierė Julie Bertucelli), kuriame trys skirtingų kartų šiuolaikinės Gruzijos moterys išsirengia į Paryžių ieškoti ten naują tėvynę suradusio savo tautiečio.

1952 m. O. Joselianis baigė muzikos mokyklą smuiko bei dirigavimo klasę ir šios patirties nepamiršo vėliau tapęs kino režisieriumi – muzikantai jo fil-

Labai „dovženkiškas“ kadras „Balandyje“.

muose visada ypač privilegijuoti personažai. Vėliau (1953-1955 m.) jis mokėsi Maskvos valstybinio universiteto Fizikos-matematikos fakultete, bet jo nebaigė (anot paties Otaros, noras būti mokslininku išgaravo apsilankius vienoje karinės pramonės gamykloje) ir išstojo į garsųjį Kinematografijos institutą. Čia Otarui taip pat nepaprastai pasisekė – jų priėmė į kuršą, kuriam vadovavo legendinis sovietinio poetinio kino klasikas Aleksandras Dovženka. Jo maniera nuostabiai filmuoti gamtą atspindėti O. Joselianio filmų (ypač pirmųjų) stilistikoję.

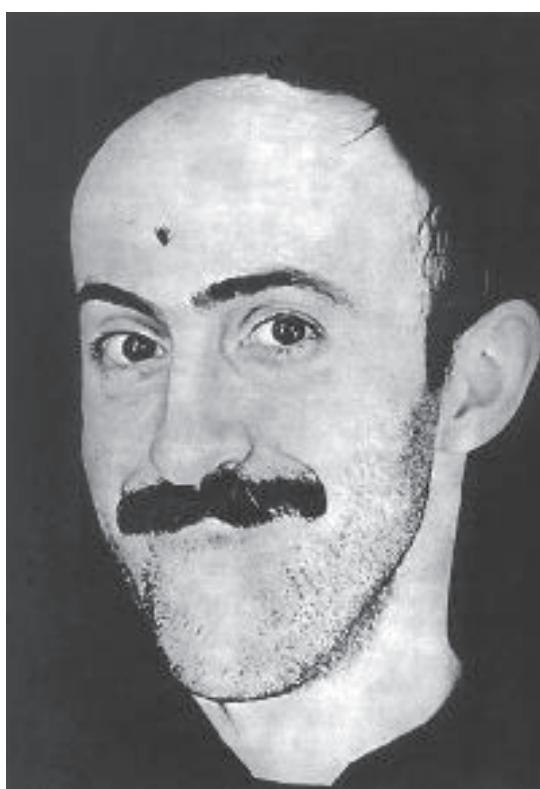
Kinas taip pat nuo ankstyvos jaunystės formavo O. Joselianio pasaulėžiūrą. Pasak jo, „pasižiūrėjęs Johno Fordo ir Rene Clairo filmų supratau, kad kinas – rimtas reikalas“.

Savo intonacijos ieškant

Rimtai į būsimą profesiją O. Joselianis žvelgė jau kurdamas pirmuosius trumpametražius filmukus. Pirmasis darbas dar nebaigus kino studijų vadinosi „Akvarelė“ (1958 m.) ir, nepaisant impresionistinės viltis žadinančio pavadinimo, pasakojo apie nelaimingą šeimą, kurios vyras girtuoklis paskutinius uždirbtus gražius išleidžia deginei. Ne visiems pedagogams šis kūrinėlis patiko, kai kas net jo autorui pritaikė socialistinės tikrovės juodintojo etiketę.

Dar didesnio rezonanso sulaukė kitas mokslių dar nebaigusio studento darbas – aštuoniolikos minucių novelė „Gélé, kurios niekas negali surasti“ (1959 m.), kurioje jau akivaizdžiai išryškėjo ir sovietmečiu menininkams padėjusios Ezopo kalbos elementai, ir jauno režisieriaus polinkis į vizualines metaforas bei poetiškai transformuotos gyvenimo realybės vaizdavimą. Šio filmuko herojus senas sodininkas gyvena tarp gėlių – rūpinasi jomis, puoselėja, dėlioja iš jų nuostabias kompozicijas, koliažus ir net paveikslus. Bet atvažiuoja svetimi žmonės, buldozeriais išakėja kalnų gėlių draustinių ir jų užasfaltuoja. Finalas liūdnas, bet lieka viltis, kad laikui bégant gėlių bei žolės daigai pralaus asfalto ir betono kiautą.

„Žiemos ekranai“ O. Joselianio retrospekyvą pradeda „Balandžiu“ (1961 m.), kuriuo talentingas gruzinas baigė kinematografines studijas ir apsigynė režisieriaus diplomą. Filmas sukurtas tada, kai Sovietų Sąjungoje dar buvo neišgaravusi asmens kultą pašmerkusio partijos suvažiavimo euforija. Stori literatūriniai žurnalai spaustino anksčiau uždraustus literatūros kūrinius, o kino režisieriai vienas po kito statė anuometinio poetinio realizmo šelevrus. Tas greit pasibaigęs istorinis laikotarpis buvo pavadintas At-

Toki jauną Otarą Joselianį užfiksavo Ukrainos fotomenininko Mikolos Čniuiko objektyvas. šilimui ir visiems asociavosi su teigiamomis permainomis. Tikriausiai ir O. Joselianis neatsitiktinai savo juostą pavadinė pavasariskai.

„Balandis“ iš tikrujų labai šviesus filmas. Jis sukurta universalia kalba, ignoruojančia žodį (tik vienoje scenoje su besivaidijančiais sutuoktiniais galime pasimėgauti gruzinų kalbos sąskambiais), bet maksimaliai išnaudojančia garsinės išraiškos galimybes. Šiuo požiūriu „Balandis“ primena prieš porą metų „Žiemos ekranoose“ matytų prancūziškos komediujos klasiką Jacques'o Tati ir Pierre'o Etaix filmų pasauli. O. Joselianui būdingas humoras persmelkia jau pirmąsias „Balandžio“ scenas, kuriose matome senais Tbilisi skersgatviais visomis kryptimis zujančius žmones, kažkur nešančius padėvėtus baldus.

Nukelta i 18 p.

Prancūziškai su gruzinišku akcentu

Atkelta iš 17 p.

Šį chaotišką „brauno judėjimą“, trukdantį įsimylėjelių porelei pasikalbęti, lydi ironiški garsų ir muzikos kontrapunktai. Taip trokštama ramybė pora suranda tik išties „dovženkiškai“ nufilmuotame nuostabios gamtos peizaže prie išpūdingo ažuolo, nors ir čia poetinė idilė šiek tiek kompromituoja šalia „burkuojančiu“ įsimylėjelių žolę pešiojančios karvės ir ožkos. Lygiai taip pat kontrastingai režisierius „rimuoja“ daug šimtmecčių menančių (ir labai fotogeniškai atrodančių) senojo Tbilisio namų faktūrą amžinų kalnų papédėje išrikuotais standartiniais daugiabučiais, badanciais akis savo architektūriui primityvumu.

Vienoje TV programe O. Joselianis taip pakomentavo jo pasaulėžiūrą suformavusią aplinką: „Labiausiai mane paveikė ypatinga atmosfera ir visai kitos kartos žmonės, su kuriais susiduria vaikystėje. Visas Tbilisio miestas buvo persunktas senove – išročiai, ritualai, tradicijos ir mokėjimas mėgautis gyvenimu dar nebuvu išgaravę. Iš kiekvieno lango sklido muzika – fortepijonas, violončelė, smuikas. Visur girdėjosi dainos. Tokį mane supantį pasaulį nešiojuosu savimi, kad ir kur būčiau.“

Pasirodo, visi „Balandžio“ pradžioje matyti personažai naujuose daugiaaukščiuose namuose tapo kaimynais ir dauguma jų pasidarė tikri daiktų vergai. Vieni senais baldais užgriozdina kambarius tarsi sendaikčių sandėlius. Kitū naujajų būstų stengiasi papuošti krištoliniai indais ir mescioniškos buities atributais. O toks gyvenimo būdas diktuoja ir norą savo teritoriją paslepsti nuo svetimų akių. Bet kuo daugiau ant lauko durų kabinama spynų, tuo mažiau taikos ir ramybės užrakintuose butuose. Tokios sovietinės „kolektyvizacijos“ pasiekimus vaizduojantis filmo autorius aiškiai ilgisi nykstančio (naikinamo?) paskolio, i kurio nejaukiai ištuščiusias gatveles finale grįžta kartu su įsimylėjelių porele. Bet tai dar ne pabaiga. Pavasariškā O. Joselianio filmą vainikuoja žmonių išsiavavimas iš materializmo, kai per naujakurių butų langus lekia lauk laužo krūva akmirkšniu virstantios griozdžiokos spintos, o ši maištą palydi bravūriška orkestrėlio muzika, sklindanti iš buto, kurio gyventojai neatsinešė jokios daiktiskumo veržijos atributų.

Neišduoti tradicijų

Panašaus maišto interpretacijų galima pamatyti ir vėlesniuose O. Joselianio filmuose. Charakteringas pavyzdys – pirmasis režisierius pilnametražis darbas „Lapams krintant“ (1966 m.). Jo herojus, ką tik mokslus baigęs jaunas inžinierius Niko įdarbinamas vyno fabrike, kur pamato, kaip dabar išniekintos šio tauraus gérimo gamybos tradicijos. Filmo ekspozicijoje dokumentiniame prologe rodoma, kaip nuo amžių Gruzijos kaimuose gamintas vynas. Šią sceną su

meile ir net realiai jaučiamu aromatu gerai apraše Saulius Macaitis knygoje „100 žymiajų pasaulio filmų“: „Iš pradžių pasirodo gruzinų senukai, jie laikydami rankose iškeltus vynmaisiaus specialiai pozuoja prieš kamerą – visai kaip didžiojo primitivisto Niko Pirosmanašvilio frontalinié kompozicijose. Paskui nebéra laiko pozuoti: prasideda darbas. Senos, raukšlėtos rankos skina vynuočių kekes, ūsuoti storuliai nusileidžia į asočius, įkastus į žemę, kad gerai juos iššveistų. Vyrai lopiniuotomis kelnėmis, bet stropiai nuplautomis kojomis trypliai vynuočes, iš lovelio bėga pirmosios čiurkšlės. Paskui skystis kunkuliuoja virdamas, jį laiko po žeme. Ir – pirmasis pasivaišinimas, kai moterys tik patarnauja prie stalo, o vyrai neskubriai šnekciuoja, užtraukia dainą, kurios aidai sklinda aukštyn, į kalnuose stūksančią senovinę šventovę. Ne gėrynės – ritualas.

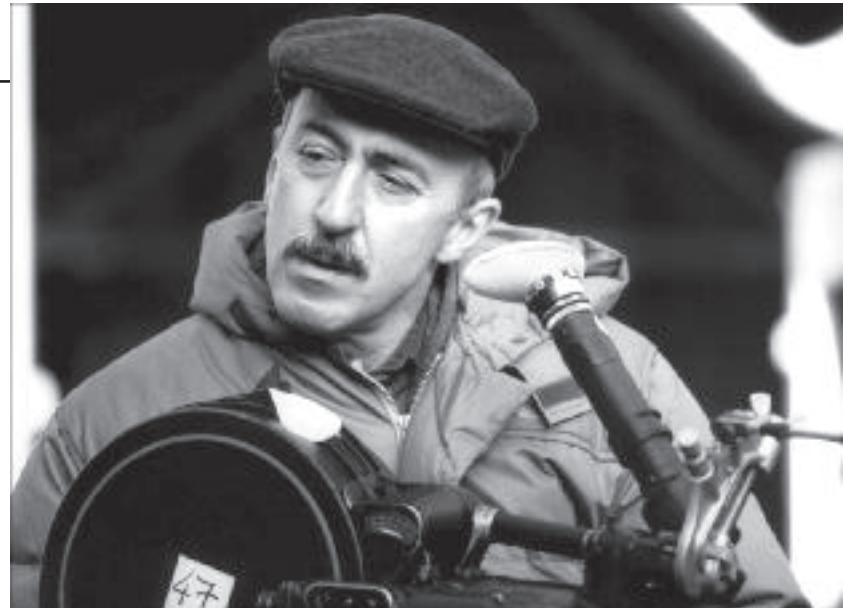
Iš šios, tiesą pasakius, beveik savarankiškos novelės autorius nepastebimai pereina į vaidybinię plotmę. „O joje Niko pamato, kad vyno fabriko vadovai „dėl plano ir premijos“ nesibodi į butelius išpilstyti dar neprreibendus vyną. Filmo pradžioje rodyti senukai tokią technologiją būtų pavadinę tikru musikaliimu. Bet sovietinėje Gruzijoje, kurioje iš radio aparatu girdima rusų kalba ir, anot S. Macaičio, „aidi Ruslanovos rėkiams „Valenki, valenki“, panašus nusisžengimas tradicijoms jau laikomas norma. Už jaunatvišką idealizmą ir principingumą ne kartą nukentėjęs Niko tokioms normoms išdrįsta pasipriestinti – jis į statinę iplila du asočius... skystos želatinos ir sugadina išpilstyti parengtą nekokybisko vyno partiją. I konformizmą linkę Niko bendradarbis Otaras, žinoma, taip nebūtų pasielgęs. Bet užtai ir autorius, ir žūrovų simpatijos tikrai ne jo puseje.“

Beje, budriems sovietiniams cenzoriams šioje scenoje visai neužkliuvo ant sugadinto vyno statinės užrašytas numeris „49“. Atrodytų, kas čia ypatinga? Gal ir nieko, išskyrus vieną mažmožį: kai buvo filmuojamas „Lapams krintant“, sovietų valdžia rengėsi iškilmingai paminėti 49-iasias spalio revoliucijos metines, kurias drąsaujus menininko filme simbolizavo... sugadinto raudono vyno statinė.

Komentuodamas „Lapams krintant“ režisierius labai aiškiai suformulavo, ką turėjo omeny, pasakodamas apie vyno fabrike už tradicijų išsaugojimą kovojančią idealistą: „Šis filmas apie tai, kaip jaunas žmogus baltame popieriaus lape rašo pirmą frazę. Ir apie pirmos klaidos kainą – juk yra rubikonas, kurį peržengęs atgal nebesugriši. Pirmas kompromisas su savo sąžine yra nepataisomas.“

Panašus žmogiškumo „indikatorius“ ryškus visoje tolesnėje O. Joselianio kūryboje – ir sovietinėje Gruzijoje sukurtuose filmuose, ir vėlesniuose prancūziškuose.

Drama „Gyveno strazdas giesmininkas“ (1970 m.) – ne tik dar vienas filmas O. Joselianio šedevrų galerijoje, bet ir labai svarbus to laiko kūrinys, metaforiškai išprasminęs socialistinę stagnaciją. Lietuvių kine panašią užduotį atliko Raimondas Vabalas filme „Birželis, vasaros pradžia“ (1969 m.). Gruziniškas „strazdas giesmininkas“ – tai jaunas muzikantas Gija Ag-

1982 m. O. Joselianis išvyko gyventi ir dirbti į Prancūziją.

ladzė, kuris vakarais groja Tbilisio orkestre. Na, gal žodis „groja“ ne visai tikslus: vaikino darbas – du cimbolų dūžiai koncerto pabaigoje, tačiau tikrasis herojaus gyvenimas kupinas nepaliaujamos veiklos: jis susitinka su draugais bei šiaip pažystamais ir dėl savo gero charakterio priverstas nuolat tvarkyti sveitim reikalus. Tokia niekad nesibaigianti veikla šiam svajotojui neleidžia net gaidomis užrašyti jo galvoje dažnai pasigirstančių operos melodijų. Tragiškiausia filmė tai, kad šis labai mielas svajoklis kvailai žūva po autobuso ratais, nespėjės pagyventi savo gyvenimo ir nerealizaves kūrybinio talento. Operos Gijsa taip ir nesukūrė, užtai O. Joselianis iš muzikos ir išairiausiu triukšmu tiesiog virtuoziškai „orkestravo“ garsų simfoniją: joje nenumaldomi laikrodžio dūžiai skamba tarsi amžinybės aidai, automobilių stabdžių žviegimas perspėja apie būsimą katastrofą, o nereikšmingi pokalbiai gatvėje ar užstalėse primena apie tai, kas Ekleziasto knygoje pavadinta tuštybių tuštybe. Metaforiška yra ir „Pastoralė“ (1976 m.) – paskutinis O. Joselianio darbas, sukurtas anuometinės sovietinės sistemos rėmuose. Bet čia parabolė gudriai paslėpta po dokumentinio reportažo forma. Iš miesto atvykės muzikantų kvartetas leidžia vasarą kaimė. Vietinė šeima apgyvendina svečius palėpėje. Iš pradžių atrodanti labai miela (ištis pastoralinė) kaimo idilė pasirodo esanti apgaulinga. Transformacija patiria ir meninio dvasingumo atstovai – muzikantai pasirodo ne tokie jau idealūs ir pasišventę meninai: jiems taip pat nesvetimas smulkmeniškumas, pavydys, egoizmas. „Homo sum“ (lot. „esu tik žmogus...“). Tačiau kai visiems pabodę muzikantai pagaliau išvyksta namo, planuoto džiaugsmo ir palengvėjimo niekas nepajunta, o dominuojančia finalo nuotaika tampa liūdesys. Vėl norisi cituoti Ekleziastą.

„In vino veritas!“

Visi O. Joselianio filmai, kad ir kur jie būtų sukurti, yra gražios poetinės alegorijos. Sovietmečiu šis metodas padėdavo apgauti partinėmis nuostatomis apsiginklavusius biurokratus ir cenzorius. Prancūzijoje, i kurią O. Joselianis emigravo 1982 m., tokios būtinybės nėra, tačiau režisierius ir ten tebe-kuria alegorinius kino pasakojimus: „Tai labai patogu ir panašu į filosofavimą. Alegorija – artimas mano sirdžiai metodas, kurį as parseivžiau iš Gruzijos. Tai labai senas būdas reikištintis. Visa apimantis modelis, talpinantis didžiulę reiškinį gamą.“ Kad ir i prancūzišką dirvą O. Joselianis sugėbėjo perkelti savo pamėgtą stilį, išsitikinome žiūrėdami 1987-aisias mūsų ekranuose rodytus „Ménilio favoritus“ – pirmąją jo svetur sukurtą juostą. Ją stilistiskai papildo kitis „Žiemos ekranuose“ parodyti retrospektyvos filmai. „Drugelių medžioklėje“ (1992 m.) veiksmas plėtojasi apleistoje sodyboje su sena pilimi, kurią užsimanė nusipirkti šiuolaičinių kapitalistai. Bet čia gyvenančios dvi ekscentriškos senutės nė neketina niekur kraustytis. Viskas keičiasi, kai senoji šeimininkė miršta, ir ūkis atitenka tikriesiems paveldėtojams. Graudulį keliantį dekadentišką senų laikų aromatą greitai ima sklai-

„Gyveno strazdas giesmininkas“.

„Santrapa“: O. Joselianis pats pasirodo epizoduose.

dyti modernaus pasaulio atributai – masyvi tvora, signalizacija, automatiškai atsidarantys vartai su nauju šeimininku herbu. Naujieji barbarai negailestingai naikina tai, kas formavosi šimtmečiais. Šis pasaulis jau niekad nebus toks, koks buvo. Efermeriška „drugelių medžioklė“ filme atlieka tą patį vaidmenį, kaip ir permanentinis nepatenkintų praeities šešelius pasiodymas (vieną tokį „vaiduoklį“, tarsi nužengusi iš išblukusių senų fotografių, vaidina pats O. Joselianis, elegantiškai dėvintis carinės Rusijos karininko uniformą). Filme keistoku pavadinimu „Sudie, mano karvide“ (kartais jis vadinas gerą vyną pašlovinančiu lotynišku posakiu „In vino veritas“) devyniolikmetis Nikolia bando ištirūkti iš vaikinų varžančio turtingų tėvų dvaro. Jis svajoja paspruktį iš auksinio narvelio ir pasimėgauti laisvės teikiamais malonumais. Ir kiti filmo herojai nenori gyventi jiems apibrėžtuose rėmuose. Net O. Joselianio suvaidintas maištingojo

jaunuolio tėvas, linksmai traukiantis gruziniškas dainas ir su pasimėgavimu gurkšnojantis vyna, ryžtasi beprotiškai avantiūrai (išplaukti jachta į jūrą) ir pakelia nuo metų naštos apsunkusius sparnus. Tik jo pabėgimas iš ramybės uosto nuspalvintas jau ne jaunatviško troškimo griauti sienas, o išmintingo susitaikymo su tuo, kad kiekvienam iš mūsų kada nors teks palikti savąjį išprastą „karvide“ ir išplaukti ten, iš kur negrižtama. Ryžtingai savo likimo vairą i visai į priešingą pusę pasuka jaunas suvirintojas Vensanas lyrinėje komedijoje „Pirmadienio rytas“ (2002 m.). Vaikinas, jau pasidavęs gyvenimo rutinių ir beveik mechaniskai atliekantis monotonišką kasdienybės ritualą, kartą suvokia, kad neturi ko prasti, ir mauna į Veneciją. Gal šiame nuostabaus grožio mieste Vensanas prisimins kažkada svajojės būti dailininku ir pirmadienio rytą negriž prie darbo krematorium primenančioje gamykloje? Filme „Sodai rudeni“ (2006 m.) girdisi dar viena Ekle-

ziaste akcentuojama mintis: „Viskas praeina.“ Jo herojus, taip pat Vensanas, dar vakar buvo ministras ir Moksly akademijos narys, o šiandien papildė benamių valkatų gretas. Jis vėl lenkia taurelę su senais sebrais, virsta į buvusių meilužių lovas, glaudžiasi po mylinčios mamos sparneliu. Manote, iš taip aukštai kritusiam žmogui dabartinis socialinis statusas turėtų būti nepakeliamas? Nieko panašaus! Vyrukas džiaugiasi laisve ir susimąsto apie tikrajį pašaukimą. Galbūt jo gyvenimo prasmė – būti sodininku? Retrospekyvą baigiantis naujausias (kol kas!) Maestro filmas „Santrapa“ (2010 m.), be jokios abejonių, turi daug autobiografinių motyvų (tai pabrėžia režisieriaus studentiško darbo „Gélè, kurios niekas negali surasti“ fragmentai ir nepanaudoti vieno Prancūzijoje sukurto filmo kadrui). Jo herojus, jaujas kino režisierius Nikas, dėl nuolatinių konfliktų su kino studijos vadovais ir sovietų valdžios atstovais priverstas išvykti į Prancūziją, kurioje pradedā suprasti, kad jo kūrybiname gyvenime nedaug kas pasikeitė – tiesiog bukų sovietinė partinė cenzūrą pakeitė ne mažiau primityvus prodiuserių diktatas. Pristatydamas „Santrapą“ Kanų kino festivalyje O. Joselianis šį filmą siūlė suvokti kaip pasaika, o pavadinimą pakomentavo taip: „XIX a. pabaigoje rusų aristokratai siuntė savo vaikus mokyti muzikos pas Italų pedagogus. O šie, patirkinę vaikų sugebėjimus, neturintiesiems talento iš karto paskelbdavo verdiktą prancūzskai: „Chantera pas“ („Nedainuos“). Vėliau šis žodis paplito, bet įgavo kitą reikšmę – „atstumtieji“. Todėl, anot O. Joselianio, jo „Santrapa“ – ne vien autobiografinis filmas. Juk atstumtaisiais galima laikyti ir Victorą Hugo, ir Fritzą Langą, ir Orsoną Wellesą, ir Andrejų Tarkovskį, ir Sergejų Paradžanovą... Visi jie tam tikra prasme yra „santrapa“.

Savaitgalis prie televizoriaus

Ar Silvijus Berluskonis tikrai panašus į Pinokį?

Populiaraus aktoriaus Tommy’o Lee Joneso režisuota drama „Trejos Melkiadeso Estrados laidotuvės“ (ketvirtadienis, 21.30 val., BTV) pasakoja istoriją, vertą Lotynų Amerikos išgarsinto „magiškojo realizmo“ klasikų plunksnos. Mirtis Melkiadesą Estradą užklupo dykumoje į vakarus nuo Teksaso, kur jo kūnas paskubomis ir buvo užkastas. Dar vieno nelegalo mirtis nesužaudino nieko, išskyrus seną kaubojų Pitą Perkinsą (jį suvaidino pats T. Lee Jonesas), kuris kažkada žadėjo savo bičiulį palaidoti gimtiosios Meksikos Chimeneso miestelio kapinaitėse. O draugams duotus pažadus reikia vykdyti.

Klasiniame Alfredo Hitchcocko filme „Žmogus, kuris per daug žinojo“ teroristai nužudyti užsienio diplomatai suplanavo simfoninės muzikos koncerto metu, kai muzikai pasiekus kulminaciją šūvio paruošiausiai niekas neišgirstų. A. Hitchcocko kūrybą ne kartą savitai interpretavusio režisieriaus Briano De Palmos trilyje „Gyvatės akys“ (ketvirtadienis, 22.00 val., LNK) situacija panaši, tik įtakingas JAV saugumo ministerijos valdininkas Atlantik Sityje nuždomas bokso rungtynių metu. Čia į painų kriminalinį sąmonslą buvo išuktas ir ekscentriškas policininkas Rikas Santoro (aktorius Nicolas Cage’as), dažnai bandantis laimė sporto totalizatoriuje.

Elito kinas pristato nesenai „Scanorama“ rodytą biografinę dramą „Renuaras“ (ketvirtadienis, 0.10 val., LRT kultūra), pasakojančią apie paskutinį garsaus prancūzų impresionisto Ogiusto Renuaro gyvenimo laikotarpį. Prancūzai mėgsta panašius filmus („Scanorama“ matėme dar vieną biografinę dramą, pasakojušią apie tragiską skulptorės Camille’s Claudel

gyvenimo atomazgą) ir kuria juos su ypatinga pagarbą klasikams. Neslėpdami simpatijų autorai žvelgia ir į savo nacionalinį genijų Ogiustą Renuarą, kurį suvaidino prancūzų kino patriarchas Michelis Bouquet.

Dauguma mūsų vaikystėje skaitėme Aleksejaus Tolstojaus pasaką apie ilganosio Buratino ir jo draugų nuotykius pasakų šalyje. Tik vėliau sužinojome, kad visų pamėgtą istoriją rusų literatūros klasikas pasiskolinio iš italių rašytojo Carlo Collodi’o knygos „Pinokio nuotykių“. Prieš gerą dešimtmetį ši chrestomatinė kūrinė su dideliu užmoju, gražiai fantazija, išradingu humoru, spalvingais personažais, trupučiu specialiųjų efektų ir išmintingu moralu realizavo vienas originaliausiai dabartiname kine komikų Robertas Benignis.

Amerikiečiams „Pinokis“ (penktadienis, 19.30 val., TV3) nepatiko, ir jie nominavo filmą kelioms „Aukšsinėms avietėms“. O štai Italijoje jis buvo nepapras tai populiarus. Kai kas šios fenomenalios sėkmės paslapčių aiškinė politiniai motyvais: mat italamas komikas R. Benignio suvaidintas Pinokis labai priminė skandalinių premjerą Silvio Berlusconi...

Prancūzų filmo „Neištikima žmona“ (1969 m.) perdibinyje „Neištikimoji“ (penktadienis, 22.50 val., TV1) Richardas Gere’as vaidina ne jam išprastą širdžių édiką ar tobulą meiluži, o banalu vyriški, tikrą vaikščiojančią nuobodybę, tiesiog provokuojantį savo žmoną kokiai nors beprotiškai meilės avantiūrai. Ji ir prasideda vieną vėjuotą dieną, kai Niujorke siaučia audra, o Edvardo Samnerio žmona Koni (aktorė Diane Lane) išeina laukan netinkamai apsirengusi.

Tai – pirmoji moters klaida. Čia pat ji nusizengia dar vienai kiekvienam amerikiečiui žinomai taisylei: niekados nekalbék su nepažistamuoju. Šis pasirodė esąs prancūzas (jį vaidina Olivier Martinezas), kuris ir padeda respektabiliai damai pasijusti tikra moterimi.

Pagal Jane Austen romaną sukurtoje romantinėje dramoje „Puikybė ir prietarai“ (šeštadienis, 21.00 val., TV1) penkias dukteris užauginę Benetai tikisi, kad jų mergaitės ištekės už turtingų vyru ir taip pagerins šeimos finansinę padėtį. Vieną vasarą į miestelį atostogauti atvyksta turtingas viengungis ponas Binglis su draugu Darsiu. Elizabetai (aktorė Keira Knightley) Darsis taip nepatinka, kad mergina prisiekia jo nekeisti visą gyvenimą. Žinia, kiek verti tokie mergelių pažadai...

Jeigu nuo romantinių meilės istorijų jau apsalo širdis ir malonų jaudulų norisi pakeisti emocijomis, nuo kurių šiurpsta oda, o gerklėje įstringa riksma, šią būseną leis pasiekti siaubo trileris „Beprotišbės nasruose“ (šeštadienis, 23.15 val., TV1). Nors filmas sukurta pagal gotikinių siaubo romanų klasiko Howardo Lawcrofto apysaką, jam tinka Edgaro A. Poe motto: „Viskas, ką mes matome, tėra tik sapnas sapne.“ Siaubo romanų autorius Saterio Keino (aktorius Jurgenas Prochnow) knygų skaitytojai patiria fantastiškiausią viziją, kurios dažnai baigiasi tikra beprotišbė. O prieš naujos knygos pasiodymą paslaptinės dingo pats rašytojas. Leidėjai pasamđe detektyvą Džoną Trentą (aktorius Samas Neillas), kuris turėtų rasti Keiną, bet prazuvėlio pėdsakai sekli atveda į beprotišbės gniaužtus.

Enrika STRIOGAITĖ

Kaip parašyti tulpes?

Sausio 16-26 d. Nemajūnuose vyko žiemos (!) pleneras (juk paprastai jie rengiami vasarą), kuriamo dalyvavo dailininkai Agnė Palilionytė, Dalia Skridailaitė, Diana Zviedrienė, Lidija Skačkauskaitė-Kuklienė, Antanas Obcarskas, Valentinas Varnas, Vidmantas Gerulaitis. Sausio 26 d. Birštono kurhauze Nemajūnų dailės plenero „Žiemos refleksijos“ dalyviai surengė dar dvi savaites veikiančią parodą. Renginio organizatorius – monsinjoras Jonas Dalinevičius, rėmėjai – Nemajūnų Šv. Petro ir Povilo parapija ir VšĮ „Birštono tulpė“.

O dabar nuo ko čia pradėti? Ne todėl, kad neturėčiau ką pasakyti, atvirkščiai – noriu tiek daug papasakoti, kad nė nežinau, ką pirmiausia. Aha, pradėkime nuo to, kad dailininkai ir rašytojai, pasirodo, iš esmės yra kūrybos sesės bei broliai, tad praktiškai tokiuose pleneruose galėtų dalyvauti drauge, tik tam reikštų naujo žodžio. Nors gal jis net yra. Taigi – vieni kūrybinio akto pradžioje priesais save regi baltą popieriaus lapą, kiti – baltą drobę (iš tiesų – tą patį popieriaus lapą), vadinasi, turi tuos pačius sindromus, kompleksus, baimes. Ir vieni, ir kiti iš pradžių kiek sutrikę nežino, kas nugalės – ar jis, ar baltas popieriaus lapas / drobė („nevertejo nė pradėti“, „tik viską sugadinau“, „nesamone“, „apskritai ką aš čia veikiu“, „geriau auginčiau daržoves“ ir pan.). Ar ne iš tų grumtynių yra gimbę juodieji kvadratai, neužtapytos drobės, figūriniai arba vieno žodžio eilėraščiai?

Dabar, pavyzdžiui, kai rašau šias eilutes, dailininkų, plenero dalyvių, jau negraužia nerimas, ar bus užtektinai paveikslų parodai, kurių plenero uždarymo dieną surengs Birštono kurhauze, nors prieš tai jų veiduose buvo galima ižvelgti kažin kokią nedrasą ir neužtikrintumą, ypač kai reikėjo tartis

dėl parodinės erdvės, kuriai paveikslų dar nėra. Jie bus. Bet kai pagalvoji globaliai, gal ir ne? Juk net laistydamas ir ravédamas daržoves nežinai, ar pavyks jas užauginti ir kokios kokybės. Tarkim, naktį už lango, kaip sakė radijas, bus 20 laipsnių šalčio. Buvau nulipus į Nemajūnų klebonijos virtuvėlę pažiūrėti – rodo 15. Taigi greičiausiai galėjau būti gera orų spėjikė, nes man iškart atrodė, kad nesieks tų 20-ies. Ir nereikėtų dabar grumtis su balto popieriaus lapu. Ypač kai dailininkai tikriausiai tikisi rimtų ižvalgų, atidauš ir profesionalaus dėmesio savo kūrybai.

Bet va, patys atvažiau į žiemos plenerą nepuolė paveiksluose atspindėti žiemos, žvaigždėto sniego ir kasdien vis labiau kaustančio šalčio (visgi drebėdavo grīžę iš gonkų, nors iš tikrujų – terasos, kur peštėlėdavo dūmą). Ne, jie tapė tulpes, miestų gatves, jachtas, peizažus, kuriuos, matyt, nešiojasi širdyje. „Tulpės, nes pirmą plenero dieną Birštone netikėtai gavome nuostabią puokštę tulpių, – šelmiškai šypsosi D. Skridailaitė, – ir dar todėl, kad, tarkim, man žiema savotiškai jau praėjo. Kad ir kas dėtu si už lango, sieloje – pavasaris, jo laukimas, nenuginčiamas atėjimas.“ Tiesą sakant, labai gražios tos nutapytos tulpės ir pavasaris jose. Aš irgi ant šio popieriaus lapo norėčiau parašyti ne raides. Tulpes.

Iš pradžių bažnyčios klebonijoje, šiuolaikiškai suremontuotame name, kur apsistojo dailininkai, kurį laiką kamavo keistas, kažkur jau patirtas jaumas. Atvažiuojį į Nemajūnus, prie pat bažnyčios – dailiai suremontuotas medinukas, viduje – šilta, jauku, bet nė gyvos dvasis (dailininkai tapo kitaime pastate – Nemajūnų parapijos namuose), užėjini vidun, virtuvėje užsikaiti kavos, pasidara su muštinė. Vėliau, po poros dienų, čia jautiesi taip

gerai ir laisvai lyg namie. Yra visko, ko reikia, tačiau jokio pertekliaus. Tvarkinga, švaru, esi globojamas, bet, regis, nė nežinai, kieno. Klebonas pasirūpino tuo, klebonas pasirūpino anuo, – girdi sakant plenero kuratorę D. Skridailaitę. Kambario durų nematai reikalo rakinti, nerakinamas gal ir pats namas, kai išvažiuojame į Birštono sanatorijos baseiną.

Paberžė! Tėvo Stanislovo Paberžė. Buvusieji joje gūdū sovietmetį to niekada nepamirš, ir nepaprastai gera, kai ji vėl atgyja. Kaip palaimos būsenai, to, ko ieškojai, atradimas, ypatinga ramybė ir globa. Kaip tos tulpės.

Bet dar apie žiémą, nes, sutikite, pleneras ir vasara yra praktiškai sinonimai. Išklausinėjau višus čia susirinkusių dailininkų, ar jie dalyvavę pleneruose žiēmę. Ne, nė vienas. Tik A. Obcarskas prisiminė kažkokius žieminės tapybos nuotykius, nutikusius po tarnybos kariuomenėje. „Soldatskije sny“ („Kareiviški sapnai“) – taip pavadinės savo abstrakčiąją tapybą, tąkart jis išvengė nomenklaturinio vėzdo.

Pasirodo, pleneras žiémą yra dargi labai gerai. Gal tik žvaigždėtame aukštyste ties Nemajūnų klebonija apsnigtais gandalizdis regisi kaip tos sirpsstančios vyšnios Suvalkijoje, bet nė vienas plenero dalyvis jo netapė, nes, išties pernelyg vertų širdį ir sykių būtų sentimentaloka. Apskritai visi į plenerą susirinkę dailininkai turi savo braizą, temas, tad jiems pageidavimų koncerto nesurengsi, tačiau paveiksluose atsirado ir medinė, XIX a. menanti Nemajūnų bažnytėlė, ir sniegų toliai, ir juose miegančios trobelės ar Nemunas. Vis dėlto dominavo vidinėje atmintyje išsaugotų vaizdiniai, bet, kai palgalvoj, pleneras nėra vien tapymas iš natūros, ir kas žino – gal štie žiemiški vaizdai, sniego žibu-

Prie tapybos darbo Valentinus Varnas prisiliečia po ilgų apsvarstymų.

Dalios Skridailaitės drobėje atgijo XIX a. menanti Nemajūnų bažnyčia.

Plenero kuratorė Dalia Skridailaitė suspėjo ir visais pasirūpinti, ir daug sukurti.

Vidmantas Gerulaitis darbo vietą įsirengė savo kambaryste.

riavimas, kai šala, veik nesiskiriantis nuo danguje mirgančiu žvaigždžių, taip pat įsirašė į vidinę atmintį? Gal net tas gandalizdis?

Visai gali būti, kad ne vienas renginio dalyvis tikisi vėl čia sugrįžti. Čia, į Nemajūnus, kur vyksta plenerai (net žiemą), kur labai gera gyventi klebonijos namuose, kur nėra interneto, bet, pro kambario langą žvelgiant į bažnyčios stogo karūną, nuvalytą keliuką, aplanko pojūtis, jog gali susisiesti su šiapus ir anapus, o svarbiausia – su savimi: nepasklidusiu, nesudrumstu, neskubančiu.

Tačiau dailininkai man turbūt neatleis, jei tiek prirašius nebūs nė vieno saknio apie juos. Pradėsiu nuo jauniausios, labai įdomios ir talentingos tapytojos A. Palilionytės. Jos darbuose akivaizdžiai dominuoja mėlyna, bet toli gražu ne tiesmuka ar tiesiogiai įvardijama, atvirkšciai – itin subtili, atsélinanti iš pasamonės ir nuo jautų. Agnė tapo aguoną, ir jose iš kažkur, kažkaip junti mėlyną. Gal pojūtį, gal būseną. Agnė tapo aristokratą, išdžias, kiek aikštingas liūdno veido damas, ir jose taip pat yra kažkas mėlyno. Gal spėjimas, gal burtas, o gal žinojimas, kas yra toji mėlyna.

Visai gali būti, kad A. Obcarskas kareiviškus sapnus (kareiviniui kaip metaforai vis stipréjant) tapo iki šiol – meistriškai, ekspresyviai ir drauge kažkaip itin racionaliai. Nors šiame plenere akys pačios sustoja ties raudona kaip ugnis valtimi / laivu / jachta. Kas toji raudona? Aistra ar kancia, šelės ar ne-

Jauniausioji plenero dalyvė Agnė Palilionytė.

viltis? Ji tokia neatspėjamai raudona, o Antanas, kaip visada, neišsiduoda.

V. Varnas sako, kad būnant Nemajūnuose tarsi savaimė drobėje atsirado angelas. Toks neryškus, vos matomas ir švelnus. Sakytm, visai kaip Valentinas (turint omeny ramų ir taikų tapytojo būdą) ir visai ne kaip Varnas (turint galvoje Edgarą A. Poe). Valentinas – darbštus ir atidus, prie drobės

Antanas Obcarskas plenerą pavadino baltosiomis Nemajūnų tapybos re kolekcijomis.

praleidžia nemažai laiko, mąsto bei svarsto, ir tai akivaizdžiai nugula jo darbuose.

O štai kai D. Skridailaitė tapo gėles, greičiausiai nieko nesvarsto ir nemąsto, gal net netapo – jos pačios kažkaip atsiranda: ryškios savo vitališka jėga, žydėjimu, „florišku“ gyvybingumu, siautuliu – kartą pamatęs jų nepamirši. Bet paklausus, kada paveikslas būna baigtas, D. Skridailaitė liūdnai šypteli: „To neįmanoma žinoti.“ Gal kai jis „išeina“ pas savuosius šeimininkus, kai prie jo neprišliesi ir nepatobulinsi, kai ji jau maitina kita energija ir su ta kita jis apsimaino savaja – galbūt tada ir nutruksta paveiklo bambagyslė.

V. Gerulaitis į Nemajūnų parapijos namus tapyti néjo. Išsidėliojo dažus, molbertą, celofanus ant grindų savo kambarėlyje ir dirbo vienas ir netrukdomas. „Gal man su nervais negerai?“ – sutriko, kai kažkas paklausė, kodėl néjo su visais. Bet viskas gerai jam su tais nervais, dailininkas draugiškas, komunikabilus, vis papasakoja kokį nutikimą, tiesiog visai patogiai susigalvojo: prie lovos – ir darbo stalas, galima veikti, kaip sakoma, „nieatchodia ot kasy“. Kita vertus, Vidmanto darbuose gana ryškus vienatvės leitmotyvas, kuris nedeklaruojamas, gal net šiek tiek slepiamas. Gal net ne šiek tiek.

L. Škačkauskaitė-Kuklienė iš Kretingos į plenerą atvažiavo kiek vėliau ir iš vakaro tvarkingai viską susidėliojusi, susikarpiusi kitą dieną ēmė tapti gėles. O kokios čia gėlės? „Hm... – susimastė dailininkė, – gal aguontulpės?“ Ir šyptelėjo. Kai ji atvyko, ta padovanotoji tulpių puokštė jau buvo nuvytusi, aguontulpes ji atsivežė savo mintyse ir jose, regis, neatsirado vietos žiemai.

Bet D. Zviedrienė tulpes matė ir jai jos atrodė baklažanų spalvos, ji, beje, matė ir žiemą, ir Vilniuje likusias gatves. Visgi ilgainiui nugalėjo žiema, gal dėl to, jog vėliau plenero metu ēmė spausti ir 20-ies laipsnių šaltukas, neužsivedė automobilių. Bet D. Zviedrienės drobėse žiema buvo ne rūsti, o rami, nuščiuvusi, išsiskleidusi šaltyje.

Tačiau dėl speigo neužsivedant plenero kuratorės D. Skridailaitės automobiliui, darėsi kiek neramu. O kaip baseinas, pirtelės, lydinčios nemajūniškuosius plenerus? Kaip iki to Birštono nusigauti? Iki sanatorijos, kuri kaskart priima dailininkus. Ne nusipraustyti (kiekvienam Nemajūnų klebonijos kambarėlyje yra dušas), o atsigavinti, sulyginti visus *inius* ir *janius*, īgauti jėgų ir energijos. Būčiau tos sanatorijos pavadinimą paminėjusi anksčiau, bet tuomet, kai parašiau, teliko vienintelis žodis: ak! Ir dar du – „Birštono tulpė“. Tad gal joje, gal Nemajūnuose ir vėl visi susitiksime, kai jau žydės tulpės. Ir bus visai nekeista, jei dailininkai ims tapti ledą kramtantį Nemuną.

Réaus ČEMOLONSKO nuotraukos

Plenero dalyviai: Vidmantas Gerulaitis, Diana Zviedrienė, Lidija Škačkauskaitė-Kuklienė, Antanas Obcarskas, Agnė Palilionytė, Dalia Skridailaitė, Valentinas Varnas.

22 Kampus

30 d., ketvirtadienį, 14 val. Didžiojoje scenoje – „Moderatoriai“. Vienos dalies forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 25 Lt, moksleiviams ir studentams – 14 Lt.

30 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje – Sofi Oksanen „Apsivalymas“. Vienos dalies drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

31 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Ivano Turgenevo „Ménou kaime“. Drama. Režisierius Valius Tertelis. Spektaklio trukmė – 2.50 val. Bilieta kainos – 15, 20, 30 Lt.

Vasario 1 d., šeštadienį, 12 val. Ilgojoje salėje – Inesos Paliulytės „Anderseno gatvė“. Vienos dalies spektaklis H. Ch. Anderseno biografijos ir pasakų motyvais. Režisierė I. Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

1 d., šeštadienį, 4 d., antradienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Aušros Marijos Sluckaitės „Balta drobulė“. Drama pagal Antaną Škėmą. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

2 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friedrich von Schiller „Klastą ir meilę“. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Režisierius Artūras Areima. Bilieta kainos – 20, 25, 30 Lt.

2 d., sekmadienį, 19 val. Ilgojoje salėje – Gyčio Ivanausko teatro šokio spektaklis „Paukščiai“. Judesio plastikos, gyvo garso ir kostiumų sintezė. Režisierius ir choreografas G. Ivanauskas. Muzika – Naujų Idėjų Kamerinis Orkestras (Ni&Co). Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

5 d., trečiadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Johno Patricko „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 20, 30, 40, 60 Lt.

Teatro kasa (Laisves al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Kauno valstybinis lėlių teatras

Vasario 1 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje salėje – „Atostogos pas dėdė Titą“. P. Haksco apskrymų motyvais (nuo 5 m.). Režisierė Jūratė Januškevičiūtė.

2 d., sekmadienį, 11 val. ir 13 val. Mažojoje salėje – „Meškiuko gimtadienis“. Muzikinė fėjų pasaka (nuo 3 m.). Režisierė Rasa Bartninkaitė.

Bilieta kainos – 8, 10 Lt. Teatro kasa (Laisves al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina Bilieta pasaulis.

31 d., penktadienį, 19 val. premjera! Franka Ramė, Dario Fo „Laisvoji pora“. Režisieriai Rima Januškevičiūtė ir Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kainos – 30, 35 Lt.

Vasario 2 d., sekmadienį, 12 val. premjera! Agnės Dilytės „Aguonos šokis“. Spektaklis vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

Kauno kamerinis teatras

30 d., ketvirtadienį, 18 val. Konstantino Kostenko „Hitleris ir Hitleris“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

31 d., penktadienį, 18 val. Floriano Zelerio „Tiesa“. Dviejų dalių psychologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

Vasario 2 d., sekmadienį, 18 val. Moliero o „Šykštuolis, arba melo mokykla“. Komedija su pertrauka. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietai pasaulis.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

30 d., ketvirtadienį, 18 val. Johano Šrauso „Vie nos kraujas“. Triju veiksmų operetė. Atnaujinimo režisierius Gediminas Maciulevičius, dirigentas Virgilijus Visockis, atnaujinimo dailininkė Marta Vosylėtė, choreografas Aleksandras Jankauskas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

31 d., penktadienį, 18 val. premjera! N. Rimskio-Korsakovo „Caro Sužadėtinė“. Dviejų dalių opera. KVMT projektas su Estijos PromFest. Dirigentas ir meno vadovas Erki Pehk (Estija), dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkas Madis Nurms (Estija), režisierius ir choreografas Teet Kask (Estija). Bilieta kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

Vasario 1 d., šeštadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Bajaderė“. Triju veiksmų operetė. Pastatymo meno vadovas Gintas Žilys, režisierius Algimantas Pociūnas, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Šimonis, kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

2 d., sekmadienį, 12 val. „Sniego karalienė“. Dviejų dalių baleto spektaklis vaikams H. Ch. Anderseno pasakos motyvais pagal E. Griego muziką. Choreografas Aleksandras Jankauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Ramunė Skrebūnaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

2 d., sekmadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Monmarro žibuo klė“. Triju veiksmų operetė. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Agris Danilevičs (Latvija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

5 d., trečiadienį, 18 val. Eltono Džono, Timo Raiso „Aida“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adomas Jacobskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacobskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

30 d., ketvirtadienį, 18 val. Marius Jampolskis „Žuvis, alus ir ji“. Dediakacija Vytautui Šapranauskui. Bilieta kainos – 30, 40, 50 Lt. Bilietus platina Bilietai.lt.

31 d., penktadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras. Lietuvos nacionalinė simfoninė orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Juozas Domarkas). Solistas Donatas Bagurskas (kontrabosas). Dalyvaus Valstybinio choro vyrų grupė „Vilnius“ (dirigentas Modestas Barkauskas). Bilieta kainos – 15, 20, 25 Lt.

Vasario 1 d., šeštadienį, 17 val. Fortepijoninės muzikos vakaras. Kasparas Uinskis (fortepijonas). Bilieta kainos – 20, 30, 50 Lt. Bilietus platina Tiketa.

2 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė vi-sai šeimai: spektaklis-koncertas „Linksmos ir liūdnos istorijos“. Libreto autorius ir kompozitorius Vidmantas Bartulis. Gros ir vaidins Giedrius Prunskus (baritonas), Arnas Bartulis (mušamieji) ir Kauno fortепijoninės trio: Lina Krėpštaitė (fortepijonas), Indré Čepinskienė (smuikas), Asta Krištonienė (violončelė). Bilieta kaina – 10 Lt.

4 d., antradienį, 18.30 val. VDU Muzikos akademijos studentų ir absolventų koncertas. VDU kamerinis orkestras (meno vadovas ir dirigentas Robertas Bliškevičius). Solistai: Jomantė Šležaitė (sopranas), Andrius Apšega (baritonas), Margarita Garmutė (smuikas), Laimonas Salijus (akordeonas), Kotryna Kaklauskaitė (fortepijonas). Dirigentas Robertas Bliškevičius. Bilieta kaina – 10 Lt.

5 d., trečiadienį, 18 val. Mažojoje salėje – kamerinės muzikos vakaras: Ieva Sruogytė (altas), Julija Sadaunykaitė (fortepijonas). Bilieta kaina – 15 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Vasario 1 ir 2 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sode lyje skambės varpų muzikos koncertas „Populiari muzika“. Kariljonu skambins Julius Vilnonis.

31 d., penktadienį, 17 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – 2013 m. išleistų etninės kultūros leidinių pristatymas ir Kaišiadorių apylinkių tautinių kostiumų parodos atidarymas. Dalyvaus leidinių autoriai: poetas Robertas Keturakis, Pasaulio lietuvių centro leidyklos generalinis direktorius Valdas Kubilius, Diana Tomkuvičiūtė, Laimutė Proškutė, Asta Vandytė ir kiti. Bus pristatyta kostiumų, sukurtų pagal muziejinius eksponatus, kolekcija. nemokamas. Iki vasario 14 d. vyks edukacinių užsiėmimų „Kaišiadorių apylinkių tautinių kostiumas“. Užsiėmimų trukmė – 45 min. Būtina išankstinių registraciją tel. (8-37) 20 44 17. Renginys ir užsiėmimai nemokami.

Vasario 2 d., sekmadienį, 12 val., 5 d., trečiadienį, 16 val. Kauno vaikų ir jaunimo teatre „Vilkolakis“ (Kovo 11-osios g. 108) – S. Ivanauskaitės „Trys negražios karalaitės“. Legenda-pokštė škotų liaudies pasakų motyvais. Informacija tel. (8 37) 31 37 12.

30 d., ketvirtadienį, 16 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – poeto Vlado Baltuškevičiaus jubiliejinis kūrybos vakaras. Kartu su poetu dalyvaus rašytojas Petras Palilonis bei poetas, muziejininkas Alfas Pakėnas.

Vasario 5 d., trečiadienį, 17 val. poeto, savaitraščio „Nemunas“ vyriausiojo redaktoriaus Viktoro Rudžiansko knygos „Vienas“ sutiktuvės. Kartu su knygos autoriumi dalyvaus rašytoja Aldona Rušekaitė, muziejininkas Edmundas Kazlauskas, aktorė Olita Dautartaitė, pianistė Beata Vinagraitė.

Knygą bus galima įsigyti.

11 d., antradienį, 17 val. poeto ir muziejininko Alfo Pakėno knygos „Dainuojančiuose šulinuose“ sutiktuvės. Kartu su knygos autoriumi dalyvaus rašytojas Donaldas Kajokas, „Naujosios Rомуvos“ redaktorius Andrius Konickis, aktorė Olita Dautartaitė, bardas Kazimieras Jakutis. Vakarą ves muziejininkas Edmundas Kazlauskas.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje šiuo metu veikia parodos:

„Maironis ir jo epocha. ...palieku visą mano jandomąjį turtą“,

„Kristijonui Donelaičiai – 300“,

„Rašytojai 1863 metų sukilime“,

„XIX a. II p. – XX a. pr. Lietuvos valstybės politikos, kultūros, mokslo visuomenės elitas ir jo aplinka“, J. B. Bulhako fotografijų paroda „Vilnius ir jo architektūrinės detalės“ iš Lietuvos dailės muziejaus rinkinių.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

Vasario 4 d., antradienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojo Vidmanto Kiaušo-Elmiškio kūrybos vakaras „Nuo Jalmos iki Nemuno“. Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato fotografo Romualdo Požerskio parodos „Mažasis Alfonsas“ atidarymas. Vakare bus pristatyta nauja rašytojo knyga „Įsiklausymai“. Kartu su knygos autoriumi dalyvaus aktorė Kristina Kazakevičiutė, fotografas Romualdas Požerskis.

6 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Valdemaro Kukulo monografijos „Pauliaus Širvio gyvenimas ir kūryba: ženkli ir prazvalgos“ pristatymas. Dalyvaus poetas Algimantas Baltakis, literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė, knygos redaktorius Vainius Bakas, knygos leidėjas, literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

Įėjimas į renginius nemokamas. Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627; (85) 2617727; el. p. rasytojuklubas@aiva.lt.

Vilkaviškio rajono savivaldybės taryba yra įsteigusi kasmetinę Salomėjos Nėries vardo literatūrinę premiją už reikšmingiausias praeitų metų poezijos knygas. Premija skiriama konkurso būdu. Kandidatus premijai gauti gali siūlyti kultūros, meno, mokslo ir studijų institucijos, kūrybinės sąjungos, bibliotekos, visuomeninės organizacijos, patys kūrinių autorai. Premijos pretendentai gali būti tik Lietuvos rašytojų sąjungos nariai.

Prašome kandidatus siūlyti ir knygas (1 egz.) siučti iki 2014 m. vasario 28 d. Lietuvos rašytojų sąjungai (K. Sirvydo g. 6, LT-01101 Vilnius).

Lietuvos rašytojų sąjungos informacija

Vasario 1 d., šeštadienį, 18 val. kino teatre „Rommua“ (Laisvės al. 54) – trumpametražių filmų projektas „Užmesk akį“. Įėjimas nemokamas.

Nuoširdžiai užjaučiamė fotomeninininkę
Aleksandrą MACIJAUSKĄ
dėl Brolio mirties.
„Nemuno“ redakcija

30 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: kompozicija iš geometriinių formų ir dėmių. Veda dailininkas Gvidas Latakas. Informacija tel. (8 679) 36 715.

Vasario 1 d., šeštadienį, 16 val. KTKC – pasakaita „Civilizacija ir išsilikimas“. Lektorius Aleksandras Žarskus. Susitikimas su istoriku Kęstučiu Kasparu „Senių išmintis: ledynmečio žmonės“.

3 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: Užgavėnių kaukių gaminimas iš popieriaus masės. Veda dalininkė Dalia Žiurkelienė. Informacija tel. (8 679) 36 783.

4 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: šaliko vėlimas. Veda Daiva Vainauskienė. Informacija tel. (8 615) 53845.

Kauno tautinės kultūros centras kviečia ikimokyklinių įstaigų, pradinį, pagrindinių, vidurinių mokyklų, progimnazijų bei gimnazijų mokinius, jų šeimos narius, mokytojus dalyvauti kūrybiname respublikiniame etnografinės kraštotoiros vaidikų ir mokinų konkurse „Jei prakalbėtų, daug pašakytų...“, skirtame Lietuvos Neprisklausomybės atkūrimo dienai. Dalyvių registracija vyksta iki vasario 19 d. Informacija: www.ktkc.lt, tel. (8 679) 36739, el. p.: vitbajmeister@gmail.com, metodinio darbo vadovė Vitalija Bajorienė.

30 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, 322 kamb.) vyks archeologo Mindaugo Bertašiaus naujos knygos „Dingės miestas. Viduramžių Kaunas archeologinių tyrimų duomenimis“ pristatymas.

30 d., ketvirtadienį, 16 val. LMA Vrublevskių bibliotekoje (Žygimantų g. 1, Vilnius) – renginys, skirtas K. Donelaičio jubiliejiniams metams. Bus pristatyta kilnojamoji paroda „Kristijonas Donelaitis: metų ir raštu ratas“. Renginį ves dr. Sigita Narbutas, kalbės dr. Napoleonas Kitkauskas, doc. dr. Darius Kuolys, dr. Algirdas Matulevičius.

30 d., ketvirtadienį, 20 val. „PuntoJazz“ palepejė (Kęstučio g. 6, Kaunas) – Jazz Quartet R. A. D. D. Bilioto kaina – 15 Lt, studentams – 10 Lt.

Vasario 1 d., šeštadienį, 15 val. „Muzikos valanda Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje“: vargonininko iš Suomijos Sven-Olof Ray koncertas. Bilioto kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neigaliems ir seniorams su pažymėjimais – 10 Lt. Bilietai parduodami prieš koncertą renginio vietoje.

Vasario 12 d., trečiadienį, 17.30 val. Kauno fotografijos galerijoje (Vilniaus g. 2) – fotomeninininko Romualdo Rakausko knygos „Fotovi(t)ražai: žvilgsnis į 2006-2012 m. fotografijos albumus“ sutiktuvės.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244

El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienų redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistikė)

Aldona Žemaitytė (publicistikė)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji saskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Nuo sausio 31 d. Kaune Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje veikia „Lietuvos išeivijos dailės fondo“ ir „Lewben Art Foundation“ organizuojama paroda „Sveikas, Paryžiau! Litvakų dailininkų keliais“.

Parodoje pirmą kartą pristatyta „Lietuvos išeivijos dailės fonde“, „Lewben Art Foundation“ ir Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje saugoma litvakų, garsiai „Ecole de Paris“ atstovų, kūryba.

Išsamiai litvakų dailininkų kelią Paryžiuje pristatanti paroda žiūrovams suteikia unikalį galimybę pamatyti sukauptą didelę, net vienuolikos autorių, dailės kolekciją. Tarp jų – Maxo Bando (1900–1974), Emmanuelo Mane-Katzo (1894–1962), Pinchaus Kremegne'o (1890–1981), Michaelio Kikoine'o (1892–1968), Jokūbo Mesenblumo (Jacques'o Missene, 1894–1933), Ossipo Zadkine'o (1890–1967), Simono Glatzerio (1890–1945), Jacques Lipchitzo (1891–1937), Neemijos Arbit Blato (1908–1999), Theo Tobiasse'o (1927–2012) ir vieno iškiliausių XX a. litvakų dailininko Marco Chagallo (1887–1985) kūriniai.

XX a. pr. kiekvienas dailininko karjerą pradedantis jaunuolis svajojo nufaisti i Paryžių, į meno Meką, kur kunkuliuoja meninis gyvenimas privačiose studijose ir mokyklose, salonuose ir parodų galerijose, kavinėse ir naktiniuose baruose, kur kiekvieną dieną gimsta nauja meno srovė. Paryžius ypač viiliojo litvakus – žydų jaunuolius iš vakarinių Rusijos imperijos gubernijų, vėliau – iš laisvosios Lietuvos.

I Paryžių litvakai emigravo dviem bangomis. Pirmoji plūstelėjo prieš Pirmajį pasaulinį karą. Tada emigravo M. Chagallas (atvyko į Paryžių 1910 m.) ir Vilniaus piešimo mokyklos mokiniai: J. Lipchitzas (1909), Chaimes Soutine'as, P. Kremegne'as ir M. Kikoine'as (1912), E. Mane-Katzas (1913). Pasibaigus karui, jau iš laisvos Lietuvos Jokūbas Mesenblumas (1924), M. Bandas (1924) ir N. Arbit Blatas (1926) papildė litvakų dailininkų bendruomenę Paryžiuje.

Dauguma litvakų, gimę ir augę religingose žydų šeimose nedideliuose Rytų Europos miesteliuose (štetluose), į Paryžių atsiapse unikalą jauseną ir pasaulėžiūrą. Žydiškoji štetlo kultūra ir savitas tautinio meno supratimas litvakų kūryboje susipynė su moderniomis to meto Paryžiaus meno kryptimis – postimpresionizmu, kubizmu, futurizmu ir fovizmu. Ši sintezė ir suformavo „Ecole de Paris“ – Paryžiaus mokyklos kryptį, kuri dar vadinama prancūziškuoju arba prancūziškuoju-žydiškuoju ekspresionizmu.

Parodoje eksponuojami kūriniai atspindi šių dailininkų individualumą bei prancūziškojo ekspresionizmo stilistinę įvairovę, vaizduoja išsvajotąjį Paryžių, jo gyventojus, interjero detales, pleneruose pamėgtas tapyti Prancūzijos ir kitų šalių vietoves.

